

קונטרס

אור מרדכי

קובץ תורני ניסן – אייר תשפ"א

הבהרה:

- ♦ סדר המאמרים לפי סדר השו"ע.
- ♦ אין לקבוע הוראות הלכה למעשה ע"פ קובץ זה. והדברים לא הובאו כי אם לעורר לב המעיינים.

לתשומת לב המעיינים מדור
"ויכתוב מרדכי" פתוח
לתגובתכם.

לעניני הקובץ בנושאים הלכתיים
בלבד.

וכל הארה והערה תתקבל
בברכה.

לתגובות נא לשלוח למערכת
"אור מרדכי" ת"ד 539 בני ברק

ביקרא דאורייתא

כל הזכויות שמורות

תוכן הענינים

ענינא דיומא

ה. הספדים על הגאון הגדול רבי משולם שינקר זצוק"ל.....

מאמר שבועה שבועות

ז. הגאון הגדול רבי יצחק רצאבי שליט"א.....

סו"ד שי"ח

תשובות ממרן שר התורה רבן של ישראל הגאון רבי שמריהו יוסף חיים קנייבסקי שליט"א

עוגה מקמח מצה ♦ ב"ת במצה ער"פ ♦ מצה לא לשמה ♦ מצה ללח"מ ♦ קטן בארבע כוסות ♦ השמטת הרמב"ם ♦ יין מזיקו ♦ קטן בארבע כוסות ♦ ארבע כוסות ממיץ ענבים ♦ שומע כעונה בארבע כוסות ♦ מיץ אשכוליות ♦ אין לו מצה אם חייב בסיפור יצ"מ ♦ נשים בסיפור יצ"מ ♦ נשים בוהגדת לבנך ♦ והגדת לבתו ♦ עוסקים בסיפור יצ"מ ♦ סבא אם מוציא לבנו ♦ בן חו"ל אם חייב בוהגדת ♦ מכתב לוהגדת ♦ בן שידוע סיפור יצ"מ ♦ קטן באכילת מצה ♦ אשה שאכלה מצה בעמידה ♦ קטן שאין מיסב ♦ הסיבה באכילה ♦ בן אצל אביו מיסב ♦ חסה למרור ♦ ברכת המצה ♦ ברכה על אכילת מצה כל שבעה ♦ מצר"כ באכילת מצה כל שבעה ♦ עוד בענין הנ"ל ♦ מצה ברכת הנהנין ♦ אכל מצה בזמן פטור ♦ אכל מצה בזמן פטור אם מברך ♦ שכח יעו"י בברכהמ"ז ♦ נשים בספיע"ה ♦ קטן ששכח ♦ קטן שהגדיל ♦ חולה ששוכח ♦ ס"ס בספיע"ה ♦ ברכה בספיע"ה ♦ אחד מברך ♦ לכוון לא לצאת מהש"ץ ♦ נוסח לשם יחוד בספיע"ה ♦ מנהג הקה"י ♦ קיבל תוספת שבת אם יספור ♦ קטן בחינוך ♦ ברכה כל יום ♦ עוסק במצוה ♦ בירך המפיל ♦ טעה בהבדלה ♦ מצה בפסח שני ♦ דעת הקה"י ♦ ליכנס לדירה חדשה בימי הספירה ♦ שילוח הקן בימי הספירה ♦ לילך למירון בל"ג בעומר ♦ תהילים ברשב"י ♦ השתתפות בנישואין שאסור לו ♦ ספר ימים ולא שבועות ♦ תנאי בספירת העומר ♦ ספר בבין השמשות ♦ ספר בחיסור ♦ אילם בספירה ♦ גר שהתגייר ♦ למנוע אנשים שאינם שומרים תו"מ מלספור בברכה ♦ קריאת שמע וספירת העומר ♦ לספר מי שנוהג היתר ♦ להסתפר משום שלום בית ♦ לרחוץ בנהר בספירה ♦ לשמוע ניגונים קודם שבת ♦ אבל בספירה ברחיצה ♦ עוסק בתגלחת.....כז

לבוש"י השר"ד

חדש - תשובות מהגאון החסיד רבי שריה דבילצקי זצוק"ל

חיזוק בימי הספירה ♦ ספירת העומר ללא כונה ♦ ספירת העומר לחולה שעובר ניתוח 24 שעות ♦ שאילת שלום בימי החול באמירת 'יום טוב' ♦ קניית בגד לכבוד החג לאשתו ♦ טבילה לכבוד הרגל ♦ זמן לבישת בגדי יו"ט כשחל במוצ"ש ♦ הקבלת פני רבו ♦ עישון בימים טובים ♦ שפיכת הגביע על גדותיו במוצאי יו"ט ♦ קריעה בכותל המערבי בימי ההשלמה ♦ מחלוקת בין הפוסקים בהלכות חוה"מ - איך ינהג ♦ לבישת כסות נקיה בחול המועד ♦ לבישת הפראק בשבת חול המועד ♦ זמן סיום הצום בתעניות בה"ב ♦ עבודת חג השבועות.....נג

חדו"ת בעניני פסח וספירת העומר

- אכילת מצה בערב פסח (תע"א ב')
הגאון רבי מאיר ננקנסקי שליט"א.....סב
- בגדר מצוות סיפור יציאת מצריים (תע"ג ס"ז)
הגאון רבי חיים מאיר י. הלוי שטיינברג שליט"א.....סו
- בענין נשים בספירת העומר (תפ"ט א')
הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א.....עג
- בענין ספירת העומר בחלום (תפ"ט א' בביה"ל מונה והולך)
הרה"ג אלחנן פרינץ שליט"א.....עה
- בנוסח לשם יחוד בספירת העומר (תפ"ט ו')
הרה"ג מתתיהו גבאי שליט"א.....עז
- בדין מי ששכח לספור יום אחד ורוצה לברך בשביל חבירו (תפ"ט ח')
הרה"ג שלמה יוסף טובול שליט"א.....פד

חדו"ת בעניני "בן אדם לחבירו"

- בענין איסור לפני עיוור במידות רעות (אור"ח קנ"ו)
הרה"ג צבי קריזר שליט"א.....צה
- עוד בדין לפני עיוור במידות (אור"ח קנ"ו כס"ק)
הרה"ג חיים אשכנזי שליט"א.....ק
- בענין "די מחסורו" ואפי' סוס לרכב עליו (יו"ד ר"נ)
הגאון רבי דוד אריאב שליט"א.....קג
- דיני שכנים ביחס למניני חצרות ובחניות או בלובי המשותף (חו"מ קנ"ו ס"א)
הגאון הגדול רבי שלמה ידידה זעפרני שליט"א.....קח

ויכתוב מרדכי - מכתבים למערכת

- ברכת שהחינו בחנוכה ופורים.....קטו
- בעניני המן במדבר.....ק"ז

ענינא דיומא

מוסר ודברי הגות
בעניני השעה

הספדים על הגאון הגדול רבי משולם
ב"חג"ר יצחק דוד שינקר זצוק"ל

מחתנו הגאון רבי י. אלום שליט"א / בני ברק

"פנה זיוה תורה ותררה"

כמה נקודות בקצרה על אבינו רועינו עטרת
תפארת משפחתנו הגאון הצדיק האמיתי
הרב משולם בן הרב יצחק דוד שינקר זצוק"ל,

חלק גדול מבנית האישיות הנפלאה של
השיעור קומה הענק שמו"ח זכה
להגיע בחייו, שייך לחיבור העצום לאביו
זצ"ל ולכבשנה של ביאלסטוק, הוא מימיו
לא יצא מארץ ישראל אבל כל ימיו הוא
חיי את נבחרדוק, זה בא לידי ביטוי בלא
מחזיק טיבותא לנפשיה כלל, ולא התבייש
משום אדם, כי המודד היחיד מה לעשות
ומה לא לעשות זה אך רק מה רצון ה',
וקיים בעצמו אל יתבייש מהמלעיינים עליו,
כשהיה קשה לו קושיא הוא שאל כל אחד
ואפילו ילדים, כשהיה רוצה לעזור לנזקק
או לאלמנה לא היה עבורו שום מחסום של
בושה, וזה הדבר הכי חשוב שביקש
בצואה שלו כמה פעמים ובפרט בלילה
האחרון כשנכנס לבית החולים והיה בריא
וחזק ואף אחד לא חשב שיש כאן בכלל
סכנת חיים והוא ביקש ממני לעשות הכול
כדי לחקבר כמה שיותר קרוב לאביו,
וכידוע כשאביו נפטר הוא ביקש לרשת
את הסטנדר של אביו וזה היה בחינה של
דמותו של אביו נראה לו בחלון כל ימי
חייו, ותמיד היה רגיל על לשונו לספר
שאביו היה לומד בעמידה 8 שעות רצוף
והרגלים היה נפוחות בסוף ימיו, והוא

התחנן לאביו לשבת ואביו היה אומר לו
אבל תורה איך אפשר ללמוד בישיבה
חייבים בעמידה ד"ת באימה וביראה
ברתת ובזיע, והסטנדר הזה הזכיר לו את
אביו ואת ההתמדה של אביו, וכידוע כל
אימרת מוסר של נבחרדוק היה חביב
בעיניו והיה חוזר כמעט בכל דרשה על
משהו מביאלסטוק, וכנראה המידת
האמת האמיתית שהיה בו שהוא לא
רימה את עצמו ולא היה אצלו להבין
בערך, הוא חיי את מה שהוא למד מכוח
מידת האמת, וזה ג"כ בא מנבחרדוק.

בצואה הוא כתב לא להאריך בהספדים,
אבל ביקש לציין את ההרבת
תורה שלו, ההשקעה העצומה שלו
בהעמדת התלמידים, על זה העידו מאות
בוגרים שבאו לנחם ממרחקים על אף
הסגר והקרונה, והם אמרו שאת כל החיים
הרוחניים שלהם הם חייבים לו, שהוא
העמידם על דרך האמת, הם הרגישו את
האהבה העצומה שלו, הם הרגישו שיש
אדם שאיכפת לו מההצלחה שלהם,
וכשבחור לא היה מצליח הוא היה גומר
עליו ספר תהילים. והוא היה ממש לוקח
באפן אישי חוסר הצלחה של בחור,
התלמידים משארית יוסף ספרו איך היה
עושה עסק מכל שאילה של בחור בישן

ר' יוסף רוזובסקי, והסיבה שהתלמידים כ"כ זכרו את מה שלמדו, זה מכוח ההשקעה של ההכנה לשיעורים שעות רבות, והבנים של ר' משה כהן הגבאי של לדרמן שהיו גרם ממולו היו אומרים שהאור בסלון של הרב שינקר דולק הכי מאוחר מכל רחוב רשבם, סיפר ר' משה ברמן בנו של ר' שלומקה החברותא באותם שנים שכשנרדם הוא היה אומר לו תעמוד על השולחן כדי שיהיה לך פחד להרדם וליפול מהשולחן וכך הם למדו... הוא היה מוסר את השיעור בכל הכוחות בקולות וברקים ואש מתלקחת ממש כנתינתה, והקול ה' בכוח וקול ה' בהדר היה משבר עקמומיות שבלב ואפילו הקירות היה מבינים את הסוגיא בבחירות נפלאה.

כולם מספרים שהלך ברגל עד נחלת דוד בליל שבועות הלך חזור כדי ללמוד יחד עם התלמידים, אבל צריך לדעת שבעשר שנים האחרונות היה לו יותר קשה ללכת מהבית עד הישיבה ברחוב רמז, והיו זמנים שכל פסיעה ממש היה בכאבים עצומים, ושום דבר לא מנע ממנו למסור נפש ממש להעמיד תלמידים, וגם כשהתאשפז בבה"ח היה מניח את הפראק והכובע בבהמ"ד של הבית החולים, והיה יוצא ומתלבש ומכסה את הצינור של העירווי, ואת הפלסטיק שעל היד ולא נודע בשכבו ובקומו, ושום תלמיד לא חלם שאת השיעור הוא היכן בביה"ח, והיו פעמים שבדיוק היה ביקור רופאים וצעקו עליו היכן נעלם ואמר להם שהוא הלך לבהמ"ד, ולמחרת חפשו אותו בבהמ"ד... הוא לא נבהל מחום גבוה שום

כאילו זה שאילה של רעק"א ופשוט נתן להם חשק לשאול והוא עשה את זה בחכמה ובתבונה רבה. והקשר היה גם שנים אחרי החתונה, היו בחורים שנתן להם דמי כים כל חודש ובפרט ליתומים היה מביא כסף כל חודש כדי שיקנו ממתקים. סיפר תלמיד בשם שלמה שפגשו אחרי שנים, ומיד אחרי הקבלת פנים המאירה אמר לו על הפסוק בימי מרדכי ואסתר, לא כתוב שנה אלא בימי מרדכי השם של האדם זה התאריך, ופנה לאותו תלמיד ואמר לו השנה שלמדת אצלי אני זוכר אותה כשנת שלוימל'ה ... היה לו עבודה של מסי"נ ממש להשקיע דוקא בחלשים או דוקא כאלו שלא היו מונחים בלימוד הוא לא ויתר על שום נשמה, היו כאילו שהזמין אותם לביתו בשעות הצהריים ולמד איתם חברותא, היו כאלו שהיה מיקר אותם לפני כולם ומרומם אותם באומנות ממש, והעיקר זה האהבה העצומה ששפך עליהם עד שהרגישו שהם באמת שוים, ולא רק לתלמידים שלו בישיבה, אלא גם לבחורים ממקומות אחרים שלא היה להם ביטחון עצמי לפני המבחנים לישיבה גדולה, היו ראשי ישיבות ששלחו אליו תלמידים שיבחן אותם, והם יצאו בהרגשה שהם גדולי עולם... וספרו תלמידים שהם יצאו מהישיבה קטנה בהרגשה שהם שפיץ עולם הישיבות, וכשבאו ל"ג פתאום הם רואים שהם בחורים רגילים ויש הרבה יותר עילוים מהם, אבל הוא הצליח בחכמת הלב הגדול שלו לרומם כל אחד, בחורים אחרי עשרות שנים יכולים לחזור מילה במילה על הרשב"א שהכנים להם בעצמות בניחות החדר של רבו המובהק

דבר לא מנע ממנו להכין את השיעור שעות על גבי שעות אפילו שהמסכת היתה שגורה בפיו, וזה סוד ההצלחה של שיעורי רב משולם, צורת הלימוד ובפרט השיעורים והשיחות היו בקול גדול וההרגשה היתה כמו במעמד הר סיני היו קולות וברקים ואש עד שפרחה נשמתו, כך הרגישו התלמידים את המעמד הר סיני את הריתחה את החיות את השלחבת קודש שיצאה מעומק ליבו המהור, הוא לעס את הרשב"א כמו הוורט שהיה שגור על לשונו של ר' שמואל רוזובסקי ויאכלו וישתו בסוף פ' משפטים מה הם אכלו וכי הם אכלו אוכל, וודאי שהם אכלו רשב"א הם לעסו את הרמב"ן והוא היה ממחיש את זה הא אזוי גישמעק, וזה הביא את החיות העצומה בשיעורים והשיחות.

הוא השקיע כוחות עצומים לפרסם את אלקותו יתברך בעולם ולא היה דרשה בלי חיזוק באמונה בין בשמחות משפחתיות ואפילו בכל שלום זכור שהיה הולך תמיד אמונה צדיק באמונתו יחיה כפשוטו זה התמצית החיים שלו והיה רגיל על לשונו לשונו הזהב של הרמב"ם שחשוב בעיניו החיזוק באמונה יותר מכל החיבור הגדול היד החזקה, והיה מעשה בבהכ"נ אחד מאוד מסודר שהסדר הוא שבוע שיעור ושבוע שיחה, והזמינו אותו בשבוע של השיעור, והגיע והתחיל שיעור, ומיד קפץ לדבר אמונה, ושאלו אותו הרי ביקשנו דוקא שיעור, והוא אמר במתק לשונו הרי כל דרגא באמונה זה אדם אחר וכל השיעור קומה עולה, והיו אנשים ששמעו אותו רק פעם אחת

והשתנה להם כל המבט על החיים, הגיעו אנשים ששמעו אותו לפני עשר שנים ואמרו שכל האמונה שלהם בחוש לראות את הרבש"ע זה בזכותו, וכך הוא עצמו היה חיי כל הזמן הוא היה אומר על כל דבר אני רואה את הרבש"ע בתנועת הידים הלב המוח הכליות והיה אומר בע"פ את האמונה וביטחון של החזו"א, גדולי ישראל ששמעו אותו בדרשות היו אומרים שהוא לא מדבר אמונה אלא חיי אמונה, וכידוע שבשמחות הבר מצוה של נכדי מרן הגר"ק שליט"א היה היה מבקש ממנו לומר דרשה והיה מרן מקשיב לו ומתערב ושואל ומשיב בתוך הדרשה, לדוגמא בפרשת יתרו על הפסוק אלא הדברים אשר תדבר אל בני ואומר רש"י לא פחות ולא יותר, וקשה הרי היה בית יעקב דברים רכים ובני ישראל דברים קשים ואיך יתכן אותו דרשה, ומיד מרן ענה וז"ל הכול תלוי בניגון, דהיינו שהיו ב' דרשות, ומור"ח ביאר שבאמת היה רק דרשה אחת אבל השאילה מי שומע את הדרשה ואיך יוצאים מהדרשה שבני ישראל שמעו שהם ממלכת כהנים זה חייב אותם מיד לעבודת ה' בלי גבול, אבל הנשים כשמעו שהם ממלכת כהנים הם שמחו ועשו סעודה להודות על הזכות הנפלאה שהם זכו, ומרן קילס מאוד את הפשט הזה, ונאים הדברים למי שאמר שכל וורט ששמע הוא מיד לכך את זה למעשה לעוד חיזוק ועוד קבלה, כשהיה אומר את הח"ח הוא עשנו ולא אנחנו בו' כי ולא אנחנו בא' והמשל שני אנשים הלכו במדבר ולאחד היה עט ופתאום זה נעלם ונמצא אצל השני ההוא פונה שיחזיר לו והוא אומר לו מהיכן אתה יודע

שזה אני שלקחתי, ואומר לו אם זה לא אצלי זה אצלך כי אין כאן מישחו אחר, הוא עשנו ולא אנחנו וממילא ולו אנחנו.

אחד הנקודות המיוחדות שבו היה כוח העליה, בן עליה כפשוטו עד יומו האחרון הוא היה אומר אין מושג כזה זקן, ומעולם לא דיבר על גילו, שזה נותן לאדם הרגשה אני כבר מבוגר ועייף וכו' הוא לא חיפש חיים קלים ולא נבהל משום קושי, בעיקר ראינו בשנים שהיה קשה לו ההליכה ובפרט אחרי הניתוח הוא לא ויתר על מנין בשופו"א... הוא טיפס מדרגות לקומות בעניני הגמחי"ם, ותמיד עשה שטיגן בעוד חלקים בתורה כגון לפני עשר שנים התחיל ללמוד דף היומי כל יום, וסיים את השם, ואח"כ לימוד משניות בעיון כל ערב הוא למד שתי משניות (לע"נ אביו ולע"נ אחותו) וקנה מפרשים על המשניות כדי ללמוד בעיון... היה לו פרישקיט כמו בחור משיבה קטנה, ממש מרץ נעורים ולא נתן תנומה לנפשו, מידת העצלות היתה רחוקה ממנו, וגם כשביקשו ממנו לדרוש בליל שבת במקומות רחוקים לא עצר אותו חוס וקור וכאבי רגלים שדרך של עשר דקות לקח לו שעה, הוא התנהג כאילו הכול בסדר, וכשבחורים צעירים ראו את זה הם ניסו לחקות אותו ואמרו ר' משולם מחייב את כל הבחורים הצעירים.

הגמ"ח היה במושגים עצומים בלי גבול, ובפרט שמדובר באדם מתמיד עצום ואוהב ללמוד, וכל גמ"ח זה לכאורה הפרעה לרצף של הלימוד, ועכ"ז הוא טרח בגופו ממש, וכשאדם התקשר לבקש

מזוזות ולא היה לו הוא לא היה נרגע עד שקנה עוד מזוזות ולכן הגמ"ח הגיע ל-2000 מזוזות מהודרות ביותר, וכן הגמ"ח תפילין שנפתח משום מעשה שהיה כשהיה בחור חלם שהתפילין פסולות והוא למד אז בבריסק אצל ר' יושע בער ושם הרי דברי חלומות לא מעלין וכו', ולכן לא התייחס ולאחר כמה ימים נאבדו לו התפילין והלך לגמ"ח ואח"כ מצא את התפילין שלו שלחם לבדיקה ונמצא שהיו פסולות מהבר מצוה, והוא לא נח ולא שקט איך לתקן את השנים שלא הניח תפילין, וכשהתברר לו שהתפילין שבגמחים זה באיכות ירודה ולא מהודרת, כאן מצא מקום להתגדר בו והשקיע את כל הכוחות לעשות גמ"ח לתפילין מהודרות ביותר בכל ההידורים כדי לתקן את השנים הנ"ל וכל אדם ששמע שהיה לו כזה מעשה הוא שכנע אותו לתרום תפילין לגמ"ח ועי"ז אנשים יכניסו את התפילין שלהם לבדיקה, ועד שזכה שהגמ"ח של הרב שינקר זה ידוע ששם יש את התפילין המהודרות ביותר וכל גדולי ישראל מכל הארץ באו לקחת תפילין ממנו, והשקיע רבות לבדוק כל תפילין ולתקן ולצבוע וכו' והיו לו את כל סוגי התפילין רש"י ר"ת איטר ספרדי וכתב האר"י, וכו' וכו'

והיה לו עבודת קודש מיוחדת כשבא נער בר מצוה לקחת תפילין הוא היה משכנע אותו לקבל על עצמו לא לדבר דברי חולין כשהתפילין מונחות בראש, וסיפרו אנשים שעשרות שנים הם לא מדברים כשתפילין בראשם מכוח אותה קבלה בבית הגדול ברחוב עזרא 41, וכן

בהודמנות הזאת היה כבר נותן הדרכה ממרן הרב שך לשיבה קטנה כגון לא להתחבר לבחורים פחותים, עד כדי כך שהיו אנשים שבאו לקחת תפילין לבנם רק לשבוע בשביל לקבל ממנו את ההדרכה הנפלאה שלימד כל בחור צעיר כאילו זה הפעם הראשונה שהוא נותן למישהו תפילין וכאילו שהוא היחיד בעולם עם כל הסבלנות ועם כל המאור פנים שלו הידוע והמילה טובה.

גמ"ח העריסות זה לרדת כמה פעמים ביום למטה להרכיב את העריסה ולהביא ברגים וכו' והוא לא ראה בזה שוםפחיתות כבוד שראש הישיבה יורד ומתכופף ובודק כל עריסה ומחליף את הגלגלים וכו', ויחד עם זה כל הזמן הוא דאג להגדיל את הגמ"ח וידוע שהיו אצלו הרבה מופתים בזה והוא היה מבטיח מי שנותן 9 עריסות יתברך בילדים והיה מתפלל בקבר של אביו ואנשים ראו ישועות גם במקרים קשים.

וכן הגמ"ח שקלים ודולרים שמלבד עצם ההלוואה שניתנה במאור פנים כשהתקשר אדם בער"פ שלא יכול להחזיר את ההלוואה כי אין לו כסף הוא שאל אותו מה יהיה איך יהיה לך כסף למצות ושאר צרכי החג ולא נחה דעתו עד שנתן לו עוד הלוואה ועוד נתינה, ותמיד כששמע על מישהו שקשה לו לא נחה דעתו עד שעזר לו, סיפר יהודי שפעם אמר לו שקשה לו לשלם שכר לימוד בישיבה כי הוא בקושי גומר את החודש, ועוד באותו יום הוא עלה לביתו והביא לו סכום כסף הגון לכלכלתו, ובפרט בערב פסח וערב סוכות

הוא היה דואג לאלמנות ויתומים וסיפר אחד שכל שנה היה מבקש ממנו להתרים מישהו מצות עבור נזקקים, וגם בשנה האחרונה שהיה סגר הוא לא ויתר והתקשר ושלח שליחים ע"ג שליחים עד שהצליח להשיג את כל מה שהיה צריך עבור הנזקקים שלו ולא נח ולא שקט ביד רחוק ממש לכל צרכי החג, אמר עליו אחיו הגאון ר' ברכיהו שליט"א שהוא לא ידע שיש לו אח גביר והרי תמיד ר' משולם היה מתרים אותו לעניני מצות וחסדים וכששמע בשיבעה מאות סיפורים מאנשים שהוא תמך בהם ברוח וגשם בסכומי כסף גדולים, ועיקר הגמ"ח היה הקבלת פנים היפה לכל אחד וכן לחזק כל אחד לפי ענינו, אע"פ שהוא היה מתמיד עצום וחם על זמנו מאוד עכ"ז קיבל כל אדם בספר פנים יפות קטן כגדול והעיקר לתת לכל אחד מילה טובה, שיצא מהבית כשחיוך גדול על פניו.

סיפר תלמיד שבא להתברך מפיו לשנה טובה בזמן המרום לפני התקיעות בר"ה במזרח של לדרמן, וכשניגש הוא היה אחוז רגשי קודש כל כולו ברצינות ובכבוד ראש לפני התקיעות, אבל בא בחור צעיר להתברך, מיד וירד משה מן החר מרום דרגתו מרום השגותיו לרדת להתרחם יפה לבחור צעיר בחיוך גדול ובברכה מכל הלב, ויותר ממה שקיבל הבחור ברכה, הוא קיבל שיעור בבן אדם לחבירו, ודוקא בזמנים הכי מרוממים.

כשהתחילה תקופת הקרונה והיה לחץ גדול במשפחה על בריאותו

פנו בני המשפחה ואמרו לו צריך לסגור את הגמחים או שאנשים לא יכנסו הביתה אלא יניחו בחוץ, והוא לא הסכים בשופו"א ואמר שהח"ח אמר שגמ"ח מביאה חיים ולא ח"ו להיפקד, ולא נמנע שיכנסו לביתו ודיבר עם כל אחד במאור פנים.

היה בבית עוד מסגרת של תמונה והיה כתוב שם באותיות קידוש לבנה שהאדם לא נברא אלא להועיל לאחריו, כך היו חיים, מידת ההטבה בלי גבול שהיתה בו הרי א"א לשער ולתאר, אבא של תלמיד מספר לו דרך אגב שקשה לו השכר לימוד שהוא אברך כולל ואשתו לא עובדת וכו', למחרת הוא מטפס לביתו ומביא לו מעטפה של כמה אלפי שקלים, היו לו רשימות של אנשים שהיו דואג להם כל חג הן בתלושי מזון ביד רחבה, הן במצות ויין וכו', וכל המעשה צדקה שלו הכל היה בצנעה, וכפי שהיה רגיל לומר בשם מרן הרב שך שאם יש מישהו אחד שיודע מהמעשה מצוה שלך זה כבר כרטסיה נקובה...

חלק מההנהגות שלו

בשהתעורר באמצע הלילה משינה קם ללמוד, והיה אומר שהיצה"ר מפחד מכזה לימוד הוא לא יתן שיתעורר.

הקפיד על הקבלות שלו חוק ולא יעבור שני הלכות ח"ח כל יום, שני הלכות בהלכות שבת, והיה אומר שיש לו צ"ק מאליהו הנביא כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עה"ב, וכן אהבת חסד כל יום ועוד ספרי מוסר רבים,

והיה נאה דורש ונאה מקיים כפי שראינו בשנים האחרונות שמדי פעם היה צריך להיות מאושפז בב"חווה היה בפתאמיות, הדבר היחיד שהוא ביקש שיביאו לו מיד את הספרים הקבועים ח"ח אורחות שבת ועוד, וכשהלך לניתוח ליומיים לבה"ח הוא הביא איתו מזוודה מלאה בספרים, וזה מה שענין אותו הוא כלל לא התעסק בעניני הרפואה אלא רק בספרים.

עבודת התפילה

כידוע בבית היה ממוסגר על הקיר (ואלו היו התמונות שבבית) את דברי המסילת ישרים בחלקי החסידות "שמאיתו הוא מבקש והוא יתברך שמו מאזין אליו כדבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע לו" כך הוא חיי עבודת התפילה כל שמו"ע עבודה של עומד לפני מלך, היה מדבר הרבה לכון פירוש המילות והיה ממליץ על הספר של הגאון ר' אורי ויסבלום על פירוש התפילה, וכך היה כל תפילה ותפילה כל השנה ובפרט התפילות שלו בר"ה בלדרמן שהיה המאריך הגדול בתפילה, עוד היה לו הנהגה להתפלל פסוקי דזמרה בקול רם ממש, ובפרט הענית איש"ר בקול רם ובכל כוחו גם כונתו וגם כפשוטו ממש.

עבודת הברכות

וקיבל על עצמו לברך בקול גם כשהוא לבד בבית, ובפרט אשר יצר בסידור.

כל ימיו היה בבחינת חטוף ואכול נאך א מנחה, והיה רגיל לומר על המדרש שדוד המלך ביקש שלא ידונו אותו לא

משולם מאות תלמידים שקבלו חשק ללמוד, שהתחברו לישיבה בזכות הארת פנים שלו, שהתחזקו באמונה ועברו בהצלחה את נסיונות החיים בזכותו.

הוא לא נולד בשמים, הוא נולד בת"א והיו שם נסיונות עצומים, חוץ מהעניות הגדולה שהיתה שם, והוא תפס כל ימיו ועשה שמיגן עליה ועוד עליה עוד יומו האחרון זכה לעשות שמיגן, ותמיד חיפש עוד חיזוקים ועוד עליות הן בתורה הן בעבודת התפילה כגון לקנות ספרים חדשים על עניני תפילה, הן בגמ"ה הן באמונה לחיות את הקב"ה כל הזמן, הוא עשה שמיגן באמונה לעלות עוד דרגות שכמה שיותר יהיה לא רק וידעת "אלא" והשבת אל לבבך.

בפרשת יתרו אחרי ששמע יתרו את כל הניסים עמד משה וחזר לו, וקשה הרי התורה מעידה ששמע, ומדוע משה רבנו חוזר עוד פעם, והביאור בזה מה שכתוב באונקלוס שמרע"ה הכניסו לבית אולפנא, וביאור הדבר שודאי שיתרו שמע אבל הוא שמע מ"התקשורת", וכאן מרע"ה הכניסו לתוך הבחמ"ד וזה כבר קריעת ים סוף אחרת לגמרי ואם נתבונן מהו הבחמ"ה הכית אולפנא של מו"ה זצ"ל זה היה בהמ"ד של לחיות אמונה זה לא היה סתם סיפור על מעמד הר סיני אלא אמונה בחוש לחיות יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומתן תורה, וזה זכו אלפי תלמידיו ואלפי שומעי ליקחו להתבסס מנועים צוף אימרתיו המלאים בניהוח של הבחמ"ד היחודי בהמ"ד של ר' משולם שינקר, לשמו ולזכרו תאות נפש.

במעריב ולא בשחרית ולא במוסף ולא במנחה אלא בנעילה, והקשה מה חסר לדוד המלך, ותמיד היה אומר אבל זה נאך א מנחה עוד תפילה אחת עוד מנחה, וזה היה וורט שהוא חי את הוורט הזה (כמו כל וורט שהוא אמר הוא לא רק היה נאה דורש אלא קודם נאה מקיים, ורק אח"כ נאה דורש, כל דרשה וכל מוסר הוא היה שם הוא חי את זה וזה סוד הקסם המיוחד בשיחותיו המעוררות) עוד מצוה עוד לימוד ועוד חסד, עוד הארת פנים ועוד להחיות רוח שפלים, המשל על השועל שנכנס רעב לכרם ויצא רעב והיה רגיל לומר שבבלאליסטוק היו אומרים שהוא היה צריך לשלוח חבילות מחוץ לכרם ולאכול בחוץ, וכך אדם צריך לשלוח חבילות לעה"ב, זה היה המציאות שלו כל חייו, לחטוף מצות – עוד אמן עוד ברכו עוד דקת לימוד.

כל ימיו הוא דאג לקדיש שלו אחרי פטירתו מי יגיד עליו קדיש, אבל הוא עשה בעולם קידוש ה' שהבריא צעקה יתגדל ויתקדש שמיה רבא ע"י דרשותיו וע"י מה שלמדו ממנו תלמידיו הרבים במשך כל ימי חייו, כמו שכתוב שמשא רבינו רצה שר"ע יצא מחלציו, אבל זה לא שייך שהרי הוא היה בן גרים, ולכן ביקש שר' אליעזר הגדול יצא מחלציו וזה הכונה ושם האחד אליעזר, שהרי ר' אליעזר הגדול היה הרבה של ר' עקיבא ולכן דרך ר"א זכה לר"ע, כי כל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו, וכמה בנים היה לר'

ימי הפורים

הוא כל שנה היה חיי את המגילה שכל פרט בפני עצמו הוא סיפור נחמד, אבל בסוף רואים שיש לחקב"ה תוכנית מוושגת ועד בגתן ותרש ולא לאחר שנה כשהמון בא לחצר בית המלך, שהרי שנה לפני היה שומע שמדברים על מרדכי ושנה אח"כ היועצים היו עונים, ולכן מי שקרא את המגילה למפרע לא יצא, ושהו "תשועתם היתה לנצח" ללמד אותנו תמיד לחיות אמונה והשגחה פרטית שאין עוד מלבדו.

בפרשת יתרו כתוב אשר שם ה"אחד" גרשום ושם ה"אחד" אליעזר, והקשה רשר"ה מדוע ב' פנחס כתוב אחד תעשה וכו' ואת הכבש את הכבש השני וכאן על כל אחד התורה כותבת אחד, ותירץ שאדרבה בכבשים באמת יש מספרים אבל בבני אדם אין מספרים שהרי כל אחד בפני עצמו הוא עולם ומלואו, וזה עיקר העבודה של מו"ח זצ"ל בהעמדת תלמידים מהו כל בחור כל אחד הוא יחיד הוא בן יחיד ממש וכאילו אין כאן שום בחור בישיבה רק הוא.

יש וורט שהוא היה חי את הוורט הזה, מובא בתנא דבי אליהו שאדם הלך לקנות שוורים ונגלה אליו אליהו הנביא ואותו אדם לא הסכים לומר בעזרת ה' וכו', והקשה הרי לזכות לגילוי אליהו זה לא פשוט צריך להיות צדיק גדול ולצום ארבעים יום וכו' וכאן יש אדם שלא מוכן לומר בעה"י ואליהו מתגלה אליו ג' פעמים, וביאר שאותו אדם ודאי היה צדיק

וודאי שכל הדרך אמר בעזרת ה' ואחרי שהכסף היה בכיסו בס"ד, והדרך עברה בהצלחה בס"ד והוא רואה את השוק של השוורים ממולו, נו האם גם עכשיו הוא צריך לומר בס"ד, וכאן בא אליהו הנביא ואומר לו, כן צריך להיות את ה' כל הזמן ממש, גם אחרי הרגע האחרון.

אהבת תורה ושקיעותו בה בכל מצב הרה"ג ר' שרגא שטיינמן שליט"א בהספידו הביא המדרש על ר' יוחנן, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב ר' משולם את התורה בוז יבוזו לו. איזו אהבה בלי מיצרים לעוד גמ' ועוד תוס' עוד דף ועוד פרק ועוד מסכת עם כזה גישמאק, בלי להתעייף, היה הולך לישון ב3 או 4 בבוקר אחר שפשוט נרדם על הגמ'. ולימד אותנו מאביו ז"ל שאם מתעוררים באמצע הלילה לא נשארים במטה אלא מתיישבים ללמוד ואמר זה בכזו פשטות, זהו נקרא להיות מונח בלימוד התורה ולחיות באהבתה.

היה רגיל לספר תמיד כי מרן רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל השתתף בשמחת אירוסין במשפחתו, עמד ר' שמואל ודיבר על מתיקות התורה, ובכל אימת שהזכיר את שמות רבותינו הראשונים כדוגמת הרשב"א והריטב"א עשה תנועות בפיו כאילו מתענג הוא על המאכל המשובח בתבל, וכך חזר על זה שוב ושוב. וכך העביר את המתיקות הזו עם נעימות כזו, להראות ולהמחיש עד כמה התורה מתוקה.

מז"ח היה רגיל לומר בשם החזו"א ש"העקשן יצליח", וכל חייו נלחם אף בזמנים של קושי ללמוד וללמד ולא ביקש פטורים. ותמיד היה אומר בפשיטות שכשמתעוררים באמצע הלילה זה פשוט שמתיישבים ללמוד. וזכורני שלפני כמה שנים היה נצרך להתאשפז בבי"ח לכמה ימים, וכיון שהוא לא ויתר בשום אופן על מסירת השיעור, הוא הניח את בגדיו בבית הכנסת של הבי"ח, וכך במשך שלשה ימים כל יום בשעה ב-11.00 התלבש וכך נסע לומר שיעור, והצוות של הבי"ח הקפידו על כך, והוא בשלו ללא ויתורים. הנה לנו איך אפשר וצריך להתעלות בכל מצב.

בתקווה כי פסוק זה יעמידם על חומרת העניין. לפי דרגתו פסוק כזה בכוחו להרתיע מתופעת הזלזול בכבוד בית המדרש. עוד ספרו שהיה מביא שלט גדול לישיבה שכתוב עליו דברי הגר"א באגרתו, וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער. והוא הבין שאם אדם יתבונן בדבר ודאי שבמשך הזמן הוא יתעורר. ואני זוכר את מרן הרב שך זצ"ל שאמר שאני בחיים לא ראיתי למדן בלי יראת שמים.

אמונה

עוד נקודה שהיה מיוחד בה, וגם הרבה ללמדה לתלמידיו, הוא חיזוק האמונה שהכל מאיתו ית', ותמיד היה מדבר על הפשטות שרואים בחוש שהקב"ה ברא את העולם ומנהיגו, ואין עוד מלבדו. ומפורסם מה שהיה מספר על המופת מהאור החיים הקד'¹,

בביתו היה תלוי בגדול דברי הרמב"ן סוף פרשת בא, ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים

יראת שמים

וכן לימד יראת שמים, כדתנן אם אין יראה אין חכמה. וזה היה חלק עצום שלימד אותנו ואת כל תלמידיו. והייתה תקופה בה חרה לו לראות בחורים צעירים מדברים בדברי חולין בבית המדרש. לכן הגה רעיון ושילם על כך מכספו להדפיס באותיות גדולות על גבי ארון הקודש את הפסוק "מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים"

¹ לפני כמה שנים הוא היה בירושלים, והתפלל על קברו של האור החיים הקדוש. כשסיים את תפילתו אמר שם ליד הצינור: 'ילמדנו רבנו הלא דבריד בענין הצלת ראובן מיד בני אדם שיש להם בחירה והפקרת יוסף לשליטת בעלי חיים בתוך הכור סתומים ואינם מובנים, אנא האר עיני שאזכה להבין את הדברים'. משם הוא שב לבני ברק.

עם ירידתו מהאטובוס הוא נכנס לבית המדרש 'דברי שיר' והנה בא לקראתו אברך חשוב ואומר לו: רצונך לשמוע ביאור בדברי האור החיים בפרשת וישב, (היה זה בחודש תמוז ביא"צ של האור החיים) אמר לו האברך: אני בקשתי ממרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל וממרן הרב שך זצ"ל שיבארו לי את דבריו ושניהם כיוונו לדבר אחד, שאמנם ברור שהכל בגזירת עליון ושאיין אדם נוקף אצבעו למטה אא"כ הכריזו על כך מלמעלה, אולם עלינו לדעת שלכל אחד יש תיק בשמים הכולל זכויות וחובות ולעתים גם כשנגזר עליו דין מיתה, אם אין עליו קטרוג מיוחד, זכויות שונות שיש לו מבטלות הגזירה, אבל כשהוא נמצא במצב של סיכון מיוחד, נפתח עליו דיון מחודש וכתוצאה מקטרוג של שעת הסכנה יתכן שזכויותיו לא יעמדו לו ודינו ייגזר למיתה.

ימצא בכחו לעשות, עכ"ל. ומאמר זה גם היה תלוי בביתו.

אנו זוכרים איך במשך כל הזמן אנשים באו ללוות מהגמ"ח כספים, ובמשך עשרות שנים היה לו גמ"ח עריסות ענק שהיה משאיל, ואח"כ כשראה צורך אף הקים גמ"ח תפילין ומזוזות ודאג שיהיו מהודרים בתכלית. וכל זה לא הפריעו מלחיות שקוע בשמחת התורה שהיה קשור אליה יומם ולילה.

גם היה טורח הרבה לעזור למסכנים, נדכאים, אלמנות ויתומים לדאוג לכל צרכם, והיה מעודד ומדבר על לבם, ורבים האנשים שבאו אחר פטירתו לומר שאיבדו ידיד אמת, שהיה מיעצם בכל עצה ותושיה ודואג לכל צרכם.

הגיע אחד שלמד אצלו בשארית יוסף, וסיפר שנתייתם בישיבה והרב שינקר ניגש אליו ואמר לו שיתן לו כל ראש חדש כסף לממתקים, וכך דאג לו במשך שנים, ונתן לו דמי כים, גם אח"כ בעת שהגיע לשידוכים עזרו ונשתתף בשמחתו. כמה באו וסיפרו את החסד הגדול שעשה עמם [וכגון בעל חנות דגים שרק שם קנה לפרנסו בכבוד].

זריזות במצוות

א"א שלא להזכיר מצות כיבוד אב ואם שהיתה אצלו במסירות אין קץ, היה קונה כל ליל שישי חלות חמות לאמו לכבוד שבת. וכשאביו הגדול עבר לגור

הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנחנו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון.

וכשפירתי זאת לתלמיד שלמד בנחלת דוד אצלו, כתב לי, **אוי, שאני רואה את הרמב"ן בפרשת בא, עיני דומעות... אני הכרתי את הרמב"ן הזה לראשונה כנער בישיבה קטנה מהשווער שלך, כמה חזר על זה.**

אהבת חסד

אולם בתוך כל זה נזכיר את אור פניו לכל אדם, לעודד ולשמח את כל הסובבים אותו, ולרומם אנשים נדכאים, היה מביא תמיד מה שהח"ח היה אומר שיש לנו את העצה של רבי אלעזר [סנהדרין צ"ח ב']: **מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים.** גם היה מזכיר מה שכתב בהקדמת מפש החיים, **זה כל האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחריו ככל אשר ימצא בכחו לעשות.** והיה משקיע כוחות עצומים בסיוע לזולת.

(ועיי"ש בפנים בהקדמת בן המחבר [הג"ר יצחק זצ"ל] לנפש החיים), וז"ל שם והיה רגיל [מרן הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל] להוכיח אותי על שראה שאינני משתתף בצערא דאחריני, וכה היה דברו אלי תמיד, **שזה כל האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחריו ככל אשר**

לבני ברק שלשה פעמים ביום היה עולה
לסעדו, ולהביא לו אוכל וכל צרכיו, ועד
כדי כך היתה התמסרותו, שאביו היה

אומר, שבזכות המסירות של רבי משולם
זכיתי לאריכות ימים.

אביא מעט ממה שמצאתי בכתביו בחוברת חשבונות של הגמ"ח.

כתב על המדרש במסכת כלה רבתי פרק
ה, ר' יהושע בן לוי אומר, בכל יום
ויום בת קול יוצאת מחר חורב, ומכרזת
ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של
תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא
נזוף, שנאמר נזם זהב באף חזיר אשה
יפה וסרת טעם. וכתב ע"ז בזה"ל, ולכאור'
אם לא עוסק בתורה היכן הנזם זהב, וע"כ
שהוא כן לומד, אבל לא עוסק בעמלה של
תורה ובירור עומק התורה, שמצד אחד
עצם הלימוד זה נזם זהב, אבל גם על זה
נאמר אוי להם לבריות מעלבונה של
תורה, שאיך לא עומל בתורה ולא
מתאמץ להבין עומק סודה, עכ"ל¹.

מסתיימים, ואמונתך כלילת, בעת אופל
ולילה להתחזק באמונה לחרבות כבוד
שמים.

עוד כתב שם, להודות מיד על הטובה,
פסוק בתהלים ע"ו, חמת אדם תודך,
כשאדם מודה, גם בזמן חמה, ואז שארית
חמה תחגור, דהיינו תפסק ולא תבא².

אחד הקבלות שקבל על עצמו 8 פעולות
חסד כל יום³.

עוד כתב בזה"ל, מישחו בא לחזו"א שיש
לו סבתא זקנה שעשו תורנות
להיות אצלה בת"א, ואמר לחזו"א שהיות
והסבתא אוהבת אותו עשו לו יותר זמן
בתורנות, האם להתנגד לזה כיון שזה

עוד כתב, אין כאב בלי חשבון, הקב"ה
מקציב את כמות היסורין ונאמנין
בשליחותן ותיכף בסיום השליחות

² ודבריו נוקבים עד הנה, שמי שלומד תורה בשמחות בלי לעמול בעומק סודה, הרי הוא עושה עלבון לתורה"ק באשר אין הוא מחשיבה להתאמץ להבין עומקה, והרי הוא כנזם זהב באף חזיר המתגולל באשפתות עם הנזם זהב ואין חס על יוקרה, ואכן כך היה נאה דורש ונאה מקיים לעמול על כל סברא בגמ' שתהיה בהירות בסוגיא, ובה השקיע את חייו.

וכך היתה דמותו של מו"ח זצ"ל, הוא שאף בכל סוגיא לבהירות והיה דן בכל סברא גם בסעודות שבת, להבין דברי הגמ' והראשונים, ואיזו שמחה היתה לו כשעמד על אמיתת הדברים, פניו האירו באורה של תורה, לא היה שמח ממנו. וראו בו איך פקודי ה' ישרים משמחי לב, וכמו שאמר הגר"נ פרצוביץ, שאם אינם משמחי לב, זה משום שאינם ישרים.

ואת ההארה והבהירות והמתיקות שהיתה לו בסוגיא, הוא הקנה לתלמידיו, כי אין מצב שלבחור אין גישמאק בלימוד אם יש לו בהירות.

³ והיה רגיל לומר, כמה היצר גדול והמלחמה חזקה, שאדם מבקש מהקב"ה שיעזור לו שיאמר שיעור טוב וברור כראוי, ואחר שמסר את השיעור בס"ד, הוא אומר, נו איזה שיעור מוצלח אמרתי. וע"ז כתב להודות מיד שייחם הכל להקב"ה.

⁴ היה מביא תמיד מה שהח"ח היה אומר שיש לנו את העצה של רבי אלעזר [סנהדרין צ"ח ב']: מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים.

ביטול תורה, ואמר לו החזו"א, תורה זה רוחניות ואיך זה יכול להתחבר עם גשמיות, ע"י חסד נעשה אדם יותר רוחני, וא"כ אתה בונה לך בחסד הזה את כח התורה שלך⁴.

עוד כתב בקבלותיו, קודם כל להיות אנושי.

עוד כתב, למלא מיד בקשה [טובה] שמבקשים ממני שמא יהיו עיכובים, כמה קטגורין יש – מכאן ועד גיחון.

אעתיק עוד כמה משפטים ממה שכתב לעצמו, "ולעולמי עד תמלוך בכבוד", צריך מאוד לחפש כבוד שמים.

עוד כתב, לחשוב לפני כל מעשה ולאחריו האם זה מעשה טוב או רע? ואם הקב"ה שמח ומרוצה ממעשה זה או חלילה לא, וזוהי מדת הזריזות.

ונסיים במה שכתב, העיקר להשתדל לעשות נחת רוח להקב"ה בכל מעשה בכל מחשבה ובכל דיבור, ולחשוב מה הוא רוצה עכשיו שאני אעשה, ולהשתדל לקנות מידות טובות.

יש הרבה להאריך במשפטים קצרים אלו שכתב לעצמו, ומכילים את פנימיותו העמוקה.

ויה"ר שנזכה במקצת ללמוד מדרכיו ולדבקה בו אלו תלמידי חכמים ונזכה לראות במהרה פניו המאירות בביאת גוא"צ במהרה בימנו או"א.

ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים, אמן.

⁵ אף לומר שלום כראוי ולהאיר פניו אליו הרי זה חסד, וכמה היה מו"ח מיוחד בדבר זה להאיר פניו לכל אחד, ולומר מלה טובה, והיה מחפש בכל אחד את נקודת הטוב אצלו, וגדול המלבין שינים לחברו יותר ממשקו חלב, וענין זה הוא הרגל, שאדם כבר מבחורותו מרגיל עצמו לומר שלום לכל אדם במאור פנים, הרי הוא משרה אורה טובה ונותן יחס טוב לזולתו.

הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

ראש בית ההוראה וביהמ"ד "פעולת צדיק" מזה"ס שו"ת עולת יצחק ג"ח ושולחן ערוך המקוצר ח"ה ושא"ס / בני ברק

מאמר שבעה שבועות

• בין שבועות בקמץ לשבועות בשוא • טעם למצות ספירת מ"ט יום ושבעה שבועות • קשר ושייכות בין מצות ספירת העומר למנהג החימנעות בימים האלה מנישואין ומתספורת • השתקת מדת-הדין בהשתוקקותנו לקבלת תורה שבכתב ותורה שבעל פה • שבעים פנים לתורה

ד"ה ומצינו. ואחת משתים, או שזהו דרך רמז, או דסבירא לחו שאין חילוק בזה בין שוא לקמץ, וממילא יוצא דהוא הדין איכא למימר בנדון דידן להיפך, דהיינו לגבי הפסוק שביחזקאל, שבועות הוא כמו שבועות.

ב) ובפירוש מה"ר יוסף קרא (שהיה בזמן רש"י ורשב"ם, כיעויין להחיד"א בשם הגדולים) על ספר יחזקאל שם איתא, שבועי שבועות להם, אמר להם יחזקאל, אם אתם הייתם קוראים בתורה, שהיא נדרשת שבעה משבעה בשבעים פנים, לא היה נבוכדנצר בא עליכם. עכשיו שלא זכיתם, הרי נבוכדנצר בא [ומקסם] עליכם משבעה שבעה וכו' עכ"ל. והוא מדרש חז"ל בפתיחתא דאיכה רבתי אות כ"ג, וכן הוא בילקוט יחזקאל רמז שס"א. אלא ששם ושם ליתניהו לתיבות בשבעים פנים.

ודברי המדרשים הללו מובנים, דשבעה משבעה, היינו כמו שמצינו בדוכתי טובא שיש בתורה מ"ט פנים טהור ומ"ט

א) נאמר בתורה (דברים ט"ז, ט') שבעה שבועות תספור לך וגו'. ומצינו לשון כעין זה, גם בנביא (יחזקאל כ"א, כ"ח) והיה להם בקסם - שוא בעיניהם, שבועי שבועות להם. ואף שבפשוטו נראה שהכוונה שם ללשון שבועה, כדמוכח מזה שהשי"ן בשוא ולא בקמץ כמו כאן, וכן פירשו שם בהדיא הרד"ק והמצודת דוד. מכל-מקום יונתן בן עוזיאל תרגמו, ואינון לא ידעין דארבעין ותשע זמנין הוה וכו', ומביאו רד"ק עצמו שם בסוף דבריו כדעה נוספת, וביאר בהדיא כי תרגם שבועי שבועות, כמו שבעה שבועות יעו"ש. ורש"י שם סובר שכך הוא פשטיה דקרא, שהרי לא הביא פירוש נוסף וז"ל, מ"ט פעמים קסם להם נבוכדנצר, וכל הקסמים כיוונו זה לזה יעו"ש ובמלבי"ם:

והנה יש מפרשים כך טעם השם חג השבועות, לא לשון שבוע בקמץ, שהוא על-שם שבועת השי"ת לישראל ושבועת ישראל לה', כמו שתראה במה שכתבנו בס"ד בנפלאות מתורתך פרשת ראה על פסוק שבעה שבועות תספור לך

אלפים שמונה מאות ושישים. ואין שום פלא בכך, כיעויין גדולה מזו במה שכתבנו בס"ד בנפלאות מתורתך פרשת שמיני על פסוק דרש דרש ד"ה ומצינו, כי יש לתורה ששים רבוא פירושים על פי הפשט, ושישים רבוא רמז וכו' וכיוצא בזה.

ומהשתא לפי זה, נוציא מזה פרח ויצין ציץ, טעם נפלא למצות

ספירת שבעה שבועות, שהיא נוספת על מצות ספירת מ"ט יום, כדקיימא לן במנחות דף סו. מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי, ואמאי לא סגי בספירת הימים לחוד. והמפרשים נתנו לכך כמה טעמים, כמו שאספו בספר ילקוט יצחק (זאלר) חלק א' דף ס"א ע"ג מאות ו' ואילך, ובספר ספירת העומר פרק א' מסעיף ט"ז יעושי"ב. ועתה יש לנו ללמוד מכאן טעם חדש, שזו הכנה והזמנה לקראת חג השבועות זמן מתן תורתנו הקדושה, להזכירנו אחת ממעלותיה המיוחדות והנשגבות, שאינה כפשטה בלבד, רק פרד"ם, נדרשת היא בשבעים פנים, ועוד הרבה יותר מזה כדבר האמור, כנרמז בלשון הכפול והמרובה שבועי שבועות דיהוקאל, ונמצא שנכללת כאן גם תורה שבעל פה הצפונה בתורה שבכתב, ועיין לקמן ד"ה והגם.

וממילא נילף מהתם לרמוז זאת אף

בטעם כפל התיבות שבעה שבעת בפסוקא דידן, כי הן נכתבו בתחילתו וגם בסופו, ללמדנו שבעה משבעה בשבעים פנים, ועיין מה שכתבנו בס"ד בנפלאות מתורתך פרשת ראה על פסוק שבעה שבעת תספר לך מהחל

פנים טמא [כגון שדרשו חז"ל בפסוק אמרות י"י וגו' מזוקק שבעתים (תהלים י"ב, ז') במדרש תהלים שם ובפסיקתא דרב כהנא פיסקא פרשת פרה דף ל"א ע"ב, שהיו יודעים לדרוש את התורה מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, דהיינו שדרשו שבעתים, שבעה פעמים שבעה שהם מ"ט. ועיין חידושי הריטב"א ראש השנה דף יג. בשם רבני צרפת] וכן פירשו מפרשי המדרש שם, מתנות כהונה ומהרז"ו. [אמנם עיקר הסגנון שבעה משבעה, לא זכיתי לעת עתה לדעת פשר הדבר, וגם לא מצאתי לו חבר. ולכאורה היה להם לומר שבעה פעמים שבעה, על-דרך לשון הכתוב (ויקרא כ"ה, ח') וספרת לך וגו' שבע שנים שבע פעמים. והמקום ברוך הוא יאיר עינינו].

אבל צריך ביאור כיצד יוצא מכאן גם

שבעים, כפי שנוסף בגירסת מהר"י קרא, הרי לכאורה אין עשר שביעיות זולת מ"ט, וכאשר נזכר בתרגום וברש"י ורד"ק לפי דרכם וכדלעיל. ונראה לענ"ד בס"ד דנפקא מדכתיב בלשון רבים שבועי שבועות, ולא שבועי שבועה. אי נמי היו"ד יתירה בתיבת שבועי, דהוה ליה למימר שבע, כגון שנאמר מלא שְׁבוּעַ וְזאת (בראשית כ"ט, כ"ז) ועיין רש"י שם. לומר לך שבוע יו"ד, עשר שביעיות. אלא בא הכתוב לרבות גם-כן עשר שביעיות. ומדקאמר שבעה משבעה בשבעים פנים, משמע מספר עצום, שלכל מ"ט יש שבעים פנים. נמצא שהם שלושת אלפים ארבעה מאות ושלשים. ואם נחשוב אותם שניים, דהיינו מ"ט טהור ומ"ט טמא, יעלו פי שניים, דהיינו ששת

חרמש וגו' ד"ה ונראה. [ומאת ה' היתה זאת, שהקרה ה' לפני את העניין הזה שבספר יחזקאל, בסדר השילוש הקבוע שאחרי תפילת שחרית כמנהגינו בכל יום, בין פסח לעצרת ה'תשע"ח (ב'שכ"ט), ובעת שהייתי עסוק בעניין דלעיל, ומשום הכי קישרתי את העניינים זה לזה, מה שלא ראיתי מי שקדמני בזה. ברוך שהחייני וקיימני ולזמן הזה הגיעני, אודך י"י כי עניתני].

ג) ומלבד שבכך אנו נזכרים ומזכירים מעלת תורתנו הקדושה שנדרשת שבעה משבעה בשבעים פנים כדבר האמור לעיל ד"ה ומהשתא, שמועיל להגביר השתוקקותנו אליה לגלות צפונותיה, בימים הללו שלפני חג השבועות, הפוך בה וכו' דכולא בה, עוד יש להטעים זאת בדרך נוספת על פי מה שכתב ברנת יצחק (סורוצקין) על ספר יחזקאל דף פ"א וז"ל, שבועי שבועות להם. בפתיחה לאיכה רבתי מובא בר"י קרא, איתא שאמר להם יחזקאל, אם אתם הייתם קוראין בתורה שהיא נדרשת שבעה משבעה בשבעים פנים, לא היה נבוכדנצר בא עליכם. עכשיו שלא זכיתם, הרי נבוכדנצר בא עליכם. וביאור הדבר, דהנה בפרשת בחקתי תלתה התורה כל הברכות והקללות אם בחקתי תלכו (ויקרא כ"ו, ג'. ועיין בדברינו שם. יב"ן) או לא. ורש"י שם הביא מהתורה כהנים שאם בחקתי תלכו היינו שתהיו עמלים בתורה, אז יהיו לכם כל הברכות. אבל אם לא תהיו עמלים בתורה, הסוף יהא שיכפרו בעיקר ויעבדו עבודה זרה, ותבוא על כלל ישראל כל התוכחה הכתובה שם. ומבואר

מהתורה כהנים דלא סגי בזה שילמדו את התורה, אלא בעינן שיעמלו בה להבין דבר מתוך דבר, ולדרוש במדות שהתורה נדרשת בהן. ואם אינו עמל בתורה, אף שלומד, סוף שתבוא התוכחה. וכדאמרינן בשבת דף ח"פ ע"ב למיימינים בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא. ופירש רש"י למיימינים, עוסקים בכל כחם וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימין שהוא עיקר. וכן כתב רש"י שם בדף ס"ג ע"א למיימינין שליתורה, שמפשפשין טעמיהן בדקדוק ובוררין, כימין המיומנת למלאכה. למשמאילים בה, שאין יגעין כל צרכן. והנה הרמב"ן שם בפרשת בחקתי כתב שהתוכחה מרמזת לחרבן בית ראשון, והיינו ששורש חרבן בית ראשון היה מפני שלא עמלו בתורה כמיימינים בה אלא כמשמאילים בה. ונראה שזהו מה שרמזו להם יחזקאל, שאילו זכיתם לקרוא בתורה שנדרשת בשבעים פנים, ר"ל שהייתם עמלים בתורה לדעת סודה ולפשפש טעמיה בדקדוק, אז לא הייתם חוטאים, ולא היה נבוכדנצר בא עליכם עכ"ל.

מצורף לזה ונותן טעם לשבח, שפרשת בחוקתי חלה בימי העומר סמוך לפני חג השבועות. ושם הרי נזכר חרבן בית המקדש ויציאת ישראל לגלות על-ידי נבוכדנצר, כמו שנאמר ושברתי את גאון עזכם (ויקרא כ"ו, י"ט) ואתכם אזרה בגוים (שם ל"ג).

ד) ובימים הללו שבין פסח לעצרת, נעשים ונזכרים על ידינו שני עניינים, שנראה כי אין שום קשר ביניהם. א מצות

ספירת העומר. ב הימנעות מנישואין ותספורת וכו'. ואכן הדבר ניכר בטור ובשלחן ערוך, שהמה נסדרים בשני סימנים שונים. בסימן תפ"ט (סעיף א'), בליל שני [שלפסח] אחר תפילת ערבית, מתחילים לספור העומר וכו'. ורק אחרי שלושה סימנים העוסקים בעניינים אחרים, דהיינו בתפילות פסח, הבדלה במוצאי יום טוב, ותענית בה"ב, בא סימן תצ"ג (סעיף א') הפותח, נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג לעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא וכו'.

ברם מאחר דבכגון דא כבר עמדנו בס"ד במקומות אחרים וזכינו למצוא את הקשר הנסתר שבין הדברים, מתוך שיצאנו מתוך הנחה מוקדמת ונטיית הדעת שלא נפלו הדברים במזדמן שלא במתכוין, אלא בהשגחה פרטית בגזירת עליון, כגון צום גדליה בעשרת ימי תשובה, וברכת האילנות בחודש ניסן אשר בו חג המצות וכו', וכמו שציינתי בס"ד בנפלאות מתורתך פרשת ראה על פסוק מקץ שבע שנים תעשה שמטה וגו' ד"ה ומסתברא. הלכך גם בנדון דידן, יגעתי ומצאתי, וברוך אל עליון אשר לא הסיר חסדו ואמיתו מאתי.

וזאת בשני אופנים. הראשון, לפי אחד מטעמי מצות ספירת העומר שהעלה בספר ילקוט יצחק (הנזכר לעיל ד"ה ואף) אות ב' בשם רמ"ה [לא ידעתי מיהו, אך מזה שקודם לו הביא את החינוך ואחריו אבודרהם, יגידו עליו רעיו שגם הוא מן הראשונים] וז"ל, לפי שאלו הימים שבין פסח לעצרת, הם ימי דין, ותלמידי

רבי עקיבא שמתו באלו הימים יוכיחו [שמע מינה כי הם ימי דין עוד מלפני מות תלמידי רבי עקיבא. ועיין מה שכתבנו בס"ד בנפלאות מתורתך פרשת אמור על פסוק תספרו חמשים יום, ד"ה ידוע, אם זה עוד מקודם צאת ישראל ממצרים. יב"ן]. וכדי שתאלם אֱלָמִים [מליצה מלשון הכתוב והנה אנחנו מאלמים אֱלָמִים בתוך השדה (בראשית ל"ז, ז') וכאן הכוונה מלשון (שמות ד', י"א) או מי ישום אֱלָם. וכפל התיבות תאלם אֱלָמִים, להורות על השתקתה וסתימת פיה בחוזק גדול. יב"ן] ולא תקטרג, לפיכך אנו מונין אחרי כל מעשה העומר, להודיע שאנו מקוים לקבל שתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ואנו מברכין על קבלת התורה שבכתב, תתהדר ותתענג בהיכלה, על כן אנו מונין עכ"ל.

והגם כי לשונו מגומגם קצת וצריך תיקון, על־כל־פנים העניין עצמו מובן, וכמו שיבואר בס"ד לפנינו. גם צריך לדעת תורה שבעל פה מאן דבר שמה הכא, אלא אם־כן נצרף לזה מה שהבאנו לעיל ד"ה ובפירוש וד"ה ואף, ממדרש רז"ל שהעלה מהר"י קרא.

ועיקר הדבר שהם ימי דין וכו', אמנם כבר הוא נודע ומפורסם מהרבה ספרים וסופרים מארי דרוזין, וכמו שציינתי קצת בנפלאות מתורתך פרשת ראה על פסוק מהחל חרמש בקמה תחל לספר שבעה שבועות מִד"ה וזאת. אבל מדבריו נתחדש לנו שבספירת מ"ט ימי העומר, החולכים לקראת חג השבועות זמן מתן תורתנו, שאנו מקוים לקבל בכל שנה

ושנה וכו' וועיין עוד מה שכתבנו בס"ד
בנפלאות מתורתך שם על פסוק שבעה
שבעת תספר לך ד"ה ופירש, בעניין
קבלת התורה מחדש. כל־שכן אם נצרף
לזה מה שכתב הרמב"ם במו"נ חלק ג'
פרק מ"ג בטעם ספירת העומר מיום
צאתנו ממצרים עד יום מתן תורה,
להגדיל היום ההוא, כמי שממתין בו
הנאמן שבאחביו. ולשון ספר החינוך
מצוה ש"ו להראות בנפשנו החפץ הגדול
אל היום הנכבד הנכסף לליבנו, כעבד
ישאף צל (איוב ז, ב') וימנה תמיד מתי
יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות וכו'
וכיוצא בזה בספרים נוספים. וועיין עוד
מה שכתבנו בס"ד בנפלאות מתורתך
פרשת שמות על פסוק תעבדון את
האלהים על ההר הזה ד"ה היה] אנו
משתקים בזה את מדת הדין שלא תקטרג
וכו', מהשתא ממילא הרווחנו להבין
ולחשכיל שמצטרף הדבר עם מניעת
הנישואין והתספורת וכו' שהיא גסיס
מהאיי טעמא, והכל הולך אל מקום אחד.
ואף כי תלמידי רבי עקיבא ודאי קיימו
מצות הספירה, מכל־מקום הם לפי רוס'
מדרגתם לא הועילה להם, לבטל הגזירה
מעליהם, מה שאין כן אנן בדידן יכולה
היא שתגן עלינו אלא המגן.

(ה) ובדרך צחות כאסמכתא בעלמא,
אמנם היה אפשר לומר כי נרמז
במצוה זו לספור את העומר אך לא
"להסתפר", בבחינת מכלל הן אתה שומע
לאו. כמובן שבעה שבועות תספר לך, אך
לא תעשו "שבעת" ימי המשתה.

כמו - כן יש קצת קשר ושייכות בעקיפין

למצות ספירת העומר עם מנהגי
ההימנעות מנישואין ותספורת בימים
הללו, במשך ל"ג ימים מתוכם, כי נעשו
חשבונות שונים איך למנות ל"ג ימים
הללו, כגון מיום שני של־פסח עד י"ח אייר
שהוא ל"ג לעומר, או מוציאים מתוכם
שבעת ימי הפסח ושאר הימים שאין בהם
נפילת פנים וכו' כנזכר באחרונים,
ובביאור הלכה להמשנה ברורה סימן
תצ"ג (סעיף ג' ד"ה יש נוהגים), הביא
שלוש שיטות בזה. ובספר בין פסח
לשבועות (פרק ח' דף רכ"ג), הביא עשר
שיטות. נמצא שהימים האלה נספרו
באופנים רבים, מה שלא מצינו בשאר
ימות השנה. ומכל־מקום עיקר הקשר הוא
מה שכתבנו לעיל (ד"ה ועיקר) כמובן.
ועיין עוד מה שכתבנו בס"ד בנפלאות
מתורתך פרשת עקב על פסוק ורם לבבך
ושכחת את י"ד ד"ה ולעוררנו.

(ו) באופן נוסף מתבאר קשר העניינים
להדדי, בלא שייכות לדברי המקובלים
זיע"א שהם ימי דין, נראה לענ"ד בס"ד
לפרש על פי דברי מהר"ל בספרו נתיבות
עולם (נתיב התורה פרק י"ב) וז"ל, מה
שאמרו בגמרא שמתו מפסח ועד עצרת,
יש לפרש כי הזמן הזה מפסח ועד עצרת
מורה על כבוד התורה. כי הספירה
ארבעים ותשעה יום עד מתן תורה, כי
התורה היא מתעלה עד שער החמשים.
ולפיכך הספירה שבעה שבועות, מדריגה
אחר מדריגה, עד שער החמשים. והם לא
נתנו כבוד לתורה לנהוג כבוד בחבריהם
כמו שיש לתורה התעלות, כמו שמורים
עליו ימי הספירה שיש לתורה התעלות
עד שער החמשים, ולפיכך מתו מפסח
ועד עצרת דוקא יעו"ש. וכן כתב בספרו
חידושי אגדות, הובא בעין יעקב השלם על
מסכת יבמות דף קל"ט יעו"ש.

ס ו ד
פרא מדברנא עמיה

שי"ח

מכתב מרן שליט"א

בעזה"י שבט תשע"ד

ראיתי את הספר שהרה"ג ר' מתתיהו
גבאי שליט"א חיבר שמבאר התשובות
שהשבתי לו בלי עיון ובאמת שאני
מכיר את המחבר שליט"א שהוא ת"ח
וכותב כמו ת"ח ומ"מ אין אחריות
הדברים הנכתבים בהספר עלי ויה"ר
שיזכה להפיץ מעינותיו מתוך נחת
והרוחה.

א"י זאנאוויץ

תשובות ממרן שר התורה רבן של
ישראל

הגאון רבי שמריהו יוסף חיים
קנייבסקי שליט"א

בעריכת הרה"ג מתתיהו גבאי שליט"א

עוגה מקמח מצה

שאלה: אם מותר לאכול עוגה מקמח מצה בערב פסח.
תשובת מרן שליט"א: כן.

ובשו"ת שבט הלוי ח"ח ס' קי"ז כתב להחמיר, ועיין בהליכות שלמה פסח פ"ח ס"ד, ובס' אשרי האיש ח"ג עמ' ש"ע.

ב"ת במצה ער"פ

שאלה: האוכל מצה בערב פסח אם עובר בבל תוסיף.
תשובת מרן שליט"א: אם מצה כשרה יתכן.

וב"כ באגרות משה ח"א ס' קנ"ה והשדי חמד מערכת כ' כלל מ"א.

מצה לא לשמה

שאלה: אם מותר בערב פסח לאכול מצה שנאפה שלא לשמה, לחולים וקטנים בשע"ד.
תשובת מרן שליט"א: יש מחמירין.

ועיין בזה פת"י גונחת יצחק ח"ח ס' ל"ז ובשו"ת להורות נתן ח"ד ס' ל"ט מ' ובס' חומת שני פסח עמ' קס"ו ובהליכות שלמה פסח עמ' קפ"א ובשו"ת שמש ומוגן או"ח ס' כ"ט

ובאורחות רבינו ח"ב עמ' י"א ובשו"ת אז נדברו חי"א ס' ל"ז ובשו"ת קנין תורה ח"ג ס' נ"ו
ובתשובות והנהגות ח"ב ס' רי"א, ובס' אשרי האיש ח"ג עמ' שס"ט ס"ח.

מצה ללח"מ

שאלה: ערב פסח שחל בשבת אם מותר ליקח מצה ללחם משנה.
תשובת מרן שליט"א: הורה מרן [החזו"א זצוק"ל] דאפשר.

ובקובץ אגרות לחזו"א אגרת קפ"ח דשרי, וכ"כ בשו"ת פרי השדה ח"ד ס' פ"ח ובשו"ת
ציץ אליעזר חי"א ס' כ"ג ובשו"ת בצל החכמה ח"ג ס' שט"ו. ובשו"ת לבושי מרדכי
מהדו"ג יו"ד ס' מ"ח ובשו"ת אפרקסתא דענייא ח"א ס' קכ"ב ובס' משנת יוסף סוגיות ח"א
או"ח ס' כ"ט ובשו"ת ישיב יצחק ח"ד ס' פ"ח ובס' חוט שני פסח עמ' קס"ט.

קטן בארבע כוסות

שאלה: מאימתי יש לחנך קטן לארבע כוסות שיודע לשתות, או שיודע לומר ההגדה.
תשובת מרן שליט"א: שיודע שניהן.

ובס' פסקי ס' רצ"ה ובשו"ת שאילת שמואל ס' כ"ח שיודע לשתות. אכן בשו"ע הגר"ז ס'
תע"ב ס' כ"ה שמבין הדברים הנאמרים על הכוס, ולכאז' זהו תליא בחקירת הגר"ז
זצ"ל פ"ז מהח"מ, בגדר ארבע כוסות אם המצוה השתיה, או בברכה שתאמר על הכוס. ובס'
חוט שני פסח ס' תע"ב כתב שיש לחנך כשיודע לשתות על הסדר. וע"ע בהגש"פ מו"ז
ובהגש"פ לשון לימודים למהר"ל, ובה"י ס' תע"ב ס"ק כ"ז, ובספרי בית מתתיהו ח"א ס'
אות י"ד, וע"ע בשו"ת אבני ישפה ח"ד ס' ס"ז.

השמטת הרמב"ם

שאלה: מ"ט הרמב"ם השמיט בהל' חו"מ דקטן חייב בארבע כוסות.
תשובת מרן שליט"א: כמו כל חינוך.

ועמש"כ בבית מתתיהו ח"א ס"י אות י"ד.

יין מזיקו

שאלה: מ"ט אם היין מזיקו צריך לדחוק בעצמו, הא ל"ה דרך חירות.
תשובת מרן שליט"א: יין בפסח יש לו עוד טעמים כמש"כ רש"י ריש ערבי פסחים.

ועמש"כ בזה מרן הגר"נ קרליץ בס' חוט שני ת"ת עמ' כ"ח ועיין מש"כ בבית מתתיהו
ח"א סי' אות י"ד.

קטן בארבע כוסות

שאלה: בפסחים ק"ח מה תועלת לקטן ביין והר"ן פירש של"ה דרך חירות. וצ"ע מ"ש
מגדול שיצא אם שתה חי אף של"ה חירות.
תשובת מרן שליט"א: גם חי משמח קצת.

ארבע כוסות ממיין ענבים

שאלה: אם יוצאים ארבע כוסות ממיין ענבים.
תשובת מרן שליט"א: יוצאים.

ובס' שמעתא דמשה פסח פ"ז פסקי בעל האגרות משה שאין יוצא. אולם בתשובות
והנהגות ח"ב ס' רמ"ג הביא דהחזו"א והגר"ז זצ"ל שתו לארבע כוסות מיין ענבים,
וכן גאב"ד טשעבין עי"ש. ובס' מחשבת חיים ח"א ס' קל"ה ובס' יסודי ישורון פסח ובשו"ת
שאלת ישורון ס"ה ובשו"ת שואלין ודורשין ח"ד ס' ל' ובס' מקראי קודש פסח ח"ב ס' ל"ה
ובשו"ת משנה הלכות ח"י ס' ס"ז ובחוט שני פסח ס' תע"ב ס"ה ובאורחות רבינו ח"ב עמ'
ס' ובשו"ת רבבות אפרים ח"ד ס' קי"ג אות ל"ב ובהליכו"ש פסח פט ס' י"א ובשו"ת דברי
שלום ח"א ס' י"ח ובשו"ת רבבות אפרים ח"ד ס' קי"ג אות ל"ב ח"ה ס' שפ"ח אות ח' ובס'
הליכות אבן ישראל עמ' קנ"ד ובס' תורת המועדים ס' תע"ב כתב דיתכן שהחזו"א לא יכל
לשתות יין והסכים לזה מרן שליט"א, וע"ע בס' אמת ליעקב ס' תע"ב, ובס' שבות יצחק
ח"ד עמ' קי"ז.

שומע כעונה בארבע כוסות

שאלה: מי שאין יכול לשתות ארבע כוסות שנאסר עליו, אם יכול לשמוע מאחר ע"י שומע כעונה.

תשובת מרן שליט"א: לא שייד.

בס' יגיעת ערב פסחים עמ' ר"כ מעשה במרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל שלא יכל לשתות ארבע כוסות, ושאל להגרי"ז זצ"ל וא"ל שיוצא ע"י אחר כמש"כ התוס' פסחים צ"ט להסתפק, והחזו"א א"ל שאין כזה תוס', ול"מ ע"י שוכ"ע עי"ש וצ"ע, וכן הביא בס' פשט ועיון להגר"מ שטרנבוך פסחים צ"ט הוראה זו מהגרי"ז שמהני שוכ"ע, וכ"פ בשו"ת להורות נתן ח"ב ס' כ"ט ובשו"ת שרגא המאיר ח"ג ס' קי"ח דמהני בשע"ד ע"י אחר לצאת. וע"ע במשנת יוסף סוגיות ח"א או"ח ס' ל"א ובתשובות והנהגות ח"ג ס' קט"ו ובשו"ת רבבות אפרים ח"ג ס' ש"ח ובס' מקראי קודש פסח ח"ב ס' כ"ט, ובס' מרכה חיים פסחים ס' י"ד.

מיין אשכוליות

שאלה: אם מהני לארבע כוסות מיין אשכוליות לחולה שאין יכול.

תשובת מרן שליט"א: כן.

ועמש"כ בס' שלחן שלמה ס' רצ"ו אות ז' בחערה, ומש"כ מרן שליט"א בס' אגרות וכתבים דרך אמונה באגרות הגרי"ש עמ' ע"ט.

אין לו מצה אם חייב במיפור יצ"מ

שאלה: מי שאין לו מצה אם פטור מסיפור יצ"מ, דלחם עוני שעונין עליו דברים הרבה.

תשובת מרן שליט"א: חייב.

וכן מבואר בפרמ"ג או"ח סו"ס ת"פ סק"א דחייב, אולם בשו"ת חסד לאברהם מהדו"ת או"ח ס' נ"ד ובשו"ת תורת חסד או"ח ס"ח כתבו לדון דמי שאין לו מצה פטור מסיפור יצ"מ, ועיין מש"כ בזה בס' בד קודש פסחים ס' ל"ג ובשו"ת בית אבי ח"ה ס' מ"ג ובס' משאת משה פסחים ס' קמ"ט ובס' מנחת אליהו ח"ג ס' י"ט ובס' משנת יעבין או"ח ס' י"ח ובשו"ת משנה הלכות חי"ג ס' ס"ח ובשו"ת משנה הלכות חי"ג ס' ס"ח ובשו"ת משנת יוסף חי"א ס' פ' ובס' מועדי קדשך להגר"א שלזינגר ס' נ"ג.

נשים בסיפור יצ"מ

שאלה: כתב לי מרן דגם מי שאין לו מצה חייב בסיפור יצ"מ, וצ"ע ממש"כ בכתבי הקה"י פסחים ס' ק"ח לתרין מ"ט נשים חייבות בסיפור יצ"מ אף שהיו ז"ג, כיוון שהחייבות במצה, א"כ מי שאין לו מצה יפטר.
תשובת מרן שליט"א: זה אינו מוכרח.

ויעוין במהר"ם שיק ובמנחת סולת מ"ע כ"א ולחגרי"פ פערלא מ"ע ל"ג ובשו"ת להורות נתן חי"ג ס' כ"ה שכתבו לתלות זב"ז. וע"ע בהגדה של פסח פוניבו' ח"ב מש"כ הגר"ש ברמן זצ"ל, ובישורון חי"ז עמ' רמ"ט ובס' בד קודש ח"ה ס"ט.

נשים בזהגדת לבנך

שאלה: אשה שנמצאת לבדה עם בנה אם חייבת במ"ע דזהגדת לבנך, או שה"ז רק על האב.
תשובת מרן שליט"א: אף הם היו באותו הנם.

והסתפק בזה בס' ויגד משה ס' י"ט אות ט' עמ' קכ"ז, אולם בתשו' משנת יוסף חי"א ס' פ"א פשיט"ל שהאשה חייבת בזהגדת לבנך, וכן נקט בהגש"פ חיים לראש, וע"ע מש"כ בזה בפסקי דין הרבנים חכ"א עמ' 260-268 ובתשובות והנהגות ח"ב ס' רל"ז ובס' חינוך הבנים כהלכתו פע"ב ס"ק י"ז ובס' הליכות ביתה ס' י"ח ובס' משנת אברהם הל' כתובות ס' פ"ב ס' ל"א עמ' שט"ז, ובס' אשרי האיש ח"ג עמ' ס' נ"א ובשו"ת שואלין ודורשין ח"ז ס' מ"ח.

זהגדת לבתו

שאלה: אם מ"ע זהגדת לבנך, זהו דווקא לבנו אם גם לבתו כשאין לו בן.
תשובת מרן שליט"א: אם אין בן, בתו שואלתו.

וב"כ באורחות רבינו ח"ב עמ' ס"ה דהוי גם בבנות, ועיין מש"כ בזה בשו"ת ויען יוסף או"ח ס' רצ"ח ובהגש"פ מועדים וזמנים ובס' חינוך הבנים כהלכתו פע"ב ס' י"ב ובס' אורה ושמחה פ"ז מחו"מ ובשו"ת להורות נתן ח"ט ס' י"ב אות ז', ומש"כ מרן שליט"א בדרך שיחה ח"א פר' בא.

עוסקים בסיפור יצ"מ

שאלה: רבותינו שהיו מאריכין בסיפור יצ"מ כל הלילה עד ק"ש. צ"ע הא כיון שעוסקין במצוה פטורין מק"ש.
תשובת מרן שליט"א: בזמן ק"ש נגמר המצוה.

וע"ע בקהילות יעקב ברכות ס"ד ובס' בד קודש פסחים ס' ל"ג, ומש"כ מרן שליט"א בס' דולה ומשקה עמ' קפ"ה ובס' בית מתתיהו ח"א ס"א אות ט'.

סבא אם מוציא לבנו

שאלה: כשהסבא מספר לנכדים סיפור יצ"מ אם ח"ו פוטר לאב או שצריך גם הבן לספר.
תשובת מרן שליט"א: בני בנים הרי הם בבנים.

ועיין מש"כ בזה בשו"ת בצל החכמה ח"ו ס' ס"ז ובתשובות והנהגות ח"ב ס' רל"ז ח"ה ס' ק"ב ובשו"ת ויברך דוד ח"א ס' נ"ו א"צ, ובס' חוט שני פסח עמ' ר' כתב שגם האב יספר, אכן בהליכו"ש פסח עמ' קי"א א"צ, וע"ע בס' סידור פסח כהלכתו פ"ו ס"ה הערה 31.

בן חו"ל אם חייב בזהגדת

שאלה: בן חו"ל שהגיע לארץ ישראל, ועושה יו"ט שני אצל בנו אם חייב במ"ע דוהגדת לבנד.

תשובת מרן שליט"א: חייב.

והסתפק בזה בס' חוט שני פסח פט"ז אם החיוב לאב, או גם לבן. ומרן שליט"א נקט שהחיוב לאב, וכן ס"ל בס' דרך שיחה ח"א עמ' רל"ט, וע"ע מש"כ בזה בס' מאורי המועדים ח"א עמ' ל"ב ובס' רץ כצבי פסח ס' ט"ז ובתשובות והנהגות ח"ד ס' ק"ב או"ב. ובס' סוכת חיים פסח ח"ב עמ' רכ"ג.

מכתב לזהגדת

שאלה: אב שלא נמצא בליל הסדר בביתו, אם יכול לכתוב סיפור יצ"מ והבנים יקראו בליל הסדר ועי"ז יקיים מ"ע וזהגדת לבנך.
תשובת מרן שליט"א: וזהגדת בפיו.

ובס' משמרת הפסח ס' ס"ו הביא מבעל המנחת שלמה שנקט כה"ג שיוצא, ועיין בס' חשוקי חמד פסחים קט"ז, ולכא' זה תליא במש"כ הרעק"א בתשו' ס' כ"ט ל' אם כתיבה כדיבור לענין ספיע"ה עי"ש.

בן שיודע סיפור יצ"מ

שאלה: בן שיודע את כל סיפור יצ"מ, אם האב צריך להוסיף לו דברים חדשים שלא יודע או שיוצא במה שכבר יודע.
תשובת מרן שליט"א: צריך.

ובכ"ב בשו"ת להורות נתן ח"ט ס"ח עי"ש, ובתשובות והנהגות ח"ה ס' ק"ב אות ד'.

קטן באכילת מצה

שאלה: כתב הרמב"ם שצריך להנך קטן לאכילת מצה כשיודע לאכול, וצ"ע דא"כ כשיודע בגיל מוקדם מאוד יש כבר להנכו.
תשובת מרן שליט"א: כן. [אם אפשר]

ועמש"כ בדעת הרמב"ם בשו"ת פרי השדה ח"ג ס' קפ"ז ובשו"ת שאילת שאול ס' פ' ובס' חו"ב שבת ס' כ"ד ובס' פירות השדה שבת עמ' שע"ח.

אשה שאכלה מצה בעמידה

שאלה: אשה שא"צ הסיבה אם אכלה בעמידה אם יצאה, שי"ל של"ה דרך חירות.
תשובת מרן שליט"א: יתכן שלא יצתה.

ובן חידש בשו"ת להורות נתן חי"א ס' כ"ב וגם בהליכות שלמה פסח פ"ט ס' י"ט דיתכן שלא יצאו בעמידה. וע"ע בהגש"פ מנחת אשר עמ' רמ"ד.

קטן שאין מיסב

שאלה: מובא ממרן שליט"א דקטן שיודע לאכול כזית מצה ואין יודע להסב יש להנכו באכילה ללא הסיבה, וצ"ע הא אתי למיסרך כשיגדל, ולא ידע להסב כשיגדיל.
תשובת מרן שליט"א: מי שאין דרכו להסב א"צ.

ובס' שיח התורה עמ' ש"ג מובא ממרן שליט"א שכיון שלא כל אחד חייב בהסיבה שייך חינוך. וע"ע בשו"ת אבני ישפה ח"ז ס' ס"א ענף ב'. ולכאור' ה"ז תליא במה שחקר הגר"ח הלוי זצ"ל פ"ז מחו"מ ה"ז אם הסיבה הוי מצוה בפ"ע, או שהוי מדיני המצוה. ונפק"מ שאכל ללא הסיבה אם יצא, וע"ע בשו"ת משנת יוסף חי"א ס' פ'.

הסיבה באכילה

שאלה: בדין הסיבה אם זהו כבר שמכנים המצוה לפיו, או רק כשאוכל.
תשובת מרן שליט"א: כשאוכל.
ובס' חוט שני פסח פי"ז הסתפק בזה מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל, **ובס' דולה ומשקה** עמ' קפ"ב **השיב מרן שליט"א** דהסיבה הוי בבליעה וצ"ע, וע"ע בס' שערי זבולון פסח עמ' ר"מ.

בן אצל אביו מיסב

שאלה: בטעם שבן אצל אביו אין מיסב דמחיל לבניה כה"ג שאומר מפורש שלא מוחל אם יסב.
תשובת מרן שליט"א: לא יסב.

וב"כ הערוך השולחן ס' תע"ב ס"ז. וע"ע בכף החיים שם ס"ק ל"ג ועיין בקובץ הערות ס' י"ז סק"ב, ומש"כ מרן שליט"א בדרך שיחה ח"ב עמ' צ"ו ובהגש"פ מבית לוי עמ' צ"ד ובס' פרי אברהם פסחים ס' מ"ה, ובס' אשרי האיש ח"ג עמ' שצ"ה ס' ל"ב.

חסה למרור

שאלה: אם יוצאים יד"ח מרור בחסה של היום.

תשובת מרן שליט"א: אם מר קצת.

ובמש"כ בחזו"א או"ח ס' קכ"ד, ועיין בשו"ת משנה הלכות ח"ז ס' ס"ח שהוכיח מרן שליט"א במכתבו מרשב"ם פסחים קט"ו שצריך מר. וכן מבוא' ברידב"ז רפ"ז בברכות, אכן בהליכות שלמה פסח פ"ז ס' כ"א כתב שיוצא בחסה גם אם אין מר. וע"ע בשו"ת שואלין ודורשין ח"ד ס' ל"ד ובס' מעיל שמואל פסחים ל"ט ובשו"ת ס"י, ובס' משנת יעבץ או"ח ס' י"ז ובשו"ת רבבות אפרים ח"ז ס' שמ"ט עמ' תמ"ג.

ברכת המצה

שאלה: מה עדיף בברכת המצה שבעל הבית יוציא בני ביתו, או כל אחד יברך לעצמו.

תשובת מרן שליט"א: כמדומה שמוציא.

וב"כ באורחות רבינו ח"ב עמ' ס"ז שהקהילות יעקב הוציא ב"ב גם בברכת המצה. אכן במנהגי חתם סופר פ"י ס' י"ז שבברכת המצה כל אחד בירך לעצמו, ועיין מש"כ לבאר מנהג החת"ס בס' בד קודש פסחים ס' י"א ובשו"ת להורות נתן ח"ז ס' כ"ח ובס' מעדני סופר ח"א ס' ל"ח ובמשנת יוסף סוגיות ח"א או"ח ס' ל"ב ובס' ברכת רפאל פסח ס' ס"ד, ובשו"ת משנת יוסף ח"א ס' ע"ט במכתבו אלי. וגם בהגש"פ מבית לוי עמ' קצ"ג מובא שהגרי"ז זצ"ל נהג בברכת המצה כ"א בירך לעצמו, ואמר לי מו"ר מרן הגרב"ד פוברסקי שכך נוהג שכל אחד מברך לעצמו. אולם בהליכות שלמה פסח פ"ט הערה 294 דהגרש"ז הוציא את כולם, וע"ע בשו"ת באר משה ח"ה ס' ע"ה ובשו"ת דברי ישראל ח"ג ס' קע"ט ובשו"ת התעררות ח"א ס' ק"ל ובס' בית מתתיהו ח"א ס"ד אות ז'.

ברכה על אכילת מצה כל שבעה

שאלה: מ"ט ליכא ברכה על אכילת מצה כל שבעה להגר"א שהוי מצוה באכילה.

תשובת מרן שליט"א: כבר יצא בברכה ראשונה על החג.

בן הקשה בשו"ת בנין שלמה ח"ב ס' קפ"ה ובשו"ת חת"ס יו"ד ס' קצ"א, והאדר"ת בס' עבר ארח ס' קמ"ט, וע"ע בס' לפלגות ראובן ח"ד עמ' י"ד ובשו"ת משנה הלכות ח"ז ס' ע"ג ח"ג ס' קכ"ט ובמועדים וזמנים ח"ג ס' רס"ז ובשו"ת מנחת פרי ח"ה ס"ב ובשו"ת

ישכיל עבדי ח"ד ס' כ"ב ובקובץ שיעורים סוף קידושין ובס' בית מתתיהו ח"א ס"ו אות י"ב
ובס' חוט שני סוכות ס' תרל"ט.

מצר"כ באכילת מצה כל שבעה

שאלה: להגר"א שאכילת מצה כל שבעה הוי מצוה אם צריך כוונה.
תשובת מרן שליט"א: ככל המצוות.

והסתפק בזה בתשובות והנהגות ח"ה ס' קל"ו כיון שחוי רשות. ועיין בזה באיילת השחר
שמות עמ' ע"ח, ובשו"ת יד נתן ח"ב ס' כ"ג אות ה' ובספרי בית מתתיהו ח"א
ס"ב אות כ"ו, וע"ע בס' דולה ומשקה עמ' קפ"ג מש"כ מרן בדעת הגר"א.

עוד בענין הנ"ל

שאלה: כתב לי מרן שאכילת מצה כל שבעה צר"כ, וצ"ע ממש"כ הפרמ"ג שציצית הוי
רשות אצ"כ.
תשובת מרן שליט"א: להגר"א יש מצוה.

ועיין מש"כ בכוונת הפרמ"ג בשו"ת שכיבי אש ס' מ"ח ובשו"ת מאזני צדק או"ח ס"ד.
וראה בס' איגרת נדירה להקה"י ס' כ"ט שנקט שבמ"ע דרשות אצ"כ וכ"כ בס' החיים
ס' ס', ועפ"ז אצ"כ במצה כל שבעה.

מצה ברכת הנהנין

שאלה: איך מברך ברכת המוציא בליל פסח והוי מברכת הנהנין, הא קיי"ל מצוות לאו
להנות ניתנו.
תשובת מרן שליט"א: כאן המצוה ההנאה.

כן הקשה בס' תהילה לדוד ח"א בליקוטים, ועיין בשו"ת להורות נתן חי"ד ס' כ"ה ובשו"ת
משנת יוסף ח"ה ס' פ"ג וכן מטו קושיא זו בשם הגר"י הוטנר זצ"ל, בשו"ת באר שרים
ח"ז ס' מ"ז אות ג' ובשו"ת ברכת ראובן שלמה ח"א ס' נ"ה, וכן הקשה הכלי חמדה פר'
עקב, ועיין בהגש"פ מנחת אשר עמ' שי"ח ובס' מחשבת עם עמ' ר"כ.

אכל מצה בזמן פטור

שאלה: המשנ"ב ס' תע"ה כתב, דאם אכל מצה בזמן שעוסק במצוה יצא יד"ח, וצ"ע מ"ש מאונן דכתב בס' ע"א דאם קרא ק"ש לא יצא אף שפטור מעוסק במצוה.
תשובת מרן שליט"א: אונן אסור.

ועיין בקושיא זו בשו"ת ציץ אליעזר חי"א ס' י"א ובשו"ת רבבות אפרים ח"א ס' ש"י ובשו"ת משנת יוסף חי"א ס' ל"ז ובס' מנחת אשר דברים ס' י"ד ובספרי בית מתתיהו ח"א ס"א אות ל"ח ס"ז אות ה'.

אכל מצה בזמן פטור אם מברך

שאלה: המשנ"ב ס' תע"ה הסתפק אם אכל מצה בזמן שפטור משום שהיה עוסק במצוה אם מברך, וצ"ע מ"ש מנשים במ"ע שהז"ג שמברכות על קיום מצוה וח"ה הכא.
תשובת מרן שליט"א: ל"ש וצונו כיון שלא ראוי לקיים בזמן שעוסק במצוה.

ובעי"ז מובא ממרן שליט"א בהגש"פ שיח הפסח עמ' קמ"ז ועיין מש"כ לתרץ קו' זו בס' פשט ועיון ברכות כ"ג ובשו"ת מנחת פרי ח"ה ס"ב ובשו"ת טעם הצבי ס' י"ג ובשו"ת רבבות אפרים ח"א ס' ש"י ובתשובות והנהגות ח"ג ס' ע"ב ובס' בית מתתיהו ח"א ס"ז אות ה', ובשם מרן שליט"א בס' מחשבת עם עמ' רי"ט.

שכח יעו"י בברכהמ"ז

שאלה: מובא ממרן שליט"א דמי ששכח יעו"י בליל הסדר א"צ לחזור ולשתות, שהיעו"י הוי רק הזכרה כדמוכח שא"צ לחזור ולזמן כששכח יעו"י. וצ"ע דלמא משום שסגני בזימון הקודם.
תשובת מרן שליט"א: אחר שהסיח דעתו ל"ש לצרף.

בס' שדה אברהם מועדים ס"ב הביא שכן פסק מרן שליט"א והוכיח מזימון, וכן הוא בדעת נוטה ח"א עמ' שי"ב. וכן הוכיח בס' שיח השדה להגרא"צ פרומר הי"ד ס"ח. ובשו"ת משנת יוסף ח"ו ס' צ"ח ובשו"ת שואלין ודורשין ח"ד ס', אולם בס' משחת שמן מועדים ח"ב ס' ל"ה ובס' מבי דינא פסח עמ' רס"ב כתבו לדחות הוכחת מרן שליט"א די"ל דסגני בזימון הקודם. ומפורש כן בס' קצות השולחן בבדי השולחן ס' מ"ה ס"ק ל"ה ובערוך השולחן ס' קפ"ח ס' כ"ב. ובעיקר הדבר אם צריך לחזור ולשתות עיין מש"כ בשו"ת קנין תורה ח"ז

ס' ל"ח ובש"ת רבבות אפרים ח"ח ס' ר"ח ובתשובות והנהגות ח"א ס' ש"ח ובשבט הלוי ח"ט ס' מ"א ובהליכו"ש פסח פ"ט ס' ס'. ובקצות השלחן בבדי השלחן ס' כ"ג ס"ק מ"ז. ובש"ת ויען דוד ח"א או"ח ס' פ"ה ובמקראי קודש פסח ח"ג ס' כ"ה.

נשים בספיע"ה

שאלה: אם נשים יספרו ספירת העומר.
תשובת מרן שליט"א: טוב שיספרו.

וכן מובא באורחות רבינו ח"ב עמ' צ"ב שבבית הקהילות יעקב נשים ספרו והיה מזכירם וכן בס' מנחת תודה עמ' תנ"ט שמרן שליט"א היה מזכיר לבנות לספור. אולם במשנ"ב ס' תפ"ט סק"ג שלא נהגו נשים לספור. ועיין במקראי קודש פסח ח"ג ס' ט"ז. וכן נהגו בבית הגר"י פישר זצ"ל שנשים ספרו כמובא בס' הליכות אבן ישראל מועדים ח"א עמ' ר"ט, וע"ע בש"ת רב פעלים ח"א קו"נ סוד ישרים ס' י"ב ובש"ת אור לציון ח"ג פט"ז ס"ח ובס' מסורת משה עמ' קנ"ו, ובס' אשרי האיש ח"ג עמ' תכ"ג ס"א.

קטן ששכח

שאלה: קטן ששכח יום אחד לספור אם יש לחנכו להמשיך לספור בברכה כשהגיע לחינוך.
תשובת מרן שליט"א: לא יספור בברכה.

וב"ב בש"ת רבבות אפרים ח"ו ס' רנ"ז ובש"ת שרגא המאיר ח"ז סו"ס קס"ט, ובס' יד בספיע"ה בשם מרן הגר"נ קרליין, אולם בס' מצוות ספיע"ה פי' סו"ס ל"ו הביא מהגר"י זילברשטיין שיספור בברכה, ועמ"ש"כ בבית מתתיהו ח"א סי' אות ט"ו, וע"ע בש"ת מקדש ישראל ספיע"ה ס' ל"ו, ובס' נט"ג פכ"ד ס"ז, ובס' אשרי האיש ח"ג עמ' תכ"א ס"ב.

קטן שהגדיל

שאלה: קטן שהגדיל בספיע"ה אם ממשיך לספור בברכה.
תשובת מרן שליט"א: ממשיך.

ובן הסכמת רוב הפוסקים כמובא בס' פסקי תשובות ס' תפ"ט ס' כ"ה, אולם בשו"ת דברי שלום ח"ה הערות והנהגות ס' ס"א פסק שלא יברך, וע"ע בשו"ת רבבות אפרים ח"ו ס' שס"ה, ובס' הוד צבי ס'א מש"כ על שאלת בנו מרן הגר"ג אדלשטיין. ובס' בית מתתיהו ח"א ס' י"א אות כ"ח, וכ"פ שממשיך בס' חוט שני שבת ח"ד עמ' שע"ח ובמועדים וזמנים ח"ד ס' רפ"ח ובהליכו"ש פי"א ס' ובאור לציון ח"ג פט"ז ס"ב, וע"ע בשו"ת משנה הלכות ח"ה ס' ר"צ ובס' בד קודש מועד ב' ס' ל"ח, ומה שהביא בס' בירור הלכה ח"ו או"ח ס' תפ"ט מכתבו של מרן שליט"א בזה, **ובס' מצווה ועושה** ח"א עמ' תקנ"ט בשם מרן שלקטן **יש קיום מצוה עי"ש**.

חולה ששוכח

שאלה: חולה ששוכח לספור אם יתחיל לספור בברכה.

תשובת מרן שליט"א: אם יש מי שיזכיר לו כל יום.

ועמש"כ בזה בשו"ת בצל החכמה ח"ה ס' מ"ה, ובשו"ת ארח ישראל ס' נ"ד ובשו"ת משנת יוסף ח"ט ס' קכ"ג.

ס"ם בספיע"ה

שאלה: איך מברך בספיע"ה ע"י ס"ם, הא קיי"ל שאין מברכין על ס"ם משום לא תשא כמש"כ המשנ"ב ס' רט"ו.

תשובת מרן שליט"א: יש חילוק בין ספיקא דדינא לספק במציאות.

ובשו"ת ברכת יהודה ח"ד ס' מ' הביא תירוץ ממרן שליט"א כיון שהעיקר בהסוברים **דכל יום מצוה בפ"ע**, ותירוצים נוספים עיין בשיעורי שלמי תודה ענינים ס"ב ובס' משמרת חיים עניני ספיע"ה ובהליכו"ש פסח פי"א אורחות הלכה הערה 24, ובשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ב ס' ס"ז.

ברכה בספיע"ה

שאלה: התום' בכתובות ע"ב דאין מברכין על ספירת זבה שמא תראה, וצ"ע א"כ איך מברכין על ספיע"ה שמא ישכח.
תשובת מרן שליט"א: אולי ס"ל לתום' שספיע"ה כל יום חוי מ"ע בפ"ע.

וכן תירצו בשו"ת ויחי יעקב ס"י ובשו"ת עמרת משה ח"ב או"ח ס' קע"ה, וע"ע מש"כ בקו' זו בשדי חמד יוה"כ ס"א ובשו"ת יגל יעקב או"ח ס' ס"ד ובס' נתיבות הקודש מנחות ס"ה ובשו"ת רב פעלים ח"ג או"ח ס' ל"ב ובשו"ת משנת יוסף ח"ה ס' צ"א ובס' קנין תורה פר' אמור ובס' בית מתתיהו ח"א ס"ט אות ט"ז, ובשו"ת אז נדברו ח"ז ס' ס', ובשו"ת בצל החכמה ח"ה ס' מ"ה ובשו"ת אפרקסתא דענייא ח"א ס' ק"ז ובתשובות והנהגות ח"ג ס' קמ"ז.

לבנה תדיר מספיע"ה

שאלה: איך מברך ספיע"ה קודם ברכת לבנה הא לבנה חוי תדיר קודם ובפרט אם ראה הלבנה שמתחייב לברך קודם ספיע"ה.
תשובת מרן שליט"א: ספיע"ה כבר נתחייב קודם.

ועמש"כ בשם מרן שליט"א בס' תורת המועדים ס' תפ"ט, וע"ע בשו"ת להורות נתן ח"א ס' כ"ז ובס' מצוות ספיע"ה פ"ה ס' י"ח, ובשו"ת דבר יהושע ח"ב ס' י"ג ובשו"ת רבבות אפרים ח"ב ס' קכ"ט אות מ"ז.

אחד מברך

שאלה: מ"ט בספיע"ה כל אחד מברך, ולא אחד מברך לכולם משום ברוב עם כמב' בשו"ע או"ח ס' רצ"ה.
תשובת מרן שליט"א: צריך שיוציא הספירה בפה והברכה בעין המצוה.

והרעק"א ס' תפ"ט כתב דעדיף שאחד יברך לכולם, וכן הקשה בשו"ת מבי"ט ס' ק"פ, ועיין בס' בד קודש ח"ד ס"ב, ובשו"ת מהרשד"ם ס"א ובשו"ת יעלת חן ח"א ס' ל"א תירוצים נוספים, ובפעם אחרת השיב לי מרן שליט"א לא כולם יכולים לשמוע.

לכוון לא לצאת מהשי"ן

שאלה: כשהשי"ן סופר ספיע"ה אם יש לכוון לא לצאת בספירה או שא"צ.
תשובת מרן שליט"א: סתמא כן הוא.

ועמש"כ בזה בתשובות והנהגות ח"ג ס' ע"ד ובשו"ת ישועות משה ח"ג ס' מ"ט ובס' מנחת פתים הוספות לאו"ח ס"ז, ובהליכות שלמה פסח פי"א ס"ג.

נוסח לשם יחוד בספיע"ה

שאלה: בנוסח לשם יחוד בספיע"ה אומרים כמש"כ בתורה אם יש לדלג שבזה"ז הוי דרבנן.
תשובת מרן שליט"א: יש מחמירין.

ובס' שאלת רב ח"א עמ' שנ"ט השיב ע"ז מרן לדלג **ובס' נזר החיים** עמ' ר"ד השיב שהוי מח' עי"ש וכן הביא בס' אורחות חיים ס' תפ"ט שיש להשמיט כמש"כ בתורה. וכן מובא ברעק"א פסחים ק"כ ע"ב, וכן עורר בשו"ת דברי יציב או"ח ס' רי"ד ובשו"ת פאת שדך ח"ב ס' ק"ח ובשו"ת דברי משה ס' כ"ט ובשו"ת יד נתן ח"ב ס' כ"א אות ו' ובשו"ת רבבות אפרים ח"ז ס' רמ"ב ובתשובות והנהגות ח"א ס' ש"י ח"ב ס' רמ"ז. אולם בהליכות שלמה פסח פי"א ס"ב כתב ליישב המנהג, וכן הכח"ח ס' תפ"ט העתיק הנוסח ולא שינה, וכן הבן איש חי בס' לשון חכמים ח"א לא שינה. **ובס' הליכות אבן ישראל** ח"א עמ' ר"ט חשב לשקר וע"ע בשו"ת שבט הקהתי ח"ג ס' קס"ט ובאורל"צ ח"ג פט"ז ס"ב, **ובס' אשרי האיש** ח"ג עמ' תכ"ד ס"ו. (וע"ע בתשובות הרב הכותב בקובץ הנוכחי – המערכת)

מנהג הקה"י

שאלה: איך הקהילות יעקב היה נוהג בנוסח לשם יחוד בספיע"ה אם השמיט כמש"כ בתורה.

תשובת מרן שליט"א: זכר למצוה.

הקהילות יעקב היה אומר נוסח לשם יחוד לפני כל מצוה כמובא בס' דרך שיחה ח"ב עמ' ת"פ והחזו"א לא אמר. **ובפ"א שאלתי למרן שליט"א** אם אומר לשם יחוד קודם

מצוה כאביו הקה"י. וכתב לי לא נהגו אצל החזו"א, ועיין בדרך אמונה פ"ב מתרומות
הט"ז ביהו"ל ד"ה כל, ובס' דעת נוטה ציצית עמ' כ'.

קיבל תוספת שבת אם יספור

שאלה: בס' דעת נוטה ציצית עמ' שמ"א דאם קיבל תוספת שבת ולא ספר ספיע"ה
שיספור, וצ"ע שתוספת הוי כמו שהתחיל השבת וכיום חדש, ומה"ט מיחסר
בתמימות בשבועות.
תשובת מרן שליט"א: יכול להתיר.

וכוונת מרן שיכול לישאל. וכמובא בט"ז ס' ת"ר סק"א, אולם בא"ר ס' רס"ג ס' ל"ח ל"מ
התרה, ובמחזיק ברכה ס' תפ"ט סק"ה שיכול לספור וכ"כ בשו"ת אגרות משהח"ד
או"ח ס' צ"ט או"ג.

ולכאז' תליא בגדר תוספת שבת אם הוי רק למלאכה כנראה בתוס' כתובות מ"ז שפיר
יכול לספור, ואילו אם הוי כאילו שהשבת התחיל אין יכול לספור, והארכנו בזה
בבית מתתיהו ח"א ס' י"ב עי"ש, וכן השיב מרן שליט"א בס' דולה ומשקה עמ' קצ"ב
בשקיבל תוספת, מסתבר שייספור, וע"ע בשו"ת שואלין ודורשין ח"ז ס' נ"ד.

קטן בחינוך

שאלה: מאימתי יש לחנך קטן בספיע"ה, כשיודע לספור, או כשיודע לא לשכוח.
תשובת מרן שליט"א: כשיודע לדבר.

ובס' חוט שני שבת ח"ד עמ' שע"ז כתב שיודע שיש לספור מ"ט ימים מתחילה ועד סוף
עי"ש, ויש לדון עפמ"ש"כ הדבר אברהם ח"א ס' ל"ד שספירה מספק ל"ה ספירה. ח"ה
קטן שאין יודע מה סופר ל"ה ספירה. וע"ע בס' דרך שיחה ח"ב עמ' קמ"ח.

ברכה כל יום

שאלה: להסוברים שבספיע"ה כל הימים מצוה אחת, מ"ט מברך בכל יום.
תשובת מרן שליט"א: כי היא מצוה המתחלקת.

ובן תירץ בחי' הגרי"ז מנחות ס"ו, ועמש"כ בזה בשו"ת מהרלנ"ח ס' ס"ב ובשו"ת שבט סופר או"ח ס' מ"א, וראה במכתבו של מרן שליט"א בס' אגרות וכתבים דרך אמונה ס' קמ"ח שהוכיח דע"כ יש ברכה על חצי מצוה, וע"ע בס' ברכת רפאל פסח ס' צ"ג באופ"א, ובשו"ת אור לציון ח"א ס' ל"ו ובשו"ת הרדב"ז ח"ד ס' רנ"ו.

עוסק במצוה

שאלה: להסוברים שכל הימים מצוה אחת, כשסופר יום אחד, אם יש לו פטור דעוסק במצוה כשישכח.

תשובת מרן שליט"א: פטור.

בירך המפיל

שאלה: אם בירך המפיל, ונזכר שלא ספר העומר מה יעשה.
תשובת מרן שליט"א: ישן ויבקש מחבירו בכתב שיעירנו.

אולם בשו"ת שרגא המאיר ח"ו ס' קכ"ו או"ב ח"ז ס"ה ובמקור חיים ס' רל"ט ועמש"כ בזה בשו"ת מקדש ישראל ספיע"ה ס"נ, ובשו"ת רבבות אפרים ח"ו ס' קכ"ג שיספור, וכ"כ בס' אשרי האיש ח"ג עמ' תכ"ה ס"ט.

טעה בהבדלה

שאלה: אמר בהבדלה במוצאי יו"ט חמבדיל בין קודש לחול, במקום בין קודש לקודש אם יצא.

תשובת מרן שליט"א: יתכן שלא.

ובס' אורחות רבינו ח"ב עמ' קי"א נשאל הקה"י ע"ז והשיב שלא יצא, וע"ע בשו"ת שבט חלוי ח"ח ס' קי"ח, ובס' שלחן שלמה יו"ט דיני קידוש והבדלה אות כ"ו ובס' שגיאות מי יבין ס' מ"ד ס' מ"ט ובשו"ת רבבות אפרים ח"ז ס' קכ"ט ח"ח ס' קפ"ט אות ג' ח"ב ס' קמ"ה ובשו"ת שרגא המאיר ח"ו ס' ע"ג, ומש"כ מרן שליט"א בס' הליכות חיים ח"א עמ' קט"ז, וע"ע בשש"כ פס"ב אות כ"א ובשו"ת ויען דוד ח"א או"ח ס' פ"ב ובשו"ת אבני ישפה

ח"ב ס' מ"ט ובשו"ת מלמד להועיל או"ח ס' ק"ט ובס' אשרי האיש ח"ג עמ' כ"ח ס"ה, ובשו"ת להורות נתן ח"א ס' ל"א.

מצה בפסח שני

שאלה: בתשו' רבבות אפרים מובא ממרן שליט"א, דא"צ לאכול מצה בפסח שני שהוי מנהג חסידים, וצ"ע שבאורחות רבינו מובא שהקהילות יעקב אכל מצב בפסח שני. **תשובת מרן שליט"א:** נהג כמנהג אבותינו שהיו חסידים.

עיין בשו"ת רבבות אפרים ח"ב ס' קכ"ט ובאורחות רבינו ח"ב עמ' צ"ז שהקהילות יעקב אכל והחזו"א לא ניה"ל דחשש לב"ת.

דעת הקה"י

שאלה: מ"ט הקהילות יעקב אכל מצה בפסח שני ולא חשש לב"ת כדעת החזו"א. **תשובת מרן שליט"א:** מצה מבחנות היא כמו חמין.

ליכנסם לדירה חדשה בימי הספירה

שאלה: אם מותר ליכנסם לדירה חדשה בימי הספירה. **תשובת מרן שליט"א:** לא מצאנו לאסור ועיין שו"ת ס' תקנ"א דין ו'.

ובשו"ת שבט הלוי ח' ס' קל"ה אות ג' שיכנסם בל"ג בעומר. וכן החמיר בשו"ת בית מרדכי ס' ל' ובשו"ת אבני צדק יו"ד ס' מ"ד, ודעת מרן שליט"א מובא בס' הל' חג בחג ספיע"ה פ"ז ס"ו הערה 26 שאין שום איסור לעבור דירה בימי הספירה ובפרט בא"י שיש בזה מצות ישוב א"י, והביא בשם הקהילות יעקב שהעולם טועים לדמות בין המצרים לימי הספירה וכ"כ להקל בשו"ת ויאמר מאיר ס"ב ובשו"ת ציץ אליעזר חכ"א ס' מ"א, וע"ע בשו"ת מחזה אברהם ח"ג או"ח ס' י"ג אות ד' ובשו"ת מקדש ישראל ספיע"ה ס' צ"ז ובשו"ת באר שרים ח"ג ס' נ"ו ובשו"ת רבבות אפרים ח"ז ס' קמ"א ח"ח ס' תס"ג או"ג ובס' אשרי האיש ח"ג עמ' תל"א ס' י"ג.

שילוח הקן בימי הספירה

שאלה: לדעת המקובלים שאין לעשות שילוח הקן בימי הספירה, מה יעשה כשרואה שילוח הקן.

תשובת מרן שליט"א: מצוה.

ובס' שלח תשלח עניני שילוח הקן השיב ע"ז מרן שבל"ה אין חייב לשלח רק כשרוצה ליקח הביצים, ועמש"כ בשיח השדה ס"ט השיטות אם שילוח"ק חובה או רשות, ועמש"כ בזה אם לעשות שילוח"ק בספירה, בהגהת השמש שער ט"ו פ"ג, בשו"ת אור לציון ח"ג סוף פ"ז ובשו"ת וישב הים ח"ג ס"מ אות ט' ובשו"ת מחקרי ארץ ח"ב יו"ד ס' י"ז ובשו"ת מעט דבש ח"ב יו"ד ס"ה ובשו"ת דעה והשכל ח"ב ס"ב לבעל הישכיל עבדי. ומובא בס' בין פסח לשבועות פ"א ס"ק ח' שבעל המנחת יצחק עשה שילוח"ק בימי הספירה. וכן מו"ר מרן הגרי"ג אדלשטיין עשה בימי הספירה, וע"כ כמש"כ בס' באתי לגני שט"ו פ"ג דרך אם עושה בכוונות אסור, וע"ע בשו"ת דברי יצחק עמ' קכ"ב ובס' גיבורי כח ס"א ס"ה בשם מרן שליט"א.

לילך למירון בל"ג בעומר

שאלה: אם יש ענין לנסוע למירון ביום ל"ג בעומר.

תשובת מרן שליט"א: לא נהגו אצלנו.

ובס' תשו' הגר"ח ח"ב עמ' תשמ"ד הביא ממרן שליט"א דעדיף ללמוד, ועיין בס' קול נחי ארימה עמ' נ"ג דהביא דנשאל מרן הגר"ד פוברסקי זצוק"ל אם לילך לקבר הרשב"י בל"ג בעומר והשיב דאצלו רשב"י נמצא בגמ'. ובס' תשו' הגר"ח ח"ב עמ' תשמ"ד השיב מרן שליט"א אם לעשות חלאקה שם, כרצונך. ובס' דולה ומשקה עמ' קצ"ה השיב ע"ז לפי הענין, וע"ע בס' דרך שיחה ח"א עמ' תק"ז, ובס' מנחת תודה עמ' קכ"ה ובס' דולה ומשקה עמ' קצ"ה ובס' אשרי האיש ח"ג עמ' תל"ב ס' ט"ז.

תהילים ברשב"י

שאלה: כשנוסע למירון אם מותר לומר תהילים ע"י הקבר של רשב"י דיש מקילין אף תוך ד' אמות.

תשובת מרן שליט"א: אין להקל.

ידוע דעת החזו"א דאין לומר תהילים ע"ג קבר, ומובא באורחות רבינו ח"א עמ' ש"ה, אולם בחכמת אדם הל' אבילות כלל קנ"ה ס"ק מ"ו ובדעת קדושים ס' י"ז סק"ד שרי לומר תהילים, וע"ע בברכ"י יו"ד ס' שס"ז, ובשו"ת מנחת אלעזר ח"ג ס' נ"ג ובס' גשר החיים פכ"א ס' י"א ובשו"ת דבר יהושע ח"ג יו"ד ס' מ"ז ובשו"ת ביכורי יעקב יו"ד ס"ב ובשו"ת ציץ אליעזר חמ"ז ס' י"ח או"ב ובשו"ת וישב הים ח"א ס' מ"ז, ועמ"ש"כ בזה בשו"ת משנת יוסף ח"ח ס' ע"ה אות ח' ובס' פשט ועיון ברכות י"ח, ובשות שבט הלוי ח"א ס' רס"ג.

השתתפות בנישואין שאסור לו

שאלה: אחר ל"ג בעומר שהספרדים עושין חתונה, והאשכנזים לא עושים, ובן אשכנז מוזמן לחתונה בן ספרד, אם מותר לו להשתתף. וכן להיפך בזמן שלבן ספרד אסור כיום ל"ג בעומר אם מותר להשתתף.

תשובת מרן שליט"א: יסתכל.

ובשו"ת שרגא המאיר ח"ו ס' צ"א כתב שישתתף רק בחופה, וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ד ס' פ"ד, אולם בשו"ת אגרות משה ח"א ס' קנ"ט כתב להתיר להשתתף עי"ש. ובס' תשו' הגר"ח ח"ב עמ' תשמ"ד **השיב** ע"ז **מרן שליט"א** יש מקילין, ובס' דולה ומשקה עמ' קצ"ג **השיב** ע"ז **זו שאלה ישנה**. וע"ע בתשובות והנהגות ח"ד ס' קכ"ח ובהליכו"ש עמ' שם"ג. ובשו"ת רבבו"א ח"ו ס' רפ"מ, ובס' אשרי האיש פס"ה ס"ל.

ספר ימים ולא שבועות

שאלה: ספר באחד הימים רק ימים ולא שבועות אם יכול להמשיך לספור אח"כ בברכה **תשובת מרן שליט"א:** עי' שו"ת תפ"ט דין י"ז.

—דבר מרדכי—

"אפשר כוונת מרן שליט"א ששאלה זו דנו בה גדולי ישראל דאז, וכשנשאל מרן יותר מאוחר והיה צריך הוא להכריע בזה, אזי השיב שיש מקילין, וכיון שע"י הסתכלות בעלמא יוצא ידי כולם להכי מסיק כאן במשנה אחרונה שיעשה כן ואל ישהה, (הדברים ע"ד חותב בלבד ר.מ.ר.).

והפר"ח ס' תפ"ט שלא יצא. והמג"א סק"ד פליג שיצא. והמשנ"ב שם ס"ק ל"ח שסופר בשאר ימים בברכה. ועמש"כ בס' מצות ספירת העומר פ"ב ס"ד או"ג.

תנאי בספירת העומר

שאלה: אם נכון לעשות תנאי בספירת העומר כשמתפלל ערבית מבעוד יום, ולהתנות אם יזכור לספור אח"כ, אין רוצה לצאת בספירה שספר ואם לא יזכור יוצא **תשובת מרן שליט"א:** אין ראוי רק בשעת הדחק.

ובעיקר תנאי במצוות ובספירת העומר עמש"כ בבית מתתיהו ח"א ס' י"ג אות ל"ג. ובתנאי בספירת העומר עיין בס' מצות ספירת העומר פ"ו ס"ב.

ספר בבין השמשות

שאלה: נזכר שלא ספר אתמול בבין השמשות ומיד ספר, אם יכול להמשיך לספור אח"כ בברכה.

תשובת מרן שליט"א: כן.

ועיין בשערי ס' תפ"ט סק"ה ובשו"ת בית שלמה או"ח ס' ק"ב. ובס' מצות ספירת העומר פ"ד ס' י"ב פ"ט ס' ל"ה אות ה' ובס' וספרתם לכם ס' ל'. וחלק השו"ת ס"ו.

ספר בחיסור

שאלה: מי שספר בחיסור כגון שאמר ביום התשע עשרה יום עשרים חסר אחד אם יצא **תשובת מרן שליט"א:** עי' שו"ת ס' תפ"ט דין ו'.

ועמש"כ בזה בשו"ת באר משה ח"א ס' פ"ג. ומש"כ בס' מצות ספירת העומר פ"ג ס' י"י ובשו"ת שבות עמי ח"א ס' י"ד.

אילם בספירה

שאלה: אילם מה יעשה בספירת העומר אם כתיבה לאו כדיבור
תשובת מרן שליט"א: יחשוב הכל.

ועיין בשו"ת רעק"א ס' כ"ט אם מהני כתיבה בספירת העומר. ומש"כ מוח"ז זצ"ל בשו"ת דברי שלום ח"ד ס' מ"ג. ועמש"כ בשו"ת מקדש ישראל ספירת העומר ס' כ"ה. ואם מהני היראה בספירת העומר עיין בפר"ח ס' תפ"ט ובקרבן אורה ברכות ו' שהיראה לכו"ע ל"מ בספירת העומר. ועיין במשך חכמה ויקרא כ"ג ובהעמק דבר ויקרא כ"ג, ט"ו. ומש"כ בבית מתתיהו ח"א ס"ח אות ל"ז.

גר שהתגיר

שאלה: גר שהתגיר באמצע ספירת העומר אם ממשיך לספור בברכה
תשובת מרן שליט"א: לא.

ועמש"כ בזה בשו"ת כתב סופר או"ח ס' צ"ט ובמנחת חינוך מ"ע ש"ו. ובס' שאילת אהרן ח"ג ס"ז ובס' גרות כהלכה פ"ח ס' י"ב ובס' משנת הגר פי"ב ס"ק ובס' ספירת העומר פ"ב ס' י"ד.

למנוע אנשים שאינם שומרים תו"מ מלספור בברכה

שאלה: בשבתות של ספירת העומר באים אנשים שאינם שומרים תורה וסופרים ספירת העומר בברכה, אם יש למונעם
תשובת מרן שליט"א: לא למונעם.

ועמש"כ בזה בס' וספרתם לכם חלק השו"ת ס"ט.

—דבר מרדכי—

קריאת שמע וספירת העומר

שאלה: הבא ליבהכנ"ס בימי הספירה במעריב והתחילו שמו"ע והתחיל עמהם, מה יאמר אח"כ, קריאת שמע והיא תדיר או ספירת העומר ביחד עם הציבור
תשובת מרן שליט"א: ספירת העומר שלא ישבח.

ועמש"כ בזה בשו"ת משנת יוסף חי"א ס' פ"ג. ובתשו' והנהגות ח"א ס' ש"י ח"ב ס' רמ"ח ובשו"ת מנחת יצחק ח"ט ס' נ"ו. ואכן בס' הוראות והנהגות החזו"א פי"ד ס"ז מובא שהעידו שהתיר לספור ספירת העומר עם הציבור קודם קריאת שמע. וע"ע בס' מצות ספירת העומר פ"ה ס' ט"ו או"ג ובשו"ת דברי בניהו חכ"א ס' מ"ג ובס' וספרתם לכם ס' ל"ד ובס' בין פסח לשבועות עמ' נ"ו. ובס' תמידים כסדרם ס' מ"ד ובשו"ת משנה הלכות חי"ט ס' ס"ד.

לספר מי שנוהג היתר

שאלה: לדעת האר"י שאין להסתפר עד שבועות אם רשאי לספר מי שנוהג היתר בזה
תשובת מרן שליט"א: אין ראוי.

להסתפר משום שלום בית

שאלה: אם יש להתיר לאדם להסתפר בימי הספירה משום שלום בית שאשתו מוחה בו שיגלה
תשובת מרן שליט"א: האשה תגלה זקנה כמה שתריצה אבל הוא לא יגע בזקנו.

ועמש"כ בזה בשו"ת דברי בניהו חי"א ס' ל"ט.

לרחוץ בנהר בספירה

שאלה: אם יש להקפיד שלא לרחוץ בנהר בימי הספירה
תשובת מרן שליט"א: יזהר.

לשמוע ניגונים קודם שבת

שאלה: אם בימי הספירה מותר להפעיל ניגונים כמה דקות קודם שבת דהוי כדבר מצוה שהציבור ידע מתי שבת.

תשובת מרן שליט"א: אולי.

אבל בספירה ברחיצה

שאלה: בתש"ו עצי ברושים ס' ס"ב הביא בשם הגרי"א ספקטור זצ"ל, שאבל בימי השבעה מותר לרחוץ בספירת העומר, דכל מה שאבל אין מתרחץ מחשש שמא יסתפר, א"כ בספירה אין לחוש, אם יש לסמוך ע"ז למעשה

תשובת מרן שליט"א: סברא נכונה.

ועמש"כ בזה בשו"ת בית לוי ח"ב ס"ב.

עוסק בתגלחת

שאלה: העושה חלאקה בל"ג בעומר אם יש לו פטור דעוסק במצוה פטור מהמצוה

תשובת מרן שליט"א: אינו עושה מצוה אלא נמנע מעבירה.

לבוש"י

לבן וחדותם של ישראל

השר"ד

הגאון רבי שריה דבילצקי

תשובות מהגאון החסיד
רבי שריה דבליצקי זצוק"ל

תשובות מהגאון החסיד רבי שריה דבליצקי זצוק"ל.

ערך בטוב טעם הרה"ג ישראל ארלנגר שליט"א

ספירת העומר

חיזוק בימי הספירה

ש. על מה צריך לעבוד בימי ספירת העומר?

ת. ללמוד תומר דבורה כל שבוע מידה אחת.

ספירת העומר ללא כונה

ש. אדם, שבנו רצה לצאת מבית כנסת בסוף תפילת ערבית ואמר לבנו 'תשאר כאן לספור ספירת העומר היום זה היום הראשון'. כעת הוא מסתפק האם יצא בזה ידי חובת ספירה והפסיד הברכה או לא?

ת. לא יצא בזה ידי חובה.¹

ספירת העומר לחולה שעובר ניתוח 24 שעות

ש. השו"ע כותב שאדם ששכח לברך יספור בשאר הימים בלא ברכה מה יהיה הדין באדם שידע שיהיה לו ניתוח עם הרדמה בימי הספירה למשך 24 שעות האם יתחיל לספור ספירת העומר בברכה?

ת. לא, ויצא מאדם אחר בכל יום.

¹ כנראה הטעם משום שזה רק אמירה למצוות חינוך.

מרדכי יו"ט

שאלת שלום בימי החול באמירת 'יום טוב'

ש. מדוע רבינו מעורר אנשים לא לומר 'יום טוב' באמצע השבוע?

ת. הסיבה העיקרית משום שלנוסח עדות המזרח אומרים ביום טוב 'את יום טוב הזה יום חג המצות הזה' וכותב הריטב"א במסכת ביצה שבחול המועד לא יאמר 'את יום טוב הזה' אלא רק 'את יום חג המצות הזה', ואני המשכתי שאם בחוה"מ אין לומר המילים יו"ט כ"ש שביום חול ראוי לא לומר 'יום טוב'.

קניית בגד לכבוד החג לאשתו

ש. אדם שרוצה לקנות לאשתו בגד לחג כדי לשמחה ואשתו אומרת לו שהיא לא צריכה כעת בגד, האם נפטר מלקנות לה?

ת. שיקנה משהו לבית כגון עציץ.²

ש. אשה שאמרה לבעלה שאינה צריכה בגד לחג אבל אם אתה רוצה לשמח אותי תקנה בגד לתינוקת שלנו, האם יוצאים בזה ידי חובת המצווה לשמח את אשתו?

ת. אולי.

טבילה לכבוד הרגל

בזמן הזה מעיקר הדין אין חיוב לטבול לפני הרגל.

² וכ"כ בספרו שו"ת שומע ומוסיף פסח, פסקים דינים ומנהגים בסוף הספר.

זמן לבישת בגדי יו"ט כשחל במוצ"ש

יום טוב שחל במוצאי שבת צריך ללבוש הבגדי יום טוב מערב שבת³. ואינו צריך להלביש מערב שבת את כל הבגדי יום טוב אלא ילבש רק החליפה.

הקבלת פני רבו

ש. יש באחרונים מספר טעמים במצוות הקבלת פני רבו מה הטעם העיקרי של המצווה?

ת. מדין כבוד רבו.

ש. מה הגדר של קבלת פני רבו ברגל, האם מספיק לראות אותו או שצריך לדבר עמו משהו?

ת. להיות אצלו כמה רגעים.

ש. אדם שקיבל פני רבו ברגל בחול המועד סוכות, האם צריך לבוא עוד פעם בשמיני עצרת, או שכשבא בחול המועד נפטר מלבוא שוב בשמיני עצרת?

ת. בין יו"ט ראשון לחוה"מ אין הבדל, אבל בשמיני עצרת צריך לבוא גם אם היה בסוכות כיון שזה רגל בפני עצמו.

ש. במגן אברהם סימן ש"א סק"ז כתוב שגם בזמן הזה יש חיוב להקביל פני רבו ברגל. האם בימי ההשלמה של חג השבועות ג"כ יש מצווה?

ת. כן. אמנם יש ענין לקבל פני רבו ביו"ט עצמו יותר מאשר בימי ההשלמה⁴.

³ וכ"כ בספרו קיצור הלכות מועדים שבועות עמ' ה' סט"ו. ובשו"ת שומע ומוסיף פסח. [וע"ע אור מרדכי סיון תשע"ט – המערכת]

⁴ ועיין במועדים וזמנים ח"ג סי' שי"ז בד"ה "בחק יעקב" ובד"ה "ואי נימא" שלמהרי"ל דיסקין משמע שיש חיוב, כדברי רבינו זצוק"ל. אך הקשה על זה שם הגר"מ שטרנבוך שליט"א, והסיק שם שאין חיוב בזמן הזה, עיי"ש היטב.

עישון בימים טובים

ש. יש הרבה שמעשנים ביו"ט האם יש דעה שמתירה?

ת. פעם היו כולם מעשנים אז היו מתירים אבל היום שהרבה הפסיקו זה לא 'דבר השווה לכל נפש' ואסור.⁵

שפיכת הגביע על גדותיו במוצאי יו"ט

ש. יום טוב שחל במוצאי שבת שיש יקנה"ז [יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן] האם יש להבדלה דין קידוש או דין הבדלה, והנפק"מ האם צריכים לשפוך בכוס מעל גדותיו כמו בהבדלה [כמוזכר ברמ"א ריש סימן רצ"ו] או שלא צריך לשפוך כמו בקידוש שלא נוהגים לשפוך?

ת. לא לשפוך, והראיה שגם נשים שותות מהכוס הזאת דהרי זה גם קידוש.

קריעה בכותל המערבי בימי החשלמה

ש. אדם שהולך באיסור חג ובימי החשלמה של חג שבועות לכותל המערבי צריך לקרוע בגדו.⁶

⁵ וכן כתב רבינו במק"א שבזמנינו כמעט מעיקר הדין אסור לעשן ביו"ט.

⁶ וכן כתב בקונטרס אחר כתלנו מובא בזכרון בצלאל הנדמ"ח עמ' שמו ס"ח.

חול המועד

מחלוקת בין הפוסקים בהלכות חוה"מ – איך ינהג

ש. אדם שיש לו שאלה בהלכות חול המועד ובאותו נידון יש מחלוקת בין הפוסקים, איך לנהוג מה יעשה?

ת. באופן כללי יש להחמיר, כיון שלפי הרמב"ן^א חול המועד זה דאורייתא.

לבישת כסות נקיה בחול המועד

הא דאיתא במ"ב [סימן תק"ל סק"א] שצריך בחול המועד ללבוש כסות נקיה הכוונה לחליפה^ב של שבת.

לבישת הפראק בשבת חול המועד

בשבת חול המועד צריך ללבוש בגדי שבת ולא בגדי יו"ט.^ג

^א וכן נהג רבינו זצוק"ל ללבוש בשבת חול המועד את בגדי שבת ולא את הפראק שהיה לובש רק ביו"ט.

– דבר מרדכי –

^א ולפי"ז במלאכת דבר האבד או שהוא צורך המועד (אפי' אינו אוכל נפש) דלהרמב"ן נמי הוי מדרבנן [בדברים שמחמירים וכגון דבר האבד כשיש מירחא או בצורך המועד (שאינו אוכל נפש) כשהוא מעשה אומן] יש להקל מספק ע"י ביה"ל ריש סי' תר"ל וצ"ע. ר.מ.ר.

^ב לכאורה קשה דהא מבואר בשעה"צ (ד') בשם מג"א (תרס"ד סק"ג) שבחול המועד לבד הו"ר אין המנהג ללבוש בגדי שבת, וקודם לכן כתב שעה"צ שאין מהוויב ללבוש בחוה"מ רק "יותר מימי חול" ומשמע שדי בבגד מכובד אף אם הוא פחות מחליפה של שבת.

וצ"ל דכוונת הרב זצוק"ל כיון דכהיום אין מצוי בגדים שניכר בהם שהם מכובדים יותר משל חול (אם לא בחליפת שבת ויו"ט) על כן אין ניכר כבוד המועד אם לא ילבש בגד של שבת (ועיין רס"ב בהערת דירשו מס' 2 ולפי"ז ודאי שיש לו בגדי אירועים וכדומה ויכול ללבשם בחוה"מ, אלא שבד"כ ערכם שווה לבגדי שבת, ונמצא כנ"ל שאין מצוים אצלנו בגדים פחותים מבגדי שבת שיהא ניכר בהם כבוד המועד) ר.מ.ר.

תעניות בה"ב

זמן סיום הצום בתעניות בה"ב

ש. בצומות כמה זמן אחרי הצום אפשר לאכול?

ת. בשובבי"ם ובה"ב אפשר להקל חמש עשרה דקות אחרי השקיעה ובתענית ציבור שלושים דקות רק צריך לזכור לא לאכול אז לחם כיון שאסור מדינא לאכול לפני תפלת ערבית. ומזונות עד כביצה אפשר לאכול.⁸

חג שבועות

עבודת חג השבועות

ש. מה הדבר העיקרי שצריך לעשות בחג השבועות?

ת. לקבל על עצמו מכאן ולהבא להתמיד בתורה.

⁸ וראיתי שרבינו זצוק"ל לאחר הצומות, אם לא התפלל ערבית היה טועם רק קפה עם חלווה ואפי' מזונות לא רצה למעום.

חידו"ת

בעניני פסח וספירת

העומר

הגאון רבי מאיר נקנסקי שליט"א

המרא דאתרא ד"בית הכנסת הגדול" / בני ברק

אכילת מצה בערב פסח

רק היכא שממעט בסוף זמן האכילה שהקדשים לפניו ואינו יכול לאוכלו ומביאו לידי שריפה, אך היכא שממעטו בתחילת הזמן וישאר אחרי זה זמן לאוכלו לא נקרא ממעט ושרי, והביא ראיה לזה דאל"כ כל אדם המביא קרבן יצטרך להביאו בבוקר, שהרי אם יביאו בצהרים ימעט מזמן אכילת הקרבן.

והנה הראיה אפשר לדחות, דכל זמן שלא הביא עדיין את הקרבן עדיין לא התחיל זמן האכילה, אך אם כבר הביא קרבן ומצד דיני הקרבן הגיע זמן האכילה אלא שאינו יכול לאוכלו מצד דין אחר, הוה מיעוט בזמן האכילה.

ובזה הדין שאין מביאין קדשים לבית הפסול במיעוט תחילת זמן האכילה דלהנודע ביהודה לא הוה מיעוט, מצינו דהחכם צבי נחלק בזה, דבמשנה בפסחים פה: האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח ושכח אם רבו אמר לו לשחוט גדי או טלה, דכתב רש"י (בד"ה בתקנתא דרביה) דלא מצי למימר דגדי שלו וטלה לשלמים או טלה שלו וגדי לשלמים כדמפרש לקמן שממעט באכילתו דקא אכיל לתרוויהו באותו הלילה משום ספק פסח וחד מינייהו שלמים, והקשה ע"ז הרי

הגמ' ביצה (יט:) תניא אין מביאין תודה בחג המצות מפני חמץ שבה, ולא בעצרת מפני שהוא יו"ט, ומקשה הגמ' פשיטא שאין מביאין תודה בחג המצות, אמר רב אדא בריה דרב יצחק ואמרי לה ר' ישמעאל בריה דר' אבא הכא בארבעה עשר עסקינן, וקסבר אין מביאין קדשים לבית הפסול, ומפרשים שממעט זמן אכילתן שאינו יכול לאכול חמץ אלא עד ארבע שעות ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר – וזהו מה שאמרה הברייתא שאין מביאין תודה מפני חמץ שבה. ובפסחים (יג:) בד"ה אין מביאין דתודה נאכלת ליום ולילה ואם יביאום ב"ד אינן נאכלות של חמץ אלא עד שש שעות.

והנה יש לתמוה, מדוע אמרה הברייתא דמיעוט זמן אכילת התודה בע"פ הוא מפני החמץ שבה, הרי יש ג"כ איסור לאכול מצה בע"פ, וכפי שאומר בירושלמי כל האוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו, וא"כ הוא ממעט בזמן אכילת המצה שבתודה שאינו יכול לאוכלו ביום ההקרבה אלא רק בלילה.

ומכא קושיא זו חידש הצ"ח (ביצה יט:) שכל הדין של אין מביאין קדשים לבית הפסול שממעט בזמן האכילה, הוא

רק העבד אינו יודע מה א"ל רבו אבל רבו זוכר וא"כ בלילה יאמר לו רבו מה רצה לקרבן פסח והשני יהיה שלמים ויוכל לאוכלו גם למחרת ומדוע ממעט מזמן אכילת השלמים, ובאמת המהר"ם מחק זה מרש"י, אך החכם צבי ביאר את הרש"י שכוונתו דהרי שלמים נאכלים לב' ימים ולילה ויכול לאוכלו משעת זריקת הדם, והכא כשהעבד שוחט אחד לפסח ואחד לשלמים צריך להמתין לרבו עד הערב שיאמר לו מה רצה לפסח האם טלה או גדי והשני יהיה לשלמים, וכ"ז שלא פירש לו רבו א"כ אינו יכול לאכול השלמים רק בלילה שמא הוא פסח, וזהו מה שאמר רש"י דאכיל לתרווייהו באותו הלילה והיינו רק בלילה ולא קודם, וא"כ בזה הוא ממעט אכילת השלמים שאינו יכול לאוכלו ביום הקריבו את זבחו, ולכן א"א בהאי תקנתא אלא בתקנה כדמפרש בגמ' בכל אופן רואים מהחכ"צ שלומד שיש איסור למעט אכילת קדשים בתחילת הזמן, דלא כהצל"ח.

והנה בסוגיא בפסחים פה: דחמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאת יבלת באחד מהן שכולן יוצאין לבית השריפה ופטורים מלעשות פסח שני מוכח כהצל"ח ודלא כהחכ"צ, דמקשה הגמ' למה פטורים מפסח שני הרי אחד לא הקריב קר"פ דהיה קרבנו בעל מום, ומשני משום דלא אפשר, ומקשה הגמ' (דף פט.) שכל החמשה יקחו כהן א' שלא הקריב עדיין פסח [וימנו עמו], וכל אחד מהחמשה יביא בהמה וימנה הכהן עמו ויאמר אם שלי היה הבע"מ הרי זה לפסח והכהן ימנה עמו, ואם לאו יהא לזבח

שלמים והכהן יטול החזה ושוק, ומשני דקא ממעט בזמן אכילתו דהרי לא יאכלו את זה רק בלילה מפני ששמא הוא פסח, והרי אם זה שלמים היה זמנו ליאכל ב' ימים ולילה ועכשיו אינו אוכלו אלא בלילה. ואח"כ מקשה הגמ' שיקח מותר הפסח שנאכל ליום ולילה ויתנה שיהא פסח אם שלו היה בעל מום ואם לאו יהא מותר הפסח, וע"ז משני דאי אפשר לסמוך עליו דמותר בעי סמיכה אך שמא הוא פסח וא"א לסמוך עליו, וקשה מה שואלת הגמ' ממותר הפסח שאין בזה מיעוט זמן אכילה שנאכל רק ליום ולילה אבל יש מיעוט בתחילת הזמן שמותר הפסח נאכל ביום הקרבנו ואילו זה לא יאכל מפני ששמא הוא פסח ואינו נאכל אלא בלילה והרי כבר ידענו שאסור לגרום למעט בזמן האכילה, ורואים כהצל"ח שמייעוט בתחילת הזמן אינו חשוב מיעוט.

ובשער המלך (פ"ג מהל' קרבן פסח הל' ט') כתב ע"ז דצריך לומר דס"ל לתלמודא דמשום זמן מועט כי האי לא חשיבא ממעט באכילתו כיון דשחיטתו אינה אלא אחר חצות ובידו להשהות הקרבן ולהקריבו לעת ערב כדי שלא ימעט באכילתו, אך דווקא זמן מועט לא הוה ממעט באכילתו אבל זמן מרובה הוה מיעוט, כך רואים מהשער המלך, וכן הקשה מזה על החכ"צ, דא"א לפרש ברש"י בעבד ששכח מה אמר לו רבו לשחוט עבדו לפסח גדי או טלה שיהיה בעיה של מיעוט זמן אכילת השלמים ביום הקרבן, דהא זה זמן מועט רק מעט שחיטת הפסח עד הערב ולא חשיב ממעט בזמן.

בצל"ח (פסחים יג:) תירץ עוד על זה שאמרה הגמ' שאין מביאין תודה בי"ד ניסן מפני חמץ שבה ולא אמרה מפני המצה שבה שאסור לאכול בערב הפסח ולכן ממעט זמן האכילת מצה שבלחמי התודה, שהאסור לאכול מצה בער"פ הוא רק מדרבנן ולא העמידו זה במקום מצוה של אכילת קדשים, ולכן ג"כ רש"י שם פי' מפני חמץ שבה שאם יביאו תודה בי"ד אינם נאכלות של חמץ אלא עד שש שעות, ותמחו בזה הא איכא איסור אכילת חמץ משעה הרביעית, וביאר הנודע ביהודה דרבנן לא גזרו בקדשים שלא לאכול חמץ, וכמו שאמר לענין אכילת המצה בערב הפסח שלא אסרו במקום מצוה.

המשך חכמה (פרשת אמור פכ"ד פסו' ח') בענין חלוקת לחם הפנים כתב, הנה כשחל יו"כ בשבת מבואר במשנה פרק שתי הלחם (מנחות פט:) שהחלות מתחלקות לערב, ופירש"י חל להיות יו"כ בשבת: ואין יכולים לאוכלו היום. החלות מתחלקות לערב: ולא למחר דנפסל בלינה לאחר זמנו שנסתלק. ולענין ער"פ שחל בשבת מבואר בריש תמיד נשחט (פסחים נח.) וברש"י (ד"ה ובזיכין בשבע) שהיו מחלקין הלחם, והבין המשך חכמה דהטעם שלא חילקו בשבת שחל בו יו"כ מפני שלא היו אוכלים ולכן לא חילקו, וא"כ בע"פ שחל בשבת שכן חילקו סימן שאכלו את לחם הפנים, והקשה ע"ז דבירושלמי פסחים (פרק י הל' א) אמרו דהאוכל מצה בע"פ כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו, ותי' ע"ז דצריך לומר דבקדשים שאין משתמרין לשם מצה אלא

לשם בזיכין וכן אינם נאכלים בכל מושב אינו יוצא בהם יד"ח מצה כבפסחים לו: לכן הוה כמצה עשירה דמותר לאכול בער"פ.

ולמהרש"א דפירש שדווקא היכא שהמצה נראית אחרת ממצה רגילה שיש שינוי בגוף המצה אז מותר לאוכלה בער"פ אך אם אין שינוי בגוף המצה אסור לאוכלה בער"פ, עיי' ריש פרק ער"פ דף צט: על תוד"ה לא יאכל לענין בצקות של נכרים נא"כ מה שאוכלים לחם הפנים בשבת של ער"פ הרי"ז כמו המצה של הלילה, צריך לומר דחביבה מצוה בשעתה, עכ"ד המשך חכמה. רואים מדבריו שאיסור אכילת מצה בער"פ הוא דאו' דלא תירץ שזה רק איסור דרבנן ויבוא דין התורה וידחה לזה האיסור, אלא או מפני דהוה כמצה עשירה שאינו יוצא יד"ח מצה ולכן יכול לאוכלה מבעו"י, או מפני חביבה מצוה בשעתה, וא"כ תירוצים אלו יכולים להיות ג"כ על קרבן תודה על חלק המצה שבת.

וי"ש מקום לומר, דהא שלא חילקו לחם הפנים ביו"כ אינו מפני שלא היו אוכלים ביו"כ, אלא שלא היה זמן אך בשבת ער"פ חילקו אבל לא אכלו אלא לערב, ואפשר דאסור לחלק בשבת אם אינו יכול לאוכלו רק למוצאי שבת ממעט הכנה, ועיי' ירושלמי (פסחים פ"ד ה"ד) לענין הדחת ירק ביו"כ מן המנחה ולמעלה דשרי מפני הסכנה, ונסתפקו שם לענין יו"כ ושבת אי שריא בו רב אסר ור' לעזר התיר, עיי"ש בקרבן העדה ופני משה מאי נפק"מ יו"כ לחודא מיו"כ שחל להיות

בשבת, ואח"כ מקשה הגמ' שם מיו"כ שחל
לחיות בשבת חלות מתחלקות לערב,
וא"כ קשיא על ר' לעזר, ומשני ע"י שהיא

דבר קל שמוא ישכח ויאכל, ומזה הוציא
המגן אברהם (סו"ס תרי"ב) שאסור ליגע
באוכל ביו"כ, עיי"ש בדגול מרבבה ועוד.

הגאון רבי חיים מאיר י. הלוי שטינברג שליט"א

ראש כולל "אור הנר" ומחבר סדרת הספרים "משנת חיים" על הש"ס / בני ברק

בגדר מצות סיפור יציאת מצרים

עבדים היינו. [ויתכן דהמ"ב כוונתו לחלוק על הרמ"א, אך עדיין צ"ב מלשון הגמ' שואלין זל"ז].

ובהגדה ש"פ מהגר"ש"א זצ"ל עמ' 272
גם כ' דברמ"א משמע דגבי ב' ת"ח כל א' שואל לחבירו, ולא כבאשתו דרך היא שואלת לו ואין הוא חוזר ושואל לה, ובמנ"ח מ' כ"א [היא מצות סיפור יצי"מ] אות ד' כ' והנה זה ברור כמו בכל מצוות התלויות בדיבור אחד מוציא חבירו, כמו ברכת המזון וכדו' כו'. ה"ה כאן אחד מוציא חבירו. וכ"כ בשו"ת חת"ס או"ח סי' ט"ו.

וא"כ צ"ב משמעות הרמ"א דגבי ת"ח כל אחד שואל את חבירו, ולמה לא נימא דיוצא י"ח משום שומע כעונה ולא יהי' צריך לחזור ולשאול. ובי' הגר"ש"א זצ"ל שם דמצוה סיפור יצי"מ שאני מכל מצוות שתלויות בדיבור, דהא מצוה זו אינה מתקיימת בדיבור בעלמא, אלא היא דרך שאלה ותשובה, וביחס לשאלה ותשובה לא מהני שומע כעונה אף שנחשב בדיבור. משא"כ באשתו א"צ הוא לחזור ולשאול לה מה נשתנה כו', דזו היא צורת המצוה דאשתו שואלת והוא עונה

א. בשו"ע סי' תע"ג ס"ז כ' מוזגין כו' ואם אין לו בן אשתו שואלתו כו', ואפילו תלמידי חכמים שואלין זה לזה מה נשתנה וכו', וכ' הרמ"א ושהבן או האשה שואלת א"צ לומר מה נשתנה, אלא מתחיל עבדים, עי"ש. ומשמע מד' הרמ"א דרך אם הבן או האשה שואלים א"צ לחזור על שאלת מה נשתנה, אבל גבי שני ת"ח צריך לחזור ולומר מה נשתנה כו'. וכ"כ בס' בית שערים או"ח סו"ס רכ"ב. ובס' מועדים וזמנים על הגדה של פסח עמ' ס"ו. וכ' להוכיח כן מלשון הברייתא בפסחים קט"ז א' ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהל' הפסח שואלין זה לזה. אך במ"ב שם ס"ק ע' כ' וכשהבן או האשה שואלת, וה"ה אם ת"ח אחד שואל לחבירו, הנשאל אינו צריך לומר מה נשתנה. ועי' מועדים וזמנים שתמה על המ"ב ממשמעות הרמ"א והגמ' הנז'.

וכד' המ"ב כן כ' בשו"ע הגר"ז שם סעי' מ' ואפילו היו מסובין ב' ת"ח הבקיאין בהל' הפסח שואל אחד מהם את חבירו מה נשתנה כו', ואח"כ מתחילין עבדים היינו, ואין השני צ"ל מה נשתנה, וכן כשהבן או האשה שואלין אותו, אין הוא צריך לומר מה נשתנה, אלא מתחיל

לה, ולא מדין שומע כעונה. [דהיינו אפילו אם האשה חייבת במצות סיפור יצי"מ, מתקיימת המצוה ע"י שהיא שואלת וחוא עונה לה, ותו לא, וא"צ לדינא דשומע כעונה. ועי' ביאור הלכה סי' תע"ב סעי' ח' ד"ה שלא, שכ'...דנשים חייבות גם כן בד' כוסות כאנשים, א"כ צריכות להזהר שיאמרו סדר ההגדה על כל כוס וכוס, או שעכ"פ ישמעו מבעליהן כו', עי"ש. משמע מדבריו די ש עדיפות שהנשים יאמרו בעצמן את ההגדה מאשר ישמעו מבעליהן, וצ"ע בזה].

ובדבר שמואל פסחים קט"ו ב' ד"ה כ' המנ"ח, כ' סברא דלא מהני במצות סיפור יצי"מ שומע כעונה, הואיל והמצוה אינה דיבור בעלמא כשאר מצוות התלויות בדיבור, אלא המצוה היא לספר לאחרים את סיפור יצי"מ, ושומע כעונה אמנם נחשב כדיבור, אך לא נחשב בכך סיפור לאחרים, וכ"כ בדביר הקדש מועדים – פסח סי' ז'.

ובזה מובן משמעות הרמ"א דגבי ת"ח לא מהני שרק אחד שואל את חברו והוא משיב לו, אלא צריך לחזור ולשאלו והוא ישיב לו, ששניהם יקיימו את מצות סיפור יצי"מ, דהיא ע"י סיפור לאחרים, דלא מהני בזה שומע כעונה.

ב. וי"ל עוד בהא דלא מהני שומע כעונה במצות סיפור יצי"מ, דהנה הקדמונים הק' למה אין מברכין ברכת המצוות על אמירת ההגדה, דהיינו על מצות סיפור יצי"מ שהיא מ"ע מה"ת, כמו שמברכין ברכת המצוות על קריאת ההלל וקריאת

המגילה. ותי' המהר"ל בגבורות השם סוף פס"ב כיון דעיקר הדבר הוי מחשבת הלב, וצריך להבין מה שאומר, ואם לא כן לא הוי מידי, וכיון שהעיקר הוא מחשבת הלב לא שייך בזה ברכה, דהברכה תיקנו על מעשה, משא"כ הלל ומגילה דיוצא י"ח באמירה בלבד גם אם אינו מבין, לכן מברכין עליהן ברכת המצוות, עי"ש.

ולכאורה צריך להבין את דבריו, דהן אמת שהעיקר הוא מחשבת הלב, דצריך להבין את מה שמספר ביצי"מ, אך למה לא נחשב מעשה שיתקנו ע"ז ברכה, כמו שאר המצוות התלויות בדיבור, דהא בעינן לומר ע"י דיבור את סיפור יצי"מ, ומה לי שצריך להבין את מה שאומר, וכי מפני שצריך להבין את הדיבור לכן הדיבור לא נחשב לדיבור.

ואמרו במתני' פסחים קט"ז ב' בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שנאמר (שמות יג-ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה השם לי בצאתי ממצרים, לפיכך אנחנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר ולברך לעלה ולקלם, למי שעשה לאבותינו ולנו אל כל הנסים האלה, הוציאנו מעבדות לחרות מיגון לשמחה מאבל ליו"ט מאפילה לאור גדול משעבוד לגאולה כו'. [והרמב"ם כ' בהל' חו"מ פ"ז ה"ז בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים כו'.]

ובמשנה למדו כן ממה שנאמר והגדת לבנך וגו' עשה השם לי בצאתי

ממצרים, ומהאי קרא למד בס' החינוך מ' כ"א את מצות סיפור יצי"מ בליל ט"ו בניסן.

ובשיעורי הגרמ"ד זצ"ל עה"ת ח"ב עמ'
קס"א חקר בשם הגר"ז האם
הא דחייב לראות את עצמו שיצא
ממצרים, הוא חיוב נפרד או שהוא בכלל
סיפור יצי"מ. ונ"מ דאם הוא בכלל סיפור
יצי"מ מצותו עד חצות בשעה שמצה
ומרור לפניך, ואם הוא חיוב נפרד י"ל
דמצותו היא כל הלילה.

והוכיח מד' המבי"ט בקרית ספר בהל'
חו"מ פ"ז שכ' ובכל דוד ודור חייב
אדם להראות את עצמו כו', וכל זה נכלל
במצות סיפור יצי"מ בליל ט"ו לניסן,
עיי"ש. והיינו דלהראות את עצמו הוא חלק
מהסיפור, ולפ"ז בעי עד חצות כהסיפור.

מענה י"ל דמה שכ' המהר"ל דהעיקר
במצוה זו היא מחשבת הלב,
כוונתו דהמצוה בסיפור יציאת מצרים
היא להגיע למצב שירגיש כאילו הוא
עצמו, וכן השומעים כאילו הם עצמם יצאו
ממצרים, ונלחמב"ם יצאו עתה
ממצרים], והואיל ומטרת הסיפור היא
להרגיש בעצמו כאילו הוא עצמו יצא
ממצרים, שבזמן שאדם מספר דבר מן
העבר, הוא מרגיש כאילו הוא עצמו יצא
ממצרים, לפי' אמרו דכל המרבה לספר
ביציאת מצרים ה"ז משובח, דע"י ריבוי
הסיפור מתחזק אצלו ההרגשה כאילו הוא
עצמו יצא ממצרים.

ולפ"ז י"ל דהדיבור של סיפור יצי"מ אינו
מעשה מצוה מצד עצמו, אלא דע"י
הדיבור והסיפור תהי' לו מחשבת הלב
כאילו הוא עצמו יצא ממצרים שזו היא
המצוה, וכל הסיפור יצי"מ בדיבור הוא רק
היכי תימצי להגיע למחשבת הלב הנז'
שהיא המצוה.

שו"ר שכתב כן בס' שפתי חיים מועדים
ב' עמ' שנ"ו...המטרה היא להגיע
למדריגה "לראות את עצמו כאילו הוא
יצא ממצרים", והסיפור הוא אמצעי שעל
ידו יראה את עצמו כיוצא ממצרים, מפני
שבזמן שאדם מספר דבר מן העבר הוא
מצייר אותו בדמיונו עד כדי כך שחש
ומרגיש בעת הסיפור את אותן החוויות
שהרגיש בעת שהתרחשו הדברים עליהם
הוא מספר, עיי"ש.

וזהו שכ' המהר"ל דלא תיקנו ברכת
המצוות על מצות סיפור יצי"מ,
הואיל ועיקר המצוה היא מחשבת הלב,
ואף דהתורה ציוותה לספר ביצי"מ ע"י
דיבור, מ"מ לא תיקנו ע"ז ברכה, דהואיל
ועיקר המצוה היא מחשבת הלב, והסיפור
ע"י דיבור הוא רק היכי תימצי להגיע
לקיום המצוה שהיא מחשבת הלב, ולכן
לא תיקנו ברכה על הדיבור של סיפור
יצי"מ שאינו המעשה מצוה עצמו, רק
היכי תימצי להגיע למצוה. ואילו על
מחשבת הלב דבכך מקיים המצוה, לא
תיקנו ברכה, דאין מברכין ברכת המצוות
על קיום מצוה ע"י מחשבת.

ובזה יש לבאר את משמעות הרמ"א דלא
מועיל שומע כעונה במצות סיפור

יצי"מ, דשומע כעונה מהני היכא דקיום המצוה הוא ע"י הדיבור – ושומע כעונה נחשב כדיבור, אבל סיפור יצי"מ אין המצוה מתקיימת ע"י הדיבור של הסיפור יצי"מ, וקיום המצוה הוא בהרגשת הלב, והדיבור הוא רק היכי תימצי להגיע לקיום המצוה, וע"ז לא מהני שומע כעונה, ולכן משמעות הרמ"א דשני ת"ח צריכין שישאלו זל"ז וישיבו זה לזה.

והפמ"ג בפתחה להל' ק"ש אות ד' תמה מה התחדש במצות סיפור יצי"מ בליל ט"ו בניסן, דהא יש מצוה בכל יום ובכל לילה לזכור את יציאת מצרים, כמו שדרש בן זומא בברכות י"ב ב' ימי חייד הימים, כל ימי חייד הלילות, ומה נוסף בליל ט"ו בניסן במצות והגדת לבנך יותר מכל לילה. ותי' דזכירת יצי"מ הנוהגת בכל ימות השנה מתקיימת אף בזכירה בלב, ואילו מצות סיפור יצי"מ בליל ט"ו בניסן היא דוקא ע"י דיבור. וכ"כ בשו"ת בשמים ראש סי' קע"ג, ועי' שו"ת חת"ס או"ח סי' ט"ו, ועמק ברכה עמ' ע"ו.

ולפי מש"כ ע"פ המהר"ל א"צ לזה, אלא דמצות זכירת יצי"מ בכל השנה מתקיימת בעצם הזכירה בין בלב ובין בפה, והתחדש בליל ט"ו בניסן דהמצוה היא להגיע ע"י הסיפור לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

ג. ועל מה שנאמר (שמות יג-ח) והגדת לבנך וגו', אמרו במכילתא שם (פרשה י"ז סי' ק"ח) שומע אני מר"ח ת"ל ביום ההוא כו'. וצ"ב מהיכי תיתי שיהיה הא דוהגדת לבנך נוהג מר"ח. ופרש"י הואיל

ואנו שואלין בהל' הפסח קודם לפסח שלשים יום, יכול יהי' חייב לפתוח פתח לבנו כדי שישאלנו כמו כן מר"ח, שהרי נאמר והגדת לבנך, ואיני יודע אימתו, ת"ל ביום ההוא כו', עי"ש.

וצ"ב מש"כ דיכול מר"ח הוא משום דשואלין ודורשין ל' יום, הא מר"ח אינו ל' יום קודם זמן המצוה אלא רק שבועיים קודם. וצ"ל ע"פ מה שכ' בב"י בס' תכ"ט דרך דיני פסח חייבין להודיע ולעסוק קודם ל' יום, הואיל ודינו מרובים ביותר, משא"כ בשאר החגים. [ועי' מהרש"א בסוכה ט' א', ובמשנת חיים שקלים סי' ב' אות א', ובמשנת חיים בעניני מועדים פסח סי' י"ז אות א'].]

ובזה יתבארו ד' רש"י דהא דבעינן לשאול ולדרוש ל' יום קודם, היינו על דיני הפסח, אבל כאן דאיירי במצות והגדת לבנך בלבד, לזה א"צ לשאול ולדרוש ל' יום קודם, וזהו שאמרו יכול מר"ח.

ויש להעיר על פרש"י דבתחילה כ' בבי' יכול מר"ח, שהוא מדין שואלין ודורשין ל' יום קודם זמן המצוה, משמע שגם בלי שנאמר "ביום ההוא" היינו יודעים דזמן המצוה הוא זמן יציאת מצרים, ובהמשך כ' "...ואיני יודע אימתו, ת"ל ביום ההוא כו'", ונראה מדברים אלו דהא דאמרו יכול מר"ח אינו משום דשואלין ודורשין ל' יום קודם זמן המצוה, אלא דאם לא הי' נאמר "ביום ההוא" הי' מתפרש זמן מצות והגדת לבנך שהוא

מר"ח, ורש"י לכאורה סתר את משנתו בבי' יכול מר"ח. ואפשר דהם ב' פירושים.

ובעיקר ד' רש"י בבי' חס"ד דוהגדת לבנך הוא מר"ח מדינא דשואלין ודורשין, צ"ב דשואלין ודורשין היינו להתעסק בהל' המצוות ל' יום קודם לזמן המצוה, אבל כאן במצות והגדת לבנך שהיא מצוה בפ"ע לספר ביציאת מצרים, למה הי' ס"ד דמצות הסיפור ביצי"מ תנהג מר"ח, ומה ענין לשואלין ודורשין ל' יום קודם. ועי' מש"כ בזה במשנת חיים שקלים סי' ב' אות ד', ומשנת חיים בעניני מועדים – פסח סי' י"ז אות ג'.

ולפי מש"כ יתבאר פרש"י דהא מה שנאמר והגדת לבנך, הוא רק אמצעי להגיע למטרת הסיפור שהיא לראות את עצמו שהוא יצא ממצרים, ולכן הי' ס"ד דוהגדת לבנך ינהג כבר מר"ח, כדין שואלין ודורשין.

ד. ובס' החינוך מ' כ"א כ' לספר בענין יציאת מצרים כליל חמשה עשר בנים כו', שנאמר והגדת לבנך וגו', וכבר פירשו חכמים דמצות הגדה זו היא כליל ט"ו בנים כו', ונוהגת בזכרים ובנקבות בכל מקום ובכל זמן כו'. ובמנ"ח אות י' תמה על הא דחייב החינוך במצוה זו גם נקבות, דהא מצוה זו היא מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות ממנה, ולא מצינו ע"ז ריבוי מיוחד שתהיה מ"ע זו יוצאת מן הכלל, ונשים תהיינה חייבות בה.

והוסיף במנ"ח דאין להוכיח מהא דאמרו בפסחים קט"ז א' דאשתו

שואלתו, דהתם הכוונה דהמצוה על האיש היא שאשתו תשאל לו, אבל על האשה עצמה ודאי דאין מצוה כלל. ואף דהנשים היו באותו הנס – סברא זו מהני להייבם רק מדרבנן כמו שכ' התוס' בכמה דוכתי. ועי' מש"כ בשוב קו' המנ"ח על החינוך במשנת חיים בעניני מועדים פסח סי' פ"ז – פ"ט.

וכדי לבאר את ד' החינוך שהייב נשים במצות סיפור יצי"מ כליל ט"ו, יש להקדים דבס' החינוך מ' ט' כ' – בביאור מצות השבתת חמץ – להסיר כל חמץ ממשכנותינו ביום י"ד בנים כו', ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, ובמנ"ח שם אות א' הסתפק במצות תשביתו האם המצוה נעשית בקום עשה ע"י שמשבית את החמץ שיש לו, ואם אין לו חמץ לא קיים כלום, או דהמצוה מתקיימת גם כשאין לו חמץ בשב ואל תעשה.

וכ' המנ"ח להוכיח דהמצוה מתקיימת בשב ואל תעשה, מהא דהחינוך חייב נשים במצות תשביתו, אף שהיא מ"ע שהזמן גרמא, והיינו משום דהפטור לנשים ממ"ע שהזמן גרמא הוא במצוות שיש בהן מעשה, אבל מצוה המתקיימת בשב ואל תעשה אין בה פטור לנשים אף דהוי מ"ע שהזמן גרמא, ולכן נשים מצוות במצות תשביתו.

וכבר כ' כע"ז בפנ"י ביצה ל' א', ובי' בזה הא דנשים חייבות בתוספת עינוי ביוה"כ, עי"ש. ובצל"ח שם תמה עליו מהתוס' בקדושין ל"ד א' ד"ה מעקה,

שכ' דנשים פטורות ממ"ע דשביתה ביו"ט, הואיל והיא מ"ע שהזמן גרמא, אף דמצות שביתה ביו"ט מתקיימת בשב ואל תעשה, אפ"ה נשים פטורות ממנה.

ויש להעיר על המנ"ח הנז' מד' החינוך במ' שכ"א שכ' לשבות ממלאכה כו' ביום השמיני של חג הסוכות כו', ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות, אע"פ ששביתה היא ממצות שהזמן גרמא הוא, אעפ"כ מכיון שבעשיית המלאכה יש בה כמו כן איסור לאו – הנשים חייבות בה, עי"ש. הרי מבואר דאם לא הי' בזה לאו היו הנשים פטורות ממצות שביתה ביו"ט, משום שהיא מ"ע שהזמן גרמא, אף שהיא מ"ע שקיומה הוא בשב ואל תעשה, הרי דהחינוך עצמו לא סבר את סברת המנ"ח דבמצוות שקיומם בשב ואל תעשה אין פטור לנשים אף שהיא מ"ע שהזמן גרמא, והפטור לנשים במצוות שהזמן גרמא הוא אף במצוות שקיומם בשב ואל תעשה.

וצ"ל דהא דחייב החינוך נשים במ"ע דתשבותו אף שהיא מ"ע שהזמן גרמא, הוא הואיל ומלבד העשה יש בזה גם לאו דבל יראה ובל ימצא, והחינוך לשיטתו דבהמצוות עשה שהזמן גרמא דיש בהם גם לאו, הנשים מצוות גם בעשה אף דהזמן גרמא. ועי' מש"כ במשנת חיים בעניני המועדים פסח סי' כ"ד.

הנה חידשו הפנ"י והמנ"ח דכל מצוה שקיומה הוא בשב ואל תעשה, אין בזה פטור לנשים אף דהוי מ"ע שהזמן

גרמא, ואמנם חידושם נסתר מד' התוס' והחינוך כמו שנ', מ"מ י"ל דהא דנשים היו פטורות ממצות שביתה ביו"ט אף שקיומה הוא בשב ואל תעשה, הוא משום דהעשה הוא על מניעה ממעשה, והיינו דאם העשה הוא על עשיית מעשה או מניעה ממעשה – הוי בכלל הפטור לנשים בהמצוות שהזמן גרמא, אבל י"ל דהיכא דהעשה אינה תלויה כלל במעשה לא לחיוב ולא לשלילה, והוא מתקיים בלי מעשה כלל בשב ואל תעשה, יש לקבל את ד' הפנ"י והמנ"ח דבזה אין פטור לנשים אף דהוי מ"ע שהזמן גרמא.

ובזה יש לבאר את ד' החינוך דחייב נשים במ"ע דסיפור יצי"מ בליל ט"ו בניסן אף דהיא מ"ע שהזמן גרמא, לפי ד' המהר"ל דבמצות סיפור יצי"מ עיקר המצוה היא מחשבת הלב, וכמו שנתבאר דהסיפור ביצי"מ הוא רק היכי תימצי לקיום המצוה הנעשית במחשבת הלב, נמצא דמצוה זו אין בה מעשה כלל לא לחיוב ולא לשלילה, ובמצוה שאין בה מעשה כלל – אין פטור לנשים אף שהיא מ"ע שהזמן גרמא.

ויש להוסיף דכיון דהמצוה מתקיימת ע"י מחשבת הלב, אינה בכלל מ"ע שהזמן גרמא, דמ"ע שהזמן גרמא שייך במצוות התלויות במעשה או בדיבור, דהתורה צוית לעשות את המעשה או הדיבור בזמן מסוים, לפי' הוי מ"ע שהזמן גרמא, אבל מצות סיפור יצי"מ שקיומה הוא ע"י מחשבת הלב, י"ל שאינו מוגבל לזמן מסוים, ואמנם התורה נתנה זמן לסיפור יצי"מ, מ"מ הסיפור אינו המצוה,

שהזמן גרמא, ולכן כ' החינוך לחייב נשים
במצות סיפור יצי"מ.

ואילו מחשבת הלב הבאה בעקבות
הסיפור ביצי"מ, י"ל שאין לה זמן מסוים,
ולפי' אין המצוה הזאת נחשבת מ"ע

הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

ראש מכון "גם אני אודך" ומח"ס "גם אני אודך" "פרדס יוסף החדש" על המועדים / רחובות

נשים בספירת העומר

לכן, תפילה מועילה בלשון הקודש, גם למי שאינו מבין מה שאומר, ואילו ספירת העומר – שמשמעותה ידיעה ובירור מה הוא היום בספירה – כשאומר מילים בלשון הקודש, כגון שאומר "היום שמונה ימים", ואינו מבין איזה מספר אומר, לפי שאינו יודע לשון זה – אין זה ספירה, (לכן מי שאינו יודע איזה יום בספירה, גם אם יאמר את כל המספרים, שבתוכם כלול המספר של אותו יום, לא יצא ידי חובה, כי לא מבורר אצלו מה הוא היום).

כותב אפוא המשנה ברורה, רוב הנשים במקומו לא יודעות לשון הקודש, וגם אם אומרות היום שמונה ימים, אינן יודעות משמעות אמירתן, וממילא אינן מקיימות מצוה באמירה זו, ולכן כתב שלא תברכנה, שלא תחא ברכתן לבטלה. עכ"ל.

בבטאון "שבת קודש", פרשת כי תצא

תשס"ד, גליון 45, (עמוד 32), ביאר עוד הג"ר פנחס זעליג בלויא שליט"א, וז"ל, נלע"ד פשוט דבזמן המשנה ברורה עדיין לא ידעו המון העם כל כך את שפת לשון הקודש, ובפרט נשים, שעדיין לא היה בזמניהם את הבתי ספר החרדים של היהודים נפוץ, ורק בסוף ימיו של מרן החפץ חיים זיע"א נוסד בית

כתוב בתורה, וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאתכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה. (ויקרא כ"ג, ט"ו)

בבטאון "שבת קודש", פרשת נשא

תשס"ד, גליון 32, (עמוד 32), ביקש הרב ח. גורבל שליט"א, הסבר בדברי המשנה ברורה (סימן תפ"ט ס"ק ג'), שכתב, דלא יברכו הנשים על ספירת העומר, דעל פי רוב אינם יודעים פירוש המילות. ע"כ. והקשה איזה פירוש הדברים צריך לדעת כאן, והלא אין זה קטע סתום של סליחות וכדומה שאינם מבינים, אלא רק סופרים ימים, ומה שייך לא לדעת בזה פירוש המילות. עכ"ד.

בבטאון "שבת קודש", פרשת בלק

תשס"ד, גליון 37, (עמוד 32), כתב לתרץ הגאון המפורסם רבי צבי כהן זצ"ל, (מח"ס רבים ונכבדים), וז"ל, התשובה לכך מבוארת בספרי "ספירת העומר", חלוקה מצות ספירת העומר מתפילה, ספירת העומר היא ידיעה ובירור, ואילו תפילה – קריאה, אמירה,

יודעים פירוש המילות, היינו דאינם יודעות את מילות הספירה בלשון הקודש. עכ"ל.

לענ"ד נראה הכוונה שהנשים לא יודעים פירוש המילות בספירה, איזה מילים מעכב, ואיזה לא מעכב, ולמשל שיספרו "חמישה ימים לעומר", ולא יצאו בזה כלל, כיון שלא אמרו "היום" חמישה ימים, וכמו שכתב במשנה ברורה (סימן תפ"ט ס"ק כ') שאם לא אמר "היום", לא יצא ידי חובה. עיי"ש. ואתי שפיר בס"ד.

הספר הראשון לבנות, ואם כן היה מאד מצוי שהיו ע"ה נשים שלא ידעו ולא הבינו כלל את שפת לשון הקודש רק את הלשון המדוברת בזמניהם, ועיין עוד במשנה ברורה (סימן תל"ד ס"ק ט') לגבי אמירת כל חמירא בערב פסח, דטוב ללמד לע"ה ולנשים את נוסח כל חמירא בלשון שמבינים, וחביא שם את הנוסח בלשון אידיש, ולא הביא את הנוסח בלשון הקודש, שלא היה מורגל בפי ע"ה נשים, וכן הספר "צאינה וראינה", עניינים ותפילות לנשים, גם כן אינו מיוסד על לשון הקודש, לכך כתב המשנה ברורה לגבי ספירת העומר, דעל פי רוב אינם

ראיתי ונתון אל לבי לצרף כאן מכתב מאחי יקירי העוסק בעניני העומר שהוא מעט חכמות ורב האיכות.

ובאליה רבה (בסי' תפ"ט ס"ק י"ד) כתב להדיא בדברי השבלי הלקט (סי' רל"ד) דאפי' בהזכיר בלא ברכה אמרינן מסתמא מכיון, ורק אם לא אמר בברכה וגם לא הזכיר השבועות חוזר ומברך דיש ראייה דודאי לא כיון. וא"כ בנידון דידן שמנהגו לומר לעומר כשיטת המחבר והאר"י ואמר בעומר כשיטת הרמ"א בודאי אמרינן מסתמא מכיון.

ועוד דהמשנ"ב (סי' תפ"ט ס"ק כ"א) כתב שאם אמר היום כך וכך אע"ג לא אמר בעומר יצא בדיעבד ואינו יכול לחזור ולמנות בברכה. ומשמע דאע"פ שבכל יום אומר בעומר ועכשיו לא אמרו כלל מ"מ שוב אינו מברך.

בברכת כהנים אחיך הקטן
אברהם יהודה הכהן רבינוביץ

לכבוד אחי הגדול הגאון רבי גמליאל הכהן שליט"א מח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף על מועדים.

אחדשה"ט באהבה רבה.

אודות שאלתך אדם שנוהג לומר בספירת העומר "לעומר", ולא "בעומר", אם כן כשאומר לחבירו בליל ל"ג בעומר, לפני שספר ספירת העומר היום ל"ג "בעומר". לכאורה יוכל לכל הדיעות לספור אחר כך בברכה, כי הרי בזה שאמר ל"ג "בעומר", ולא ל"ג "לעומר", גילה דעתו שאינו רוצה לצאת בספירה זה, שהרי דרכו לומר תמיד "לעומר", ולא "בעומר".

נלענ"ד דשוב אינו יכול לחזור ולמנות בברכה. דאל"כ בכל פעם שאמר את יום הספירה, תאמר דכיון דלא אמר בברכה כמו שאומר בכל יום, גילה דעתו שאינו רוצה לצאת בספירה זו.

הרה"ג אלחנן פרינץ שליט"א

מח"ס "אבני דרך" / בית שמש

ספירת העומר בחלום

בימי המטמונים לידידי הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך.

בעניין מה ששאלתני האם מי שסופר ספירת העומר בחלום יוצא ידי חובה?

פשיטא דלא יצא, דהרי מפורש שנינו דיש לספור בפיו, ולא סגי בהרהור, ועיין בדברי הנצי"ב (העמק דבר ויקרא כג, טו). ובהעמק שאלה על שאלות דרב אחאי, שאילתא קז) שלמד כי "וספרתם לכם" הכוונה בלב (כפי שמצינו אצל זב וזבה), אך בעניין ספירת העומר מוסיפה התורה "תספרו חמישים יום", ומכאן למד רבא¹ בגמרא במסכת מנחות (סו, א) שהספירה צריכה להיות בפה, ובלשון כף החיים (תפמ, סק"י): "ספירה ממש"².

כתב הרמב"ן (ויקרא כג, טו): "ומעם וספרתם לכם, כמו ולקחתם לכם, שתהא ספירה ולקחה לכל אחד ואחד, שימנה בפיו ויזכיר חשבונו כאשר קבלו רבותינו, ואין כן "וספר לו" (לעיל טו יג) "וספרה לה" (שם, כח) דזבין, שהרי אם רצו עומדים בטומאתם, אלא שלא

ישכחוהו, וכן "וספרת לך" (להלן כה ח) דיובל, שתזהר במספר שלא תשכח" (וכ"כ כלשון זו רבינו בחיי שם). וכ"כ במפורש המשך חכמה (פרשת אמור ד"ה 'תספרו חמישים יום') דהחידוש בספירת העומר משאר הספירות דבזה יש לספור דווקא בפה (ועיין בספר המצוות לרמב"ם מצוות-עשה קסא). וכן העלו הברכי יוסף (תפמ, סק"ד), הפרי חדש (שם סק"ו), שו"ת רעק"א (כט) ושו"ת בית יעקב (ד) דבספירת העומר ישנו דין מיוחד שיספור דווקא בפיו (וע"ע בשו"ת נודע-ביהודה תנינא קכד ובשו"ת אגרות-משה יורה-דעה ג, נה). וע"ע בספר בית מתתיהו (א, ח אות לח) בדין הרהור כדיבור בספירת העומר, בחיוב הספירה כשומע.

הגמרא במסכת ברכות (כ, ב) דנה לגבי קריאת שמע האם אמרינן הרהור כדיבור או לאו, ומסיקה הגמרא דלאו כדיבור, וכ"כ פוסקים רבים העלו דהרהור לאו כדיבור (שולחן-ערוך הרב אורח-חיים סב, ד. משנה-ברורה סב, סק"ז). וכתב הביאור הלכה (תפמ ד"ה 'מונה והולך') לגבי ספירת העומר: "ודע דעכ"פ אם בירך בלב בודאי לא יצא כלל דהרהור לאו כדיבור דמי", וכן מבואר

¹ וחפשתי בגמרא ולא מצאתי זאת, ואח"כ ראיתי שבספר המועדים בהלכה (עמוד שנג הערה 46) עורר ע"כ.

² וזו לשונו: "ואע"ג דגבי יובל כתיב ג"כ וספרת לך וכן בזבה כתיב וספרה לה רבנן גמירי להו דהאי וספרתם דגבי עומר הוא מנין ממש".

בפרי חדש (תפט, ז). וע"ע בזה בספר מועדים וזמנים (ז, רלא) ובשו"ת ציץ אליעזר (כ, כז).

אגב, בשו"ת רבי עזריאל (אורח-חיים עמוד קמו. הובא בספר ספירת העומר בעמוד קמה) העיר שאם הרהור כדיבור האריך יהא מצב שיוכלו לברך על ספירת העומר, דהרי האדם בע"כ צריך להרהר לפני שהוא סופר, בכדי שלא יטעה במספר הימים אותו צריך לספור, וכן הקשה ג"כ בשו"ת מנחת דוד (א, צט. ב, ע אות כב). ואין זו קושיא דהרי למ"ד הרהור כדיבור זהו רק כאשר רוצה להשתמש בהרהור (עיין קהילות-יעקב ברכות יד. וכן האריך בזה בבית-מתתיהו א, ח אות לח ד"ה 'אולם בקה"י). וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות (ג, עד).

בשו"ת לב חיים (ג, קכו) כתב כי הסופר ספירת העומר בחלום, לא יצא ידי חובה (והובא באורחות-חיים סקי"ב), וכן איתא בספר שערים המצויינים בהלכה (קכ, סק"ד). וכן ראיתי דכתב

בספר ספירת העומר לגר"צ כהן (ה, ד): "ספר ספירת העומר בחלום הלילה כמי שלא ספר כלל", וכ"כ בספר פסקי תשובות על המשנ"ב (תפט הערה 57) ואלו דבריו: "והסופר בחלום פשוט שאינו יוצא דבכלל הרהור הוא הבמו' בביה"ל שאינו יוצא". וע"ע בשו"ת משנת יוסף (ו, כד) במה שהאריך בקיום מצוות אצל אדם ישן, עיי"ש.

אולם ראיתי הערה מעניינת בשו"ת אגורה באהלך (א, כח) והובא בפתחי תשובה (תפט, א) דמי ששכח לספור ספירת העומר, אך הרהר שהיום כך וכך לעומר, יכול לספור בשאר הימים בברכה, כיוון דהוי ספק ספיקא: ספק אם הרהור כדיבור, ואת"ל דלאו כדיבור ספק שמא כל לילה הספירה היא מצווה בפני עצמה, וכ"כ בספר ספירת העומר לגר"צ כהן (ה, ב).

העולה לדינא: מי שמפר את ספירת העומר בחלום לא יצא ידי חובתו.

הרה"ג מתתיהו גבאי שליט"א

מה"ס "מועדי הגר"ח" "ובית מתתיהו" / ירושלים

בנוסח לשם יחוד בספירת העומר

הרמב"ם סופ"ז בתמידין ומוספין פכ"ד
והחינוך מ"ע ש"ו סברי שגם בזה"ז הוי
מה"ת, אכן לרוב פוסקים הוי מדרבנן, א"כ
כשהושב למ"ע מה"ת הוי ב"ת.

ואכן מובא ברעק"א פסחים ק"כ ע"ב
עדות מחתן החמדת שלמה
שהרעק"א אמר בנוסח לשם יחוד לקיים
מצוה של ספיע"ה והשמיט תיבת עשה,
ומשום דלרוב פוסקים ספיע"ה בזה"ז
דרבנן עיי"ש, וגם בס' אורחות חיים
ספינקא ס' תפ"ט סק"ד הביא מס' מאורי
אור דיאמר בלשם יחוד לקיים מצות
ספיע"ה דספיע"ה בזה"ז דרבנן, והיינו
שלא יאמר לקיים מ"ע של ספיע"ה אלא
מצות ספיע"ה עיי"ש, אולם הכף החיים ס'
תפ"ט סק"ז העתיק נוסח לשם יחוד
מהרש"ש ולא שינה כלום וכן הבן איש חי
בס' לשון חכמים ח"א עמ' רצ"א העתיק
הנוסח לשם יחוד ולא שינה, הרי שלא
חששו לב"ת, וכן מוח"ז זצ"ל אף שהעיר
כן לא שינה הנוסח כפי שהעיד בנו מו"ח
שליט"א.

ובתשו' דברי יציב או"ח ס' רי"ד אות ד'
כתב, וזה לי ימים רבים שמנהגי
לדלג על תיבות הללו ולומר לקיים מצות
ספיע"ה וכתוב בתורה וכו', כיון שלדעת

עורר מוח"ז הגה"ק רבי שלום יצחק
מזרחי זצוק"ל בעל שו"ת דברי
שלום, בנוסח לשם יחוד בספירת העומר
שנדפס בסידורים הנני מוכן ומוזמן לקיים
מצות עשה של ספירת העומר כמש"כ
בתורה, והרי ספיע"ה בזה"ז לרוב
הראשונים הוי רק מדרבנן, וכשאומר
לקיים מ"ע כמש"כ בתורה וחושב על מ"ע
מה"ת הוי כל תוסף דבזה"ז ל"ה מה"ת,
והודפס הערתו לראשונה בקובץ יתד
המאיר טבת תשע"ג על ידי בהראת
הנהגות מוח"ז זצוק"ל (אות כ"ט) עיי"ש.

וכוונתו י"ל עפמש"כ הרמב"ם פ"ב
מממרים ה"ט מפי השמועה
למדו שזה הכתוב אסר לבשל ולאכול
בחלב בין בשר בהמה בין בשר חיה, אבל
בשר העוף מותר בחלב מן התורה, אם
יבוא ב"ד ויתיר בשר חיה בחלב ה"ז גורע,
ואם יאסור בשר העוף ויאמר שהוא בכלל
הגדי הוא אסור מה"ת ה"ז מוסף, א"כ
ה"ה במ"ע אם חושב שמצוה זו היא מה"ת
עובר בב"ת כמו שאם ב"ד יורו שאיסור
בשר עוף בחלב הוי מה"ת עוברים בב"ת
ה"ה בספיע"ה כיון שלרוב הראשונים
בזה"ז הוי מדרבנן, כמש"כ הביאור"ל ס'
תפ"ט וכן דעת הטור והשו"ע ס' תפ"ט
שבוזה"ז ל"ה אלא זכר למקדש, ורק

רוב פוסקים ספירה בזה"ז דרבנן, והביא להרמב"ם הנ"ל סוף פ"ב דממרים שבכלל ב"ת שלא לומר על תקנ"ח שהיא ב"ת, וא"כ חשש איסור ב"ת יש, ואולי י"ל דנוסה הנדפס לחוש לדעת הני דרבנותא שחייב מה"ת, ואם יכוין רק לצאת מצוה דרבנן י"ל דהיא חסרון בכוונה, וכתב עוד, ובעיקר הנוסה אפשר עוד דמ"ע של ספיע"ה היינו מדרבנן ומה שאומר כמש"כ בתורה, רצ"ל כמש"כ בתורה עיקר המצוה בזמן שביהמ"ק קיים ועכשיו זכר לכך והוי יש לו עיקר מה"ת עי"ש.

ובשו"ת פאת שדך ח"ב ס' ק"ח כתב, וזה שנים רבות הרהרתי בזה, ומדי שנה בשנה בימי ספיע"ה הריני עומד בזה שרוב ההמון אומרים את התחינה של לשם יחוד, ואומרים כמש"כ בתורה, וקיי"ל לרוב פוסקים ספירה בזה"ז דרבנן, ונמצא שעוברים בב"ת, וכן אני מהרהר בכל שנה בפר' זכור שמכריזין לצאת יד"ה פר' זכור מה"ת, והא לרמב"ם והרמב"ן שלא היו מה"ת עוברים בב"ת ואף בשו"ע ס' תרפ"ה ס"ז לא הביא השו"ע שפרשת זכור מה"ת רק מי"א, וכתב הפאת שדך שם, דאולי הרמב"ם בהל' ממרים הנ"ל שעוברים בב"ת זהו רק לב"ד ולא ליחידים שמכוונים למצוה ל"ה ב"ת עי"ש.

אולם בשו"ת חלקת יואב או"ח ס' ל"ג כתב דמצינו בהרבה מצוות שיש בהם מחלוקת אם הם מה"ת או מדרבנן, כגון ספירה בזה"ז, ולהסוברים שהם מדרבנן, צריך לכוין שהוא דרבנן, דאל"כ עובר בב"ת כמש"כ הרמב"ם הל' ממרים, ואף למש"כ המג"א ס' ס' שבמצוה דרבנן

אצ"כ עי"ש הרי שגם ביחיד הוי ב"ת, וגם בס' ביכורי יעקב ס' תרנ"ח סק"א כתב דמי שדר בירושלים יכוון לקיים מצות לולב כל ז' מספק אם הוי מה"ת או מדרבנן בכדי שלא יעבור בב"ת או בל תגרע, דאם הוי מדרבנן ומכוון למ"ע מה"ת עובר בב"ת ואם מכוון לדרבנן והחויב מה"ת עובר בבל תגרע, והביא להרמב"ם פ"ב דממרים הנ"ל עי"ש הרי שנקט הביכור"י דה"ה ליחידים הוי ב"ת כשמכוון למ"ע מה"ת ול"ה רק לב"ד, ועפ"ד הוא הדין יש לחוש בספיע"ה כשמכוון למ"ע מה"ת, וגם בחי' הגר"א עה"ת (אדרת אליהו דברים י"ג א' מ"ט) איצטריך תרי קראי בפר' ואתחנן. לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצווה אתכם, ובפר' ראה כל הדבר אשר אנכי מצווה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו, דבפר' ואתחנן קאי לא להוסיף על תרי"ג מצוות, שבודה מצוה חדשה מלבד, וכ"כ בקול אליהו שם, דהכוונה בפר' ואתחנן לא להוסיף מצוות חדשים על מנין תרי"ג מצוות עי"ש, א"כ כיון שבזה"ז ספיע"ה מדרבנן, וחושב למצוה מה"ת הוי כמוסיף על תרי"ג מצוות, ולהביכור"י קאי גם על יחידים ולא רק לב"ד, ודלא כמו שנקט בשו"ת פאת שדך הנ"ל.

ואמנם כתב לו כן הגאון האדיר רבי אברהם יעקב זלזניק זצ"ל בעל האור יעקב, במכתבו בפאת שדך שם, שודאי עוברים בב"ת גם יחידים ולא קאי רק לב"ד, והסכים עמו שגם בפר' זכור אין להכריז שהוי מה"ת, אכן הגר"ח"ק כתב לי דאפשר להכריז, דמכריז לחוש דהוי ספק, אכן הגר"א"י זלזניק הסכים עם בעל הפאת

שדך, וכתב לעורר גם בנוסח לשם יחוד ביום ב' דר"ה שאומר לקיים מ"ע של תקיעת שופר, ליזהר לא לומר כמש"כ בתורה שביום ב' הוי מדרבנן, ואם מכוון למ"ע מה"ת הוי ב"ת, והודפס הערה זו גם בס' ישורון לזכרו (חכ"ו עמ' תצ"ג עי"ש), ומש"כ בס' חשוקי חמד ר"ה כ"ה, וחגרח"ק כתב לי ע"ז יש מדלגין ומובא בס' מועדי חג"ה תש"ו תט"ו, וכן כתב חגרא"י זלזניק בפאת שדך, ששנים רבות מעורר על לשם יחוד בספיע"ה שאין לומר הנוסח מ"ע, רק לקיים מצות ספיע"ה, או במקום זה "לקיים רצון בוראי", ולדלג עד ויהי נועם וכתב ואני בעצמי נוהג כן, והביא שכן עורר חג"ד בהר"ן זצ"ל דאין לומר הנוסח בלשם יחוד בספיע"ה שהוי ב"ת והודפס גם בס' ארח דוד הל' פסח ס' רי"ז לא לומר הנוסח שנדפס בסידורים בלשם יחוד בספיע"ה משום ב"ת עי"ש.

אכן בס' הליכות שלמה פסח פי"א ה"ב מובא דעת מרן חג"ה זצ"ל, דמה שאומרים קודם הספירה הנני מוכן ומזומן לקיים מ"ע של ספיע"ה אין בזה חשש ב"ת ואע"פ שלדעת השו"ע אין הספירה בזה"ז מה"ת מ"מ אין לערער ע"ז משום כך, ובישוב הנוסח י"ל דעיקר הכוונה שסופר לשם קיום מצוה, והלשון מ"ע יש לפרשו גם על מ"ע דרבנן ואם הוא דרבנן כוונתו למצוה דרבנן, ומה שאומרים כמש"כ בתורה יש לפרשו כמו שחכמים תיקנו מצוה זו כמש"כ בתורה לעשות זכר למקדש יעו"ש, אולם יש להעיר ע"ז ממש"כ בשו"ת רב פעלים (ח"ג ר"ס כ"ב) דכתב חקרתו בענין עונג שבת שאם היא מצוה מה"ת צריך לדקדק לכוון בלב, וגם

אמירה בפה שהיא מקיים מ"ע מה"ת ואם היא מצוה דרבנן יכוין בלבו ויאמר בפיו שהוא מקיים מ"ע מדרבנן, ולכן הוזהרנו בליל ראשון של סוכות שיכוין בפירוש באכילת הפת שהוא מקיים מצוה מה"ת וכן בליל פסח סידר חרש"ש שיכוין על מצוה דאורייתא, ומצוה דרבנן בדרבנן וכן סידר בנוסח לשם יחוד בקידוש בליל שבת הריני מקיים מ"ע דאורייתא לקדש השבת ולקיים מ"ע דרבנן לקדש על היין עי"ש, הרי שנקט הרב פעלים שבכל מצוה ומצוה יש לכוין בה ולפרש בפיו אם זהו מה"ת או מדרבנן, ול"מ אם אומר מ"ע לכוון אם זהו מדרבנן יהא מדרבנן, ואם הוא מה"ת יהא מה"ת, וצריך לכוון להדיא, וא"כ אם ספיע"ה בזה"ז דרבנן, ומכוון למה"ת ל"מ, וכן אם ספיע"ה מה"ת ומכוון לדרבנן ל"מ, ואכן הבא"ה בס' לשון חכמים העתיק נוסח לשם יחוד בספיע"ה בשלימותו ולא שינה כלל, הרי שס"ל דאף שצריך לכוון בכל מצוה אם מה"ת או מד"ס, גם בספיע"ה לא איכפ"ל מב"ת כשמכוון ואומר כמש"כ בתורה ולקיים מ"ע של ספיע"ה דמשמע שהוי מה"ת ולא חשש מב"ת.

ובשו"ת אור לציון לציון ח"ג פט"ז ס"ב כתב לכתחילה ראוי יותר שלא לומר המילים לקיים מ"ע של ספיע"ה כמש"כ בתורה, אלא י"ל לקיים מצות ספיע"ה לתקן שורש מצוה זו במקום עליון ובלי אמירת הפסוקים וספרתם לכם, ומ"מ הרוצה להוסיף מילים אלו רשאי וכתבו שם בטעמא דלא לומר לקיים מ"ע של ספיע"ה, כיון שהעיקר כהסוברים שספיע"ה מדרבנן, ואם אומר בלשם יחוד

לקיים מ"ע של ספיע"ה, משמע שכוונתו למה שציוותה התורה ולכן ראוי יותר שלא לומר מילים אלו, ושוא"ת עדיף, וכתב דמ"מ הרוצה לומר אין למונעו כיון שלהרמב"ם ספיע"ה מה"ת ובני ספרד נגזרים אחר הרמב"ם מאחר שהשו"ע לא גילה דעתו בזה עי"ש, וגם זקני חגה"ק בשו"ת ודבר שלום או"ח ס"ח כתב שדדעת השו"ע לא ברור שספיע"ה מדרבנן, ואולי הוי מה"ת עי"ש, וא"כ ה"ה שרשאי לכוון שהוי מה"ת לפי השו"ע.

ובתשו' והנהגות ח"א ס' ש"י כתב,
ובמק"א הערתי בנוסה לשם יחוד שמכוון לקיים המ"ע ולרוב פוסקים אינה אלא מדרבנן בזה"ז, וכשאומר שרוצה לקיים המ"ע דאורייתא זהו חשש ב"ת שמכוון למצוה מה"ת, ונכון לומר בסתם שרוצה לצאת ספיע"ה ולא יאמר מ"ע, והביא להרמב"ם הנ"ל בהל' ממרים, ויש לדחות דהיינו דווקא ב"ד של ע"א שבכחם נמסר התורה וכשמפרשים שלא כהוגן שינו עיקר המצוה, אבל יחיד המועה ומדמה שיש קיום מ"ע ומכוון אין מוכח שעובר בב"ת, אכן יש לדון מצד דובר שקרים לא יכון לנגד עיני כיון שיכולים לתקן באופן המועיל ולא להזכיר שיש מ"ע עי"ש, ומש"כ דרך ב"ד שמפרשים שלא כהוגן הוי ב"ת ולא ליחיד, אישתמייה להביכור"י הנ"ל שה"ז גם ליחיד וכנ"ל, ואכן בתשוה"נ ח"ב ס' רמ"ז כתב דכמה פעמים עורר על הנהגין לומר לפני ספיע"ה הריני מוכן לקיים מ"ע של ספיע"ה הלא לרוב פוסקים הוא דרבנן, א"כ עובר בב"ת כשמכוון לדאורייתא כמבו' ברמב"ם הל' ממרים, והתעוררתי

שאפי' אם משמיט עשה ואומר לקיים המצוה כמש"כ בתורה הלא משמעותו שמקיים מ"ע וראוי לחוש לאיסור, ולכן שיניתי ואני אומר וכתוב בתורה וספרתם, והיינו שעל סמך זה תיקנו חז"ל מצוה בזה"ז, אבל לא כמו שנאמר, דמשמע דהמצוה בזה"ז כמש"כ בתורה עי"ש, אולם ברעק"א הנ"ל מוכח שאם משמיט תיבת עשה סגי.

(ב) והלום ראיתי בתשו' רכבות אפרים

ח"ז ס' קמ"ב במכתבו של הגאון המופלא בעל חק המלך זצ"ל דהביא בשם בעל האגרות משה דאסור לומר הנוסה דלשם יחוד לסוברים שהוי מד"ם ומכוון למה"ת, וצ"ל לקיים מצות ספיע"ה ולא לקיים מ"ע של ספיע"ה, וכתב בעל חקה"מ שם, ליישב הנוסה דאולי הכוונה, כמו שאומר על מ"ע מדרבנן אקב"ו, ובגמ' שבת כ"ג פרי היכן וצונו, ואמרי' משום לא תסור, או משום שאל אביך יגדך, וא"כ יכולין לומר לקיים מ"ע מכח הציווי של לא תסור, אכן צ"ע מה שאומרים כמש"כ בתורה, ואולי הכוונה שמכוון גם אם דרבנן ה"ז זכר למצוה שכתובה בזמן ביהמ"ק עי"ש, ומה שכתב שיכולין לומר מ"ע מכח הציווי של לא תסור, כבר כתב בתשו' דברי משה להגר"מ הלברשאם זצ"ל ס' כ"ט שזהו דוחק, ויעו"ש שכתב אבוא העירה ע"ד הנוסה שיי"א לפני הספירה הנני מוכן ומזומן לקיים מ"ע של ספיע"ה כמש"כ בתורה, ויש להעיר הרי הסכמת רוב פוסקים דספיע"ה בזה"ז אינה רק מדרבנן, וקצ"ע הלשון מ"ע של ספיע"ה ובזמנינו ל"ה מה"ת, ודוחק לומר דהכונה ללא תסור, דהלשון מ"ע של

ספיע"ה אינו מדוקדק עי"ש, אכן לא העיר שהוי בל תוסיף, אלא שאינו מדוקדק, ואכן גם בס' אמת ליעקב להגר"י קמניצקי זצ"ל ס' תפ"ט בהערה, כתב בנוסח לשם יחוד הנדפס בסידורים, יש לתמוה על לשון לקיים מ"ע, דלרוב פוסקים הוי דרבנן, איך יאמר לשון מ"ע עי"ש, ולא העיר משום ב"ת אלא דהלשון אינו נכון, וע"ע בס' עטרת אבות מנהגי מרוקו ח"ב פכ"ג ס"ה מש"כ בזה. ובספר פרדס יוסף החדש על פסח עמוד שצ"ח.

וגם בס' הליכות אבן ישראל מהגאון המפורסם רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל ח"א מועדים עמ' רי"ב כתב האומרים לשם יחוד קודם הספירה אין לומר לקיים מ"ע של ספיע"ה שהוי רק מדרבנן בזה"ז, וזהו מתוך הסכמתו לס' תתן אמת ליעקב הל' שקר, הרי שלא העיר משום ב"ת, אלא משום דמיחזא כשיקרא כשאומר נוסח שאינו נכון עי"ש.

ושאלתי למרן הגר"ח קנייבסקי אם יש לדלג בנוסח לשם יחוד בספיע"ה אם לשנות הנוסח שאומרים לקיים מ"ע כמש"כ בתורה, שבזה"ז הוי מד"ס, וכתב לי יש מדלגין, ואכן בס' שאלת רב ח"א עמ' שנ"ט נשאל ע"ז אם לשנות הנוסח ויאמר במקום לקיים מ"ע של ספיע"ה בלשון המצוה של ספיע"ה שבזה"ז הוי מדרבנן והשיב כן, והיינו שיש לשנות ואילו בס' נזר החיים עמ' ר"ד השיב הגר"ח על שאילה זו, י"א שצריך וי"א שא"צ עי"ש, ושאלתי להגר"ח קנייבסקי איך נהג אביו הגה"ק בעל הקהילות יעקב זיע"א, בנוסח לשם יחוד

אם שינה וכתב לי זכר למצוה, והיינו שאמר רק זכר למצוה, וראה בס' דרך שיחה ח"ב עמ' ת"פ שהחזו"א לא אמר לשם יחוד במצוות והקהילות יעקב היה אומר לשם יחוד בכל מצוה עי"ש, ובס' שאלת רב ח"ב עמ' של"ה נשאל הגר"ח דהגר"מ סולוביצקי זצ"ל היה מכוון בנוסח לשם יחוד בספיע"ה שאומר לקיים מ"ע היינו לא תסור והשיב ע"ז הגר"ח דלא תסור הוי ל"ת ועשה עי"ש.

ומנ"ר הגאון האדיר רבי יוסף ליברמן שליט"א בתשו' משנת יוסף במכתבו אלי, כתב לתרין הערת מו"ח זקני הגה"ח רבי שלום מזרחי זצ"ל, על נוסח לשם יחוד בספיע"ה מ"ט ל"ה ב"ת כשאומר לקיים מ"ע כמש"כ בתורה, וכתב המשנ"י, ולא דב"ת כתב הרמב"ם בה"ל ממרים הנ"ל רק בב"ד הגדול וסנהדרין שאם יאמרו על דרבנן שהוא דאורייתא הם יעברו על ב"ת משא"כ אם יחיד או אפילו רבים בזה"ז יאמרו על מצוה דרבנן שהיא מה"ת אי"ז ב"ת, [וכן נקט בדעת הרמב"ם בשו"ת בית יצחק ח"א ס' י"ג או"ב וע"ע בשו"ת יד נתן ח"ב ס' כ"א] ול"ד לה' פרשיות בתפילין וה' מינים בלולב, דמצות ספיע"ה אינה חידוש שבאים לחדש, שכבר נהגה בזמן ביהמ"ק ועתידה שוב לנהוג, אלא שלע"ע אין לנו קרבן העומר, ואם אומר לקיים מ"ע כמש"כ בתורה הכוונה כמו שבעבר ובעתיד נהגה מה"ת ועתה לרוב ראשונים נמשכת לנהוג מדרבנן, וכתב המשנ"י דאכתי קשה הנוסח מ"ע של ספיע"ה כמש"כ בתורה, ומפני זה נהגתי על דעת עצמי הרבה זמן לומר רק לקיים מצות

ספיע"ה, ואח"כ חזרתי לנוסה הישן והנני מכוון לקיים מ"ע דרבנן שאסמכוה אקרא עי"ש.

ובשו"ת ברכת ראובן שלמה להגאון הנסתר רבי ראובן שלמה שלזינגר (ח"ה ס' ל"א) ג"כ עמד השואל על נוסח לשם יחוד בספיע"ה שאומר לקיים מ"ע כמש"כ בתורה הא לפי הטור והשו"ע ספיע"ה בזה"ז דרבנן, וכשמכוון לקיים מ"ע מה"ת עובר בב"ת כמו בישן בסוכה בשמיני עצרת לשם מצוה מה"ת עובר בב"ת, וכתב הברכת ראובן שלמה, דהשאלה לא רק לענין לשם יחוד, אלא גם בשעת הברכה לפני הספירה, והביא מתשו' זקינו הגר"א ברגמן זצ"ל, דאם עושה מצוה דרבנן ע"ד שהיא מה"ת עובר, [ונמצאת ברכתו לבטלה שהרי אין מברכין על עבירה] ולהיפך עובר בבל תגרע וכתב דצריך לדקדק בזה בפרט לענין ספיע"ה באומרו לכוון לצאת כמות שהוא ע"פ עיקר הדין אם מה"ת או מדרבנן, וכתב עפ"ז דגם באמירת לשם יחוד אין לכוון באמירה זו לצאת מ"ע מה"ת דשמא בזה"ז ל"ה מה"ת והוי ב"ת וצריך לכוון שהוא סופר כפי מה שהוא עיקר הדין אם מה"ת או דרבנן עי"ש.

ובתשו' מחקרי ארץ ליד"נ ש"ב במכתבו אלי כתב ליישב הנוסח בלשם יחוד ול"ה ב"ת, וכתב לא זכיתי להבין אם יש בזה איסור ב"ת, אמאי חכמים תיקנו לברך על ספיע"ה והוי ב"ת, אלא ודאי ל"ש ב"ת אלא כאשר מקיים המצוה

ומוסיף עליה כגון חמש טוטפות בתפילין או חמש ציצית בטלית כמב' בסנהדרין פ"ט, או היושב בסוכה שמונה ימים, ובספיע"ה כיון שאינו מוסיף על עיקר המצוה שמקיים מה"ת מה שייך ב"ת, ואטו התורה אמרה אל תספור אלא בזמן שביחמ"ק קיים שנאמר שיש איסור ב"ת, וכתב עוד דבעיקר הנוסח לשם יחוד, כיון שיש מח' אם ספיע"ה מה"ת ויכול לכוון שלדעת הרמב"ם היא מה"ת, וגם לסוברים שהוי מדרבנן יש לה עיקר מה"ת ושפיר אומר כמש"כ בתורה שיש לה עיקר מה"ת, ועוד נצטוינו בתורה ועשית ככל אשר יורוך ובכל מ"ע מדרבנן מקיים מצוה מה"ת כדעת הרמב"ם בשורש ראשון, וכשאומר לקיים מ"ע אינו שקר שמקיים בדרבנן מצוה מה"ת.

וגם בשו"ת שבט הקהתי ח"ג ס' קס"ט אות ד' הביא קושיא זו בנוסח לשם יחוד שהוי ב"ת משמיה דהגר"ש רזזנגנטן, וכתב לתרץ השבט הקהתי דיכולים חכמים לסומכו על הפסוק ול"ה ב"ת עי"ש, ויעויין עוד בשו"ת דבר יהושע ח"ב ס' פ"ט דכתב בתו"ד שרק בספיע"ה יש לחוש לב"ת אם חושב שהוא מה"ת דמנ"ל שאינו נוהג בזה"ז, ואכן בשו"ת להורות נתן ח"ו ס' ל"ג אות ה' הקשה איך תיקנו ספיע"ה בזה"ז הא יעבור בב"ת אם יחשוב שה"ז מצוה מה"ת וניחוש שימעה שהוי מה"ת עי"ש, וא"כ עפ"ז יש לחוש בנוסח לשם יחוד לסוברים שהוי מדרבנן וחושב שהוא מה"ת הוי ב"ת, וראה בשו"ת לב אהרן ח"א ס' י"ג אות מ"ז דכתב דאין

לומר בנוסח לשם יחוד לקיים מ"ע אפי' כשאין אומר כמש"כ בתורה, דגם לשון זה פירושה מה"ת עי"ש, וכן מהרעק"א הנ"ל שאמר לקיים מצוה של ספיע"ה ורק השמיט תיבת עשה, משמע דאין לומר מ"ע, וע"ע בס' צרור המור בעניני ב"ת ס"ז מש"כ ובשו"ת יד נתן ח"ב ס' כ"א אות ו' להגר"נ אורטנר רבה של לוד, ובמאסף היכלא ח"ג עמ' רפ"ז.

ובס' דברי שלום ח"ז ס' תפ"ט ס"א כתב דמנוסח הרש"ש שתיקן בלשם יחוד בספיע"ה נראה שסובר שספיע"ה מה"ת כמש"כ הרינו באים לקיים מ"ע דאורייתא, והביא משו"ת שמחת כהן ס' צ"ו דאף

להרש"ש י"ל שספיע"ה מדרבנן, והנוסח שהיא מדאורייתא כיון ששורשה במקום עליון היא מה"ת, ואף שחרב ביהמ"ק אין שורש המצוה יורד ונשאר בדרגתו, ועפ"ז כתב הדברי שלום דא"צ לשנות הנוסח בלשם יחוד, משום דאף שהוי מדרבנן ה"ז מתקן את שורשה במקום עליון^ב שהיא מה"ת עי"ש, וכתבתי למח"ס דברי שלום את הערת מוח"ז וצ"ל הנ"ל שיש לחוש לב"ת בנוסח לשם יחוד וכתב לי הגר"א עפג"ן במכתבו, דהנוהגים שלא כדעת המקובלים בודאי להם להשמיט תיבת עשה, והנוהגים כהמקובלים אין חשש.

—דבר מרדכי—

^ב עיין בן איש חי (ראשונה האזינו ו') שכתב וז"ל בליל ראשון "ובליל שני" לדידן דיתבי בחוצה לארץ צריך לכוון באכילתו "בכזית ראשון" שהוא חיוב דאורייתא וכו' משמע שאף בליל שני מפרש בהלשם יחוד כמו ביום ראשון והינו על כזית ראשון שבודאי אין חיובו מה"ת בשני, וזה מסייע לדברי הרב שמחת כהן הנ"ל אא"כ נאמר שכיון שעתה הוא יושב בסעודת קבע חשיב מצוה מן התורה על כל כזית וכזית ואין חילוק בין יום ראשון לשאר ימים, ואומנם דוחק שהרי הבא"ה דימה זה לכזית מצה ביו"ט שני ש"ג דשם א"א לומר כן [ודברי הרב פעלים (ח"ג ס' כ"א) שהביא הרה"כ שליט"א נסוכים בענין עונג שבת שהמחלוקת היא בעצם אם הוי מה"ת או מדברי קבלה ודו"ק]. ר.מ.ר.

הרה"ג שלמה יוסף טובול שליט"א

מו"צ ורב בקהלת משכנות יעקב (רמת גן) ורב משחמט "עוף הנגב" / בני ברק

מי ששכח לספור ספירת העומר

אם שכח לברך בלילה שוב לא יברך ביום אולם לספור בלי ברכה שפיר יכול לספור, אבל בה"ג במנחות דף סו ע"א בתוס' ד"ה הנ"ל פליג, וז"ל והיכא דשכח לספור בלילה פסק בה"ג שיספור ביום וכך היה נראה מתוך סתם מתניתין דסוף פירקין דתנן מצותו בלילה לקצור ואם נקצר ביום כשר בדיעבד, ע"כ. משמע מדבריו שאם שכח בלילה לספור א"כ בדיעבד שפיר יכול לחזור ולספור עם ברכה ביום כמו שכתוב מצוותו בלילה ואם קצר ביום כשר בדיעבד.

[וי"ש לדון קצת בשיטת בה"ג, דבאיזה סיבה יכול לחזור לספור ביום עם ברכה הרי במצוות ספירת העומר בעינן תמימות, ותמימות לא הוי אלא מהלילה, ובאמת יעוין בתוס' במגילה דף כ' ע"ב בד"ה הנ"ל שכותב שם וז"ל ונראה דאפילו למאן דמכשיר קצירת העומר ביום [דהיינו בה"ג] מודה הוא גבי ספירה שאין לברך ביום משום דשניה עליה הכתוב תמימות ואי אתה מוצא תמימות אלא כשאתה מונה בלילה ע"כ, רואים מדברי התוס' שהבינו מדברי בה"ג שאפילו אם שכח לספור בלילה יכול לספור ביום אבל כל זה בלי ברכה משום דבעינן תמימות ולא הוי רק מהלילה, אולם יעוין בב"י ובטור שמשמע שהבינו מדברי בה"ג ששפיר אם

בעינן מי ששכח לספור ספירת העומר בלילה, וביום לא נזכר לספור שוב בלא ברכה, דדינו הוא דשוב אינו יכול לברך ברכת ספירת העומר אלא ממשוך לספור בלא ברכה, מה יהיה הדין אם בקשו ממנו להיות שליח ציבור דהמנהג הוא דהש"צ מברך לכולם, איך יעשה

והנה איתא במסכת מגילה דף כ' ע"ב כל הלילה כשר לקצירת העומר ומובא בגמ' שם בדף כא ע"א אמר מר קצירה וספירה בלילה והבאה ביום, וכך פסקו הרמב"ם בהלכות תמידין והש"ע בסי' תפט ס"ק א' שהספירה צריכה להיות בלילה, ובתוס' שם בדף כ' ע"ב בד"ה כל הלילה מביאים את ר"ת שאומר שאם שכח לברך בלילה שוב לא יברך ביום כדמשמע בהאי סתמא דמתניתין כל הלילה כשר לקצירת העומר משמע דווקא לילה ולא ביום, ויעוין בגמ' מנחות דף ס"ו ע"א בתוס' ד"ה זכר למקדש דמבארים את שיטת ר"ת שכל הלילה כשר לקצירת העומר ודייקינן בגמ' מנחות דף עב ע"א דקתני דלילה דומיא דיום, ומה דיום בלילה לא אף דלילה ביום לא, וכיוון שבעינן תמימות במצוות ספירת העומר כמו שכתוב "תמימות תהיינה" ולא מצינן תמימות אלא כשאתה מונה בלילה לכן

משנה כל הלילה כשר לקצירת העומר ומה שר"ת לא הביאו ראיית בה"ג אומרים התוס' במגילה ד"ה הנ"ל דסתמא דהכא עדיפא דהא קתני לה גבי פסיקתא דדינא

ואפשר לבאר את נקודת מחלוקתם דזה תלוי בחקירה המפורסמת האם ספירת העומר הוי מצוה אחת של ארבעים ותשעה ימים שכולל ג"כ ארבעים ותשעה ימים ושבע שבועות או שכל יום ויום הוי ליה מצוה בפני עצמה, ונפק"מ לגבי קטן שנהיה בר מצוה באמצע ספירת העומר האם יכול להמשיך לספור עם ברכה או לא כיון שעד עכשיו לא היה בר חיובא, דאם נאמר שהמצוה היא אחת א"כ ודאי שלא יכול להמשיך לספור אם ברכה שהרי כשהתחיל לא היה בר חיובא, אולם אם נאמר דכל יום ויום הוי מצוה בפני עצמה א"כ לכאורה שפיר יכול להמשיך לספור עם ברכה, אולם נראה דזה לא מוכח שיכול להיות דאפילו אם המצוה היא כל יום אבל בעינן שבארבעים ותשעה ימים יהיה בר חיובא והקטן הזה שנהיה בר מצוה באמצע ספירת העומר, בהתחילה לא היה בר חיובא, א"כ אין לו ארבעים ותשעה ימים של חיוב וא"כ אפי' לשיטה הזו אינו יכול להמשיך ולספור עם ברכה. אולם יש לומר נפק"מ פשוטה באחד ששכח לספור גם בלילה וגם ביום אם הוא יכול להמשיך ולספור בברכה דלפי השיטה הזו שהוי מצווה כל יום א"כ שפיר יכול להמשיך לספור בברכה אולם אם הוי מצוה אחת גדולה לכאורה הוא הפסיד ודו"ק.

הוא שכח לספור בלילה יכול לחזור ולספור ביום עם ברכה, דהנה כותב הטור בסי' תפ"ט ס"ק ז' וז"ל כתב בה"ג שאם שכח לברך כל הלילה שיספור ביום ואינו נראה לר"י, ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב שסופר ביום בלא ברכה ע"כ, וכבר מדברי הטור נראה שהרא"ש חולק על בה"ג וכותב שיכול לספור ביום בלי ברכה ומשמע שהבין שבה"ג סובר שאם שכח לספור בלילה שיספור ביום עם ברכה וגם יעויין שם בב"י מה שמסביר בדברי הטור, וכן נראה לכאורה להוכיח מדברי בה"ג עצמו שאמר שאם שכח לספור בלילה שיחזור לספור ביום עם ברכה, שהרי בה"ג הביא ראיה ממה שכתוב דמצוותו לקצור בלילה ואם קצר ביום כשר בדיעבד, ואם תרצה לומר שלפי בה"ג אם שכח לספור בלילה יספור ביום בלי ברכה א"כ לזה לא היה צריך להביא ראיה, דמה החסרון איכא אם יספור בלי ברכה, אלא מוכח שבה"ג בא להגיד מהראיה הזאת ששפיר יכול לחזור ולספור ביום עם ברכה בדיעבד, ומה שהקשינו שהרי בספירת העומר איכא תמימות ותמימות לא הוי אלא מהלילה אפשר לומר שבה"ג הבין שתמימות הוי כל היום כולו דהיינו לילה ויום, דהרי לא מוכח כלל מהפסוק שתמימות הוי בלילה דוקא ולא ביום, ועדיין צ"ב.].

ונמצא לפנינו מחלוקת ר"ת ובה"ג באחד ששכח לספור בלילה אם יכול לחזור ולספור ביום עם ברכה או לא דלשיטת בה"ג יכול לחזור ולספור עם ברכה כמו שכתוב מצוותו לקצור בלילה ואם קצר ביום כשר בדיעבד, ולפי ר"ת חוזר וסופר בלי ברכה וכמו שכתוב בסתם

ולפי"ז נוכל לפרש את מחלוקת ר"ת ובה"ג שלפי ר"ת שאומר שאם שכח לספור בלילה יספור למחרת בלי ברכה הוא הבין שהמצוה היא של ארבעים ותשעה ימים, ולכן אם שכח לילה אחד חסר לו בתמימות של הימים כי התמימות הוי ליה רק בלילה לכן סופר ביום בלי ברכה, אולם בה"ג שסובר שיכול לספור עם ברכה א"כ סובר שכל יום ויום הוי ליה מצוה בפני עצמה וכן אפילו ששכח לספור בלילה יכול לספור ביום עם ברכה, ועוד נראה דנחלקו ממתי הוי נקרא תמימות דלפי רבינו תם תמימות הוי ליה רק בלילה, וכמו שהבינו תוס' במגילה דף כ' ע"א בד"ה כל הלילה אולם בה"ג סברי ליהו דתמימות הוי ליה גם ביום, ולכן שפיר יכול לחזור ולספור בברכה ביום כששכח בלילה, ולחלכה פסק השו"ע בס' תפט ס"ק ז' שאם שכח לספור בלילה יספור ביום בלי ברכה והיינו כשיטת רבינו תם, וכן ג"כ פסק הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין פרק ז' הלכה ו'.

באופן ששכח לספור בלילה ולמחרת ביום

ב) והנה כל זה היכא דשכח לספור בלילה א"כ למחרת ביום נחלקו בה"ג ור"ת אם יכול לחזור ולספור עם ברכה, אבל באופן ששכח ג"כ לספור ביום לכאורה לית מאן דפליג ולכ"ע בין לפי ר"ת ובה"ג ממשיך לספור בלי ברכה, וכן מבואר ג"כ בתוס' במגילה דף כ' ע"ב ד"ה כל הלילה בשם בה"ג דהיכא ששכח לספור לילה ויום לא ימנה עוד בברכה, וכן פסק השו"ע בס' תפט ס"ק ח' וז"ל אם שכח באחד הימים וכו' סופר בשאר הימים בלא ברכה והטעם משום דבעינן תמימות ובאופן

ששכח לגמרי גם בלילה וגם ביום חסר בתמימות, אולם יעוין בב"י ס' תפט' ס"ק ח' שמביא בשם הרא"ש בסוף פסחים סי' מ"א שכתב דאינו נראה לר"י דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה הוא, ע"כ. ולכן אפילו ששכח לספור לילה ויום יכול להמשיך לספור בברכה לפי ר"י [וכן פסק הרא"ש] והטור שם בס"ק ח' מביא בשם רב סעדיה גאון שאם שכח באחד מן הימים יברך בימים שלאחריו חוץ מהלילה הראשון שאם שכח ולא ברך בו שלא יברך עוד, ורב האי כתב בין בלילה ראשון ובין בשאר הלילות אם שכח ולא ברך בו יברך בשאר הלילות, וכן כתב רבינו יונה, ע"כ.

ובפשטות דברי הטור חזינן שהטור הבין שרב האי שאמר שבין בלילה הראשון ובין בכל הלילות אם שכח יכול להמשיך לספור בברכה היינו שיטת ר"י, אולם יעוין בב"י שמביא לשון ר"י דהנה הר"ן בפסחים מביא שיטה בשם מר יהודאי שאם לא ספר בלילה הראשון שוב אינו סופר כלל אפילו בלי ברכה ואם שכח בשאר לילות יספור ביום בלי ברכה, ורב האי שואל עליו דאם משום דבעינן תמימות ולכן אם שכח ביום הראשון שוב אינו סופר א"כ הוא הדין בשאר הימים נמי אם חסר מן המנין חסר בתמימות ולפיכך הוא אומר שאם לא ספר בלילה יספור ביום. עכ"ל. ואומר הב"י דמדברי רבינו האי נשמע שהוא דבר דוקא באופן ששכח בלילה ונזכר ביום, שע"ז כותב שיספור בלי ברכה אבל יכול להיות שבאופן ששכח גם בלילה וגם ביום אפשר דסבר שלא יברך עוד אולם דעת רבינו

הטור היא שרב האי סובר כר"י ולכן אפילו אם שכח לילה ויום ימשיך לספור בלי ברכה משום דסבירא ליה שכל יום ויום מצוה בפני עצמה היא. ע"כ.

והנה לפי"ז יש לתמוה על דברי רב סעדיה גאון שחילק בין יום הראשון לשאר הימים שביום הראשון אם שכח לילה ויום שלא יברך עוד מה שאין כן בשאר הימים שאם שכח יכול לברך וא"כ לכאורה תמוה ג"כ עליו מה שהקשה רב האי על מר יהודאי שהביא הב"י דאם משום תמימות אם שכח יום ראשון לילה ויום שוב לא ימשיך לברך א"כ מאי שנא יום ראשון משאר הימים הרי גם אם שכח בשאר הימים חסר בתמימות, אולם יעוין בב"ח שם ס"ק ו' שכותב שהסברא של רב סעדיה גאון היא שמצות ספירת העומר הוי כל כולה מצוה אחת היא שמתחילה בשישה עשר בניסן וגומרה בחמישה בסיון הלכך כשהתחיל לספור בשישה עשר בניסן אפילו שהפסיד לספור אחד מהימים זה לא משנה שהרי הכל הוי מצוה אחת עד חמישה בסיון אולם אם שכח לספור ביום הראשון א"כ אין התחלת המצוה לכן לא מהניה. מה שא"כ ר"י סובר שכל יום ויום הוי מצוה בפני עצמה ולכן אפילו אם שכח לספור יום הראשון לילה ויום יכול להמשיך לספור שאר הימים עם ברכה.

והנה לשיטת בה"ג המובא בתוס' במגילה כמו שהבאנו לעיל שהיכא ששכח לילה ויום שוב לא יספור בברכה אלא ממשיך בלי ברכה, לכאורה הוא סותר את עצמו בתרי אנפין במה שתוס'

במנחות דף סו' ע"א מביאים אותו דהנה במסכת מגילה דף כ' ע"ב תוס' בד"ה כל הלילה מביאים דבריו וז"ל ובה"ג כתב דהיכי דאינשי לברך בלילה ימנה למחר בלא ברכה אבל אם שכח לילה ויום לא ימנה עוד בברכה, דבעינן תמימות וליכא. ע"כ. רואים מדברי התוס' שבה"ג סובר שאם שכח בלילה ימנה למחרת בלא ברכה ואם שכח גם ביום ממשיך לספור בלא ברכה ובמנחות דף סו' ע"א תוס' ד"ה זכר למקדש מביאים בה"ג וז"ל דהיכא דשכח לספור בלילה שסופר ביום ומשמע עם ברכה וכמו שהסברנו לעיל וכן כמו שמביא ראייה שכתוב בסתם משנה שמצוה לקצור בלילה ואם קצר ביום כשר ובסוף דבריו תוס' מביאים שוב בה"ג וז"ל שאם הפסיד יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר [והיינו לכאורה כמו שיטת מר יהודאי המובא בב"י סי' תפט ס"ק ח' שאם שכח שוב לא יספור כלל אפילו בלי ברכה] ולכאורה סותר את דבריו שרואים מפה שאם שכח בלילה יספור ביום עם ברכה ואם שכח גם ביום דלא ימשיך לספור כלל, וצ"ב.

ועוד קשה לי ע"ד הב"ח שכותב שם בסי' תפט' ס"ק ה' ותימה גדולה שהמרדכי כותב בשם בה"ג שאם שכח בלילה שלא יברך ביום בברכה לכאורה לא הבנתי את תמיהתו שהרי המרדכי סמך את דבריו על מה שתוס' במגילה דף כ' ע"ב ד"ה כל הלילה מביאים את שיטת בה"ג שסובר שאם שכח בלילה שוב לא יסור ביום בברכה וצ"ב.

בנידון שלנו היבא דשכח לילה

ולמחרת ביום אם הוא יכול להוציא ידי חובתו מישהו אחר

ג) ולפי כל האמור יוצא דלפי שיטת רב סעדיה גאון וכן שיטת רב האי גאון וכן שיטת ר"י שאם שכח יום אחד לילה ויום שיכול להמשיך לספור בשאר הימים בברכה משום שכל יום ויום הוא מצוה בפני עצמו א"כ בנידון שלנו אחד ששכח לילה ויום אם הוא יכול להוציא מישהו אחר בברכה לפי דעתם לכאורה שפיר יכול להוציא משום שאפילו ששכח יום אחד הוא לא נפקע לגמרי ממצות ספירת העומר שהרי כל יום ויום הוא מצוה ושפיר הוא נכלל למה דמבואר במסכת ראש השנה בפרק ראוהו בית-דין דף כט' ע"א דאע"פ שיצא מוציא, ורש"י שם מסביר דהטעם הוא משום דכל ישראל ערבים זל"ז. א"כ הוא הדין בנדון דידן היות שאכתי ומחויב במצוה שפיר יכול להוציא אולם לשיטת בה"ג המובא בטור בס' תפמ' ס"ק ח' וכן לפי השו"ע הנ"ל שאמרו שאם שכח לילה ויום ממשיך לספור בלי ברכה יש להסתפק אם אכתי מחויב במצות ספירת העומר וא"כ יכול להוציא מישהו אחר כמו שמובא שכל המחויב בגמר יכול להוציא, או שכבר מופקע לגמרי מן המצוה ושוב אינו יכול להוציא ולא חל עליו הדין דכל ישראל ערבים זה לזה שהרי הוא לא חייב כלל.

והנה אפשר לומר שאפילו לשיטת בה"ג הנ"ל והשו"ע אין מקום להסתפק ואכתי מצווה מהמצוה של ספירת העומר ושפיר יכול להוציא, דהנה מבואר בשו"ע

סי' תפמ' ס"ק ח' שאם שכח לספור לילה ויום שימשיך לספור בלי ברכה ובביאור הלכה שם יפרש דלמה ממשיך לספור בלי ברכה הרי ממילא אין תמימות ומביא בשם מהרי"ץ גיאות שאומר שאפילו שאינו מקיים תמימות בימים אכתי הוא מקיים אותם בשבועות, בכל משלם שבועי כשאומר החשבון השבוע מקיים תמימות של שבע שבתות תמימות תהיינה ע"כ, ובביאור דבריו נראה שהרי התורה אמרה במצות ספירת העומר גם שבע שבתות תמימות תהיינה וגם תספרו חמישים יום, ומזה רואים שהמצוה של ספירת העומר כלולה משתי דברים גם בשבע שבתות וגם בחמישים יום וא"כ כשמברך ברכה על ספירת העומר הברכה היא גם על הימים וגם על השבועות, וממילא כששכח לספור יום אחד א"כ מצד הימים כבר אין מצוה ורק מצד השבועות א"כ לברך כבר אינו יכול שהרי ספק ברכות להקל שיש להסתפק אם הימים הוי מצוה כל יום חיווים או מצוה אחת של ארבעים ותשעה יום לכן ממשיך לספור בלי ברכה כי עדיין יש לו לקיים את התמימות של שבועות שגם בזה ציוה לנו התורה כמו שכתוב שבע שבתות תמימות תהיינה ולפי זה רואים שאפילו שהפסיד הימים וכבר אינו יכול לברך משום דספק ברכות להקל, אבל בכ"ז מחויב להמשיך לספור בלי ברכה בשביל השבועות א"כ אכתי הוא מחויב וזה מה שכתב מהרי"ץ גיאות דכשמשלים שבועי ויספור השבועות יקיים את השבע שבתות תמימות תהיינה על כהך רואים שאפילו שהפסיד ימים אכתי הוא מחויב ומצווה במצות ספירת העומר.

[והיה מקום להקשות שהרי כל המחויבות שיש לו עכשיו זה רק על השבועות ולא על הימים א"כ יש מקום לומר שמצד הימים הוא לא מחויב וא"כ אכתי איך הוא יכול להוציא הרי הוי ליה כל זה אינו מחויב אינו יכול להוציא, י"ל שלמעשה גם על הימים הוא מצווה וכל מה שהוא לא מברך הוא משום שיש לנו ספק אם המצוה היא כל יום ויום או שהוא מצוה אחת של ארבעים ותשע יום, וספק ברכות להקל, או שאפשר לומר שאכתי בשביל השבועות הוא מצווה לספור הימים, וכל מה שאינו מברך על השבועות משום שזה לא המצוה של התורה, שהתורה אמרה גם ימים וגם שבועות ואם תקשה הרי אפילו שהוא סופר את הימים אבל אכתי הוא לא סופר מאותה הסיבה שאיש אחר סופר, שאיש אחר סופר מדין הימים והוא סופר מדין השבועות, ושוב תקשה איך הוא יכול להוציא זה לא קשה שהרי סוף כל סוף הוא סופר ימים ודו"ק.]

ולפי"ז יש לתמוה על דברי הפרי חדש המובאין בספר כף החיים סי' תפמ' וז"ל נשאלתי על דיין אחד שהורה על מי ששכח ולא ספר לילה אחד שהדין הוא שאינו סופר עוד בברכה שיעבור לפני התיבה ואגב שיעשה עצמו שליח צבור ירויה שסופר בברכה אם כיוון יפה בהוראתו או לא, והשבתי שלכאורה יראה דשפיר הורה ולא משנה אם יש בקהל אחד שאינו בקי שאין ברכתו לבטלה כיון שמוציא את האחרים אלא אפילו כולם בקיאים ומברכים לעצמם ג"כ יכול לברך וכמו שכתבו הרמב"ם וכן המחבר בסי' קכד' דקהל דכולם בקיאים בתפילה אף

ע"פ כן שליח צבור חוזר ומתפלל וכן בברכה מעין שבע וקידוש וכו', ומיהו כי דייקי שפיר תשכח דהוראת הדיין היא שגגה, דתנן בפרק כל מי שראוהו ראש השנה דף כמ' ע"א כל מי שאינו מחויב אינו יכול להוציא את הרבים ידי חובתו ואנן קיימנן דמי שהפסיד בלילה ויום בספירה וכיון שכן אפילו שהוא שליח צבור ואיכא מישהו אחד שרוצה לצאת ידי חובה מהברכה בכל אופן אינו יכול להוציא משום שאינו מחויב והוי ליה ברכה לבטלה, וכמו שמבואר בירושלמי במגילה דבן עיר אינו מוציא בן כרך לפי שאינו מחויב ואפילו שיכול לעקור את ביתו בלילה ולבא לפה ויהיה חייב שם ופה בכל אופן אינו יכול להוציא, והיא הדין בנדון דידן דלאו בר חיובא הוא כלל ולכן אינו יכול להוציא ידי חובתו עכ"ל

אולם לא זכיתי להבין את דבריו בשני מקומות, ראשית במה שהוא כתב בריש דבריו שאפלו אם כולם בקיאים בכל זאת יכול לברך וכמו שמבואר לגבי חזרת שליח ציבור שאפלו שכולם בקיאים בכל זאת חוזר השליח ציבור, דהנה יעויין בש"ע ס' קכד' ס"ק ג' שכותב שם שהטעם שחוזרים בחזרת הש"צ אפלו שכולם בקיאים הוא משום תקנת חכמים דשמא יהיה אחד שלא יהיה בקי בשמונה עשרה ולכן תקנו חכמים שבכל מקום אפילו שכולם בקיאים בכל זאת חוזרים, א"כ מנ"ל למימר שהתקנה הזאת הוי בכל מקום דילמא הוי רק לגבי חזרת הש"ץ אבל לענין ספירת העומר דוקא אם הוא מוציא יכול לברך, באופן שהוא שכח לילה ויום אבל אם אינו מוציא שכולם

דהא שם כולם חיבים במקרא מגילה אלא שזמנו של זה לא הוי בזמנו של זה והיות שהיוב מצוה מקרא מגילה איכא על שניהם אמאי לא יכול להוציאו.

ולפענ"ד נראה דזה לא קשה כלל דהנה מה שמבואר שאע"פ שיצא

מוציא מדין ערבות שכל ישראל ערבים זל"ז, פירוש שהיות ששנינו מחויבים בדבר ואחד יצא והשני אכתי לא יצא א"כ על זה נאמר שכל זמן שהשני לא יצא אכתי חל החיוב על הראשון משום ערבות שכל ישראל ערבים זל"ז, אבל אם אחד לא היה מחויב כלל בזה הדין ערבות לא יכול להכיל עליו חיובים שלא היה לו, ובכח"ג לא שייך למימר דיוציא אותו מדין ערבות א"כ בנידון של הירושלמי אפילו ששניהם גם הבן עיר וגם הבן כרך חיבים במקרא מגילה אבל היות שהוי ליה בשני זמנים שונים א"כ כ"א בזמן של חברו אינו מצווה כלל, א"כ בן עיר אפילו שחייב במקרא מגילה אבל בזמן של בן כרך אינו חייב כלל א"כ בזה לא שייך לומר שמדין ערבות שכל ישראל ערבים זל"ז יועיל כדי שיוציא אותי שהרי הוא לאו בר חיוב כלל בזמן של בן כרך ולכן כתב הירושלמי שבן עיר אינו מוציא בן כרך.

ולפי"ז ג"כ לא מובן מה שהגרצ"פ פרנק זצ"ל כותב בסוף דבריו שיש

מחלוקת בין הבבלי לירושלמי שהירושלמי שאומר שאין בן עיר מוציא בן כרך לא סובר את הדין שאם יצא מוציא דלא סבירי ליהו דין ערבות מה שאין כן לבבלי שסובר שיש דין של ערבות א"כ שפיר בן עיר מוציא בן כרך משום דהכל חיבין

בקיאים, יכול להיות שלא יכול לברך דהרי הוי ליה ספק ועדיף שלא יברך, ויותר קשה מה שכותב בסוף דבריו שהיות שכבר הפסיד לילה ויום שוב אינו ממשיך לברך א"כ ג"כ לא יכול להוציא כי פקע ליה לגמרי החיוב וכל שאינו מחויב אינו יכול להוציא הרי לפי דברינו שפיר הוא בר חיובא והראיה שהוא ממשיך לספור בלי ברכה א"כ ג"כ שפיר יכול להוציא ומה שהביא ראיה מהירושלמי מבן עיר שאינו מוציא בן כרך לפי שאינו מחויב אפילו שהיה יכול לעקור את דירתו ליל ט"ו ויהיה חייב כאן וכאן, לכאורה אין משם ראיה שהרי שם בן עיר ובן כרך הוא לא מצווה כלל ואין לו שום חיוב לכן שפיר שם הוי ליה בגדר שכל שאינו מחויב אינו יכול להוציא אבל אם היה הולך בליל ט"ו א"כ באופן כזה שפיר יוכל הבן עיר להוציא את הבן כרך שהרי חל עליו החיוב והוא נהיה חייב כמו בן כרך.

וראיתי בספר הר צבי למרן הגאון רבי

צבי פסח פרנק זצ"ל בס' עא'

שעמד בנידון שלנו ומביא דברי הפרי חדש ושואל עליו על מה שהביא לדמות הנדון שלנו להירושלמי במגילה דבן עיר אינו מוציא בן כרך שהרי לכאורה הדין של הירושלמי אזיל וקאי לפי מה דקיימא לן בברכות שאע"פ שיצא מוציא, דמעמי הוא כדמבואר ברש"י שהוא משום כל ישראל ערבים זה לזה ושוב הוי בר חיובה אפילו שכבר יצא דהיות שהוא ערב לשני והשני לא יצא א"כ הוי אכתי בר חיוביה דהדין ערבות משאיר לו את החיוב וא"כ אמאי לא יהא דין זה לגבי הדין של הירושלמי שאין בן עיר מוציא בן כרך

כרך ולכן לא שייך לומר ערבות מה שאין
כן בנידון דידן

ד. למסקנה דדינא להלכה ולמעשה

ומכל האמור נראה דאחד ששכח לספור
לילה ויום שכותב ע"ז השו"ע בסי'
תפנ' ס"ק ח' שממשיך לספור בלי ברכה
ששפיר יכול להוציא אחרים בברכה, וכמו
שאמרנו דאכתי הוא בר חיובי ולא מופקע
לגמרי מהמצוה של ספירת העומר ואחרי
זה ראיתי בספר פסקי תשובות בהגהות
שם שמביא שגם הגאון ר' יוסף דב
סלוביצ'יק זצ"ל בעל הבית הלוי ג"כ פעם
עלה להיות שליח צבור ולא יכל לברך
פירת העומר ואמר לאחד מהמתפללים
שלא יברך כדי שיוכל להוציא אותו וכן
ראיתי בספר הליכות שלמה על הלכות
תפילה של הגרש"ז אורבך זצ"ל שג"כ
כותב שהוא יכול להוציא אחרים. ע"כ

וה' יאיר עיננו בתורתו הקדושה ושלא
תפול ח"ו שגגה מתחת ידינו
ושידריכנו בדרך הישר והאמת אמן.

בקריאת מגילה אלא שאין זמנו של זה
כזמנו של זה ולפי"ז מוסיף הגרצ"פ פרנק
זצ"ל שמוכן למה הרמב"ם השמיט את
דברי הירושלמי שאין בן עיר מוציא בן
כרך שהרי הרמב"ם סובר ופוסק כחבבלי
שאם יצא מוציא מדין ערבות שכל ישראל
ערבים זל"ז ולכן לא הביא כלל את הדין
הזה.

אולם לפי מה שהסברנו אין הוכחה כלל,
ובכן מה שהוא כותב שהירושלמי
לא סבירי ליה את הסברא של אם יצא
מוציא משום ערבות לכאורה תמוה שהרי
יעוין בשו"ת שמע שלמה של ח"א באוה"ח
סי' ז' ששם הביא בשם ספר הררי שדה
שבירושלמי ברכות פרק ג' הלכה ג' שם
כותב את הדין שאם יצא מוציא, ובכן מה
ששאל למה הרמב"ם השמיט הלכה זאת
מהירושלמי אין זה ראיה גמורה, ולפי
דברינו יוצא שגם הירושלמי סובר את
הדין שאם יצא מוציא משום ערבות שכל
ישראל ערבים זל"ז ורק שנוי הדין של בן
עיר שאינו מוציא בן כרך ששם הבן עיר
הוא בכלל לאו בר חיובא בזמן של הבן

חידו"ת
בעניני "בין אדם
לחבירו"

הרה"ג צבי קרייזר שליט"א

מח"ס "באר צבי" / בני ברק

בענין איסור 'לפני עיור' במידות רעות¹

האם שייך איסור 'לפני עיור' לגבי מידות ♦ ראיות לדברי הגר"ם שעל מידות אין איסור זה ♦ קושיא בדברי האורחות צדיקים' וה'פלא יועץ' ♦ ב'אחיעזר' מבואר שיש שני דינים, א', הכשלה בעצה רעה. ב', הכשלה בעבירה ♦ במידות רעות הפגם הוא עצם המידה ♦ יישוב הקושיות

ח'תורת כהנים' על הפסוק "וְלִפְנֵי עֵוָר לֹא תִתֵּן מִכֶּשֶׁל וְיִרְאֶתָּ מֵאֲלֹקֶיךָ" (ויקרא יט, יד) כתב דבלאו זה נאמר דלפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו וכו'. ומבאר הכלי יקר דעל כרחק שזו כוונת הפסוק, כי אין לפרש עיור ממש ומכשול ממש, שהרי נאמר 'ויראת מאלוקיך', והיינו שמדובר בדבר המסור רק ללב. וע"ע בעה"מ. ובגמ' (פסחים כב, ע"ז ו.) ילפינן נמי מהאי קרא שאסור להכשיל את חבירו בכל דבר איסור.

האם שייך איסור זה לגבי מידות

והנה ידוע מה שכתב הגאון רבי ישראל מסלאנט זצ"ל (ספר 'אור ישראל' סי' ל' ד"ה והיותר כבד), כי הכלל הגדול במידות הוא, שתיקון המידות של האדם על כל חשיבותו ומעלתו שייך רק לאדם כלפי עצמו, לעבוד ולתקן את מידותיו הרעות, אך בכל מה שנוגע לחבירו צריך האדם להשתמש בכל האפשר להרבות באותן מידות שמהן מצווה הוא להימנע,

ולדוגמה מידת הכבוד שעליה אמרו חז"ל (אבות ד' כ"א) שבכוחה לחוציא את האדם מן העולם, אך מנגד אמרו (אבות ד' א') איזהו מכובד המכבד את הבריות. או מידת הפרישות שהאדם עצמו מוטל עליו להינזר ולהתקדש במידה נשגבה זו, אך לחבירו החובה עליו בדיוק להיפך לדאוג שיהיה לשני מכל מנעמי העולם. וכמובן מידת הענווה שעל האדם לדבוק בה מאד ולברוח מן הגאווה, אך לגבי הזולת חלילה לו לאדם מלהפחית במעלתו של חבירו, אלא עליו לכבדו בכל מיני כבוד.

ולבאורא יש להבין, הרי ע"י הנהגה זו עלול חבירו להגיע לידי הרגשת גאווה, ומוכח מדבריו שבנוגע למידות לא שייך לאו זה ד'לפני עיור'. [וכן מובא בשמו בספר 'כוכבי אור' (לרבי איצ'לה עמ' 15), ובספר 'תנועת המוסר' (ח"א עמ' 300 ועמ' 304, וח"ב עמ' 235 ועמ' 273),

¹מאמר זה והבא אחריו סובב חולך על אותו ענין, אלא שמפני שאין שני הנביאים מתנבאים בסגנון אחד ויש בזה מה שאין בזה, ומקום הניח האחד לחבירו להתגדר בו לכן בחרנו להציג הדברים כצורתם ותכניתם בבחינת "אל תמנע טוב מבעליו" [המאמרים לפי קבלתם] המערכת.

ובספר דרך שיחה (עמ' שס"ט), ועוד].

וראיתי שמביאים כמה ראיות לדבריו:

א. מהגמ' בקידושין (לב.) רב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה אמר איזול איחזי אי רתח וכו' ואמרינן שם דליכא לפני עיוור של כיבוד אב כי ר"ה מחל על כבודו, אולם אכתי אמאי אין לפני עיוור בעצם הכעס שעלול לכעוס, וע"כ שעל מידות אין איסור לפני עיוור.

ב. עוד כתב להוכיח שבמידות אין לפני עיוור בספר 'זה השולחן' (או"ח ח"ב סי' קנ"ו) מברכות נה; דאיתא שם כי הא דרבא כי הוה חליש יומא קמא לא מגלי מכאן ואילך א"ל לשמעיה פוק אכריז רבא חלש מאן דרחים לי לבעי עלי רחמי ומאן דסני לי לחדי לי וכתוב בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו. ע"כ. ואם נימא דיש איסור לפני עיוור במידות איך יכשיל רבא את שונאיו בשמחה לאיד. ואמנם מצינו ענין של 'הלעיטהו לרשע וימות' (ב"ק סט.), וצ"ב הגדר בזה. ועוד יש מקום לדון שע"י השמחה לאיד נרגעת השנאה קצת, וא"כ יצא הפסדו בשכרו.

ג. וע"ע בעירובין (סב: רש"י ד"ה מהו) שלהורות הלכה בפני רבו הוא חוצפא, ואפ"ה איתא שם הכי א"ר יוסף אפילו ביעתא בכותחא בעו מיניה מרב חסדא כל שני דרב הונא ולא אורי, ופירש"י שהיה מתכוין לנסותו אם יורה במקום רבו. ומשמע שבמידות אין איסור לפני עיוור. ונעדיין צ"ע, דלכאורה כבוד רבו

אינו ענין של 'מידות'. וע"ע בזה בשו"ת תורה לשמה (להג"ר יוסף חיים סי' ש"ע).

ד. עוד נראה להביא ראיה מעירובין (פו.) רבי מכבד עשירים. ולכאורה הא יש חיוב לכבד כל אדם, וכדתנן (אבות ב' י') יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך, וא"כ פשיטא שהיה מכבדם דלמה יגרעו. אך להנ"ל י"ל דקמ"ל הא גופא דאע"פ שבדרך כלל וע"פ רוב העשירים שלא חסר להם מאומה הם בעלי גאווה, ממילא הו"א שאין צורך לכבדם, כי עלול עי"ז להכשילם ולהוסיף להם גאווה, ע"ז קמ"ל שאפ"ה היה מכבדם ולא חשש לאיסור 'לפני עיוור' בזה. ונבפשוטו הכוונה שהיה מכבדם על פני העניים, ובודאי שיש בזה חידוש גדול, שיש ענין לנהוג כבוד בעשיר מפני עושרו, ואכמ"ל].

אכן לכאורה צ"ב בטעם הדבר, מדוע אין איסור לפני עיוור במידות רעות, וכי זה גרע מעצה שאינה הוגנת דאסור מהאי לאו דלפני עיוור. ובפרט שהגאווה והכעס עבירות גדולות הן, ונמצא מכשילו באיסור ממש.

קושיא בדברי ה'אורחות צדיקים'
וה'פלא יועץ'

בספר 'אורחות צדיקים' (שער האהבה ד"ה וצריך מאוד) כתב וז"ל: ואמרו חכמים (מבחר הפנינים שער בחינת האהבה, מביאו הרבינו יונה במשלי פרק כ"ה), כשתרצה לחבור עם איזה אדם – הכעיסהו, ואם יודה לך האמת בשעת כעסו התחבר לו, ואם לאו עזוב אותו וכו', עכ"ל. ומבואר בדבריו כיסוד הגר"ם וצ"ל הנ"ל, דבמידות אין איסור לפני עיוור, דאם

היה בזה איסור כיצד מותר יהיה להכעים את חבירו.

אלא שיש להקשות בדבריו ממה שכתב בשער הקנאה בביאור תפילת החכמים 'שלא תהא קנאת אחרים עלינו', וז"ל: כי אולי הם גורמים הקנאה לאחרים והתורה אמרה לפני עיור וכו' עכ"ל. ומשמע לכאורה דהגורם לאחרים מידת הקנאה עובר בלפני עיור. [ויבואר להלן בע"ה].

עוד צ"ב, שבספר 'פלא יועץ' (ערך דיבור ד"ה המספר בשבחו) מבואר לכאורה שיש לפני עיור במידות, וז"ל: וכן האומר שבחו של אדם בפניו, באופן שיכול להיות גורם לו שגיגים דעתו, במקום מצוה עבירה היא בידו, שעובר על לפני עיור לא תתן מכשול, וכמו שנכתוב לקמן בערך שבח. ועיי"ש בערך שבח מה שהאריך בענין זה שיש איסור להחטיא את חבירו בחטא החמור של הגאווה. [ויבואר להלן].

במידות אינו מטעה את העיור

בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס"ה סוף אות ט', ובסי' פ"א אות ז' ד"ה ונראה בזה) כתב לחדש דהנה באיסור דלפני עיור יש שני דינים, א, הכשלה בעצה רעה. ב, הכשלה בעבירה ואיסור, וי"ל דהנפ"מ ביניהם הוא, דלגבי האיסור להכשיל בעצה רעה זה הוי דוקא במקום שהעיור אינו יודע מגרעת העצה, ולא באופן שיודע ואינו מטעה אותו. משא"כ לגבי הכשלה באיסור הרי הדין הוא דאף במזיד אסור להכשילו. [וי"ל הטעם דמיקרי עיור בדבר מחמת יצרו, אבל מ"מ יש מקום לומר דלענין עצה שאינה הוגנת

בכחאי גוונא לא חשיב עיור, וזהו חידוש מיוחד רק לענין איסורים], עיי"ש. ונמצא שכשגורם לשני מידה רעה, הרי חבירו אינו בגדר 'עיור' לזה, שהרי כבר יודע מגרעות המידות הרעות. ונימא דמדות רעות אינן בגדר איסור רק בגדר עצה שאינה הוגנת, ולכן אינו שייך כשהלה אינו עיור בדבר.

אלא שלכאורה עדיין אינו מיושב כל הצורך, דלגבי גרימת גאווה או כעס, לו יהי שהעיור יודע מגרעת הדבר, מ"מ הרי חבירו מביאו לידי הנסיון בידיים, ופעמים שאינו יכול לשים אל לבו שכעת מתנסה בגאווה או כעס וכדו', ואם אינו מתחזק היטב במוסר בודאי יפול באותם המידות הרעות, ואיך שרי.

במידות רעות הפגם הוא עצם המידה

והנראה לבאר בזה, דהנה איתא בפסחים (סו:) א"ר מני בר פמיש כל שכועס אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים מורידין אותו, מנלן מאליאב שנאמר (ש"א י"ז כ"ח) ויחר אף אליאב בדוד וכו', ובאליאב כתיב (ש"א מ"ז ז') ויאמר ה' אל שמואל אל תביט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו, מכלל דהוה רחים ליה עד האידנא. ומבואר דהטעם דלא בחר בו הקב"ה הוא משום שכעס על דוד (שם י"ז כ"ח). אך לכאורה צ"ע שהרי המעשה שכעס על דוד עדיין לא היה בשעה שהגיע שמואל וחשב למנותו למלך, דזה היה רק לאחר מכן, ואיך יתכן שהיתה עליו תביעה משום הכעס. וכבר עמד שם ברש"י (ד"ה לא בחר וכו') וז"ל: ואע"ג דהאי מעשה דמשיחה קדים

לרגזנות, מיהו לא מצינו בו דופי אלא זה בלבד, ומפני שגלוי לפניו שהוא רגזן מאסו, עכ"ל. וביאור דבריו, דהמעם שאליאב לא נבחר למלך הוא מחמת עצם הדבר שיש בו בתוכו את מידת הכעס, ולא המעשה של הכעס בפועל, שזה אינו אלא תוצאה מהמדה שיש בו, ואליאב נתפס על המידה רעה ששכנה בקרבו אע"פ שבפועל עדיין לא כעס כלל, דהמעשה שכעס היה אחרי כן.

ומבואר מזה יסוד גדול, דגבי מידה רעה אין המודד לזה המעשה בפועל אלא על גוף המידה רעה ששוכנת בו, שהיא עלולה לגרום לו את מעשיו המכוערים והמקולקלים. וממילא כיון שלאליאב היה כבר אז המידה של כעס, אע"פ שעדיין זה לא בא לידי ביטוי מעשי, שפיר הפסיד את המלוכה בעבור המדה רעה שהיתה בקרבו. אבל אה"נ שלא היה כאן מענה על המעשה שכעס, דהא המעשה הרי עדיין לא היה במציאות, וע"כ שהמענה היתה על עצם המידה לבד.

וממילא מובן מדוע אין איסור לפני עיוור במידות רעות, כגון שמכבד את חברו, דכמו שנתבאר ה"ה בכל מדה רעה כגאווה וכדו' הריעותא הוא בעצם מה ששוכן בקרבו המידה הזו, ואם הוא בעל גאווה הרי הוא כבר נכשל בגאווה ללא חילוק אם מכבדים אותו אם לאו, וכן אם בפנימיותו הוא ענו, א"כ לא יגרע מה שיכבדוהו. דהרי עצם המעשה שמתכבד אינו חטא, אלא מה שמתגאה עי"ז. ואה"נ

שאם האדם יגרום לחבירו שהוא יהיה בעל גאווה או בעל חימה, בודאי אסור, אבל אם כעת הוא כבר בעל גאווה ממילא¹, או להיפך שאף אם יכבדוהו לא יתגאה עי"ז, בודאי אין איסור לכבדו.

אמנם עדיין צ"ע לענין גאווה שהיא לאו בתורה לפי דעת הסמ"ג שמונה את זה בלאו של השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך (דברים ח' י"א), ובזה ודאי האיסור הוא על הגאווה בפועל, [דהא אין בתורה] ק אזהרה על עצם המידות, וכמו שכתב רבי חיים ויטאל ז"ל בספרו 'שערי קדושה', רק האזהרה היא על הגאווה בפועל. וצ"ע. אך עכ"פ מה שהקשינו מטעם עצה שאינה הוגנת מיושב שפיר.

וכן נראה מדויק מלשון הרמב"ם שכתב (בפ"ז מהל' תשובה ה"ג) וז"ל: אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה וכו'. ומבואר שהתשובה היא מעצם המידות הרעות שיש בו ולא רק מן המעשים שעשה מחמת אותן המידות.

ובזה מובן גם לשון הרבינו יונה (שער ג' אות ל"ד) 'לבלתי רום לבבו מאחיו' וגו' (דברים י"ז כ'), הוזהרנו בזה להסיר מנפשנו מידת הגאווה וכו', וכן בהמשך דבריו (שם אות ל"ה) 'הוזהרנו בזה להרחיק מנפשנו צרות העין' וכו' וכן ממשך (אות ל"ו) 'הוזהרנו להסיר מנפשנו

¹ ובזה מתיישב מאי דהביא הרה"כ מההיא דרבי מכבד עשירים והינו אלו שכבר ניכרת בהם מדת הגאווה ע"י מעשיהם. ר.מ.ר.

מידת האכזריות'. וכן להלן (אות ל"ט) 'הוזהרנו בזה להסיר מנפשנו מדת השנאה' וכו'. והיינו שהציווי ואזהרת התורה היא לא על המעשים הנובעים מן הגאווה והכעס, דאלו כבר תוצאה, אלא שהוזהרנו להסיר את עצם המידות הרעות שלא יחיו בנו כלל. [ונראה דלשון הרבינו יונה הנ"ל שהוזהרנו וכו' אינו סותר לדברי מוהר"ח שכתב דאין אזהרה על מידות, די"ל דרבינו יונה לא נחית למנין המצוות, ואין כוונתו ללאוין ממש, רק הוראת התורה ורצונה, ובפרט בקרא ד'בלבתי רום לבבו' שהוא בלשון נתינת טעם ולא בלשון ציווי ואזהרה, ושפיר י"ל שאין בכל זה איסור ממש רק מדה מגונה].

יישוב הקושיות

ועפ"ז יש לבאר טעם האיסור דאין לומר בפני אדם כל שבחו (ב"ב קסד; ערכין טז), מאחר שזה יכול לגרום בו תוספת גאווה, משא"כ מקצת שבחו דזה לא יביאנו לגאווה שעדיין אין בו. ובזה

יתיישב מה ששאלנו מדברי ה'פלא יועץ' שלכאורה מבואר בדבריו שיש איסור לפני עיור במידות, אולם לפי מה שנתבאר החילוק הוא האם הוא מכשיל את חברו בעצם המידה או שרק מעורר את המידה הקיימת, ובדברי הפלא יועץ מבואר להדיא שמירי על האיסור לומר כל שבחו בפניו, דאז יכול לגרום לו שיגים דעתו, והיינו כמו שנתבאר שיכנים בו את עצם המידה של גאווה.

וכן מיושב עפ"ז הסתירה ששאלנו בדברי האורחות צדיקים שבשער האהבה מבואר דשרי להכעיס את חברו, ואילו בשער הקנאה כתב דהגורם לאחרים מידת הקנאה עובר בלפני עיור. ולהנ"ל י"ל דאם מכעיסו אינו מייצר בקרבו מדה של כעס, אלא שאם כבר יש בקרבו מדה זו זה יצא לחוץ, אולם בשער הקנאה מיירי על מי שגורם לאחרים שיהיה אצלם המידה עצמה, ובזה שפיר שייך לפני עיור. ועדיין צ"ע.

הרה"ג חיים אשכנזי שליט"א

מח"ס "שפת השולחן" ושא"ס / בני ברק

בדין לפני עור במידות

יש לדון אם יש לפני עור כשמכשיל את חבירו במידות רעות, והנה יש לכאורה להוכיח מהא דאיתא בקדושין (דף לב.) 'זכי הא דרבה בר רב הונא דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה אמר איזול איחזי אי רתח אי לא רתח ודלמא רתח וקעבר אלפני עור לא תתן מכשול, דמחיל ליה ליקריה'. ולכאורה מאי מהני דמחיל ליה, והרי מכשילו במה שכוועם, אלא ודאי דאין לפני עור במידות. וכן ממו משמיה דהגר"י סלנטר זצ"ל.

וב"ב בשו"ת תורה לשמה (סי' ש"ע) 'הכי איתא בגמרא דקידושין (דף לב.) רב הונא קרע שיראי באפי רבה בריה אמר איזיל אחזי אי רתח אי לא רתח ומקשה הגמרא ודילמא רתח וקעבר אלפני עור ומשני דמחיל ליקרי ופי' רש"י ודילמא רתח ואמר לאבוה מידי ברתחיה ע"ש ונמצינו למדין שבעבור הכעם לחודיה ליכא אסור דלפני עור דאי איכא מאי משני דמחיל ליקריה סוף סוף מרתח קא רתח והוא שהביאו לידי כעס זה אלא ודאי משום כעס לחודיה לא עבר זה אלפני עור וא"כ נפשטה השאלה. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי'. ע"כ.

אולם עי' ברכי יוסף (יו"ד סי' ר"מ) שכתב ע"ד הגמ' הנ"ל 'ומיהו עדין צריך למודעי דאי רתח הוא עון כעס דשקול כע"ז כמשו"ל ואיכא לפני ומאי אחני דמחיל ליקריה סוף סוף מרתח קרתח ונלכד בעון כעס וי"ל דקים ליה לרב הונא דרבה בריה אף כיפה ולא ילכד בסוג כעס שאמרו ז"ל דשקול כעכו"ם רק אפשר דרתח כל שהוא ואמר ליה מידי ברתחיה באופן דלית בה משום עון הכעס רק שמקל במורא אב ולזה ראה והתקין דמחיל ליה'. ע"כ. ולפי"ז ליכא ראייה דאין לפני ע' במידות.

וכע"ז כתב בשו"ת שלמת חיים (להגר"ח זוננפלד זצ"ל – סי' תתשל"ו) ששאלוהו ע"ד הגמ' 'וק"ל נהי דאין כאן משום כיבוד אב תפיק דמכשולו בעון הכעס שאמרו דהאי כעובד ע"ז (הובא ברמב"ם פ"ב מהל' דעות ועוד מאמרים חמורים כמפורסם) והשיב 'במקום שראוי לכעוס אין כאן קפידא ומה שאמרו חכמים (נדרים כב) בענין הכעס הוא במקום שאינו ראוי לכעוס'. ע"כ.

והנה עי' אורחות צדיקים (שער הקנאה ד"ה אמר החכם) שכתב 'החכמים הראשונים היו מתפללים שלא תהא קנאתנו על אחרים ולא קנאת אחרים עלינו, למה היו מתפללין על אחרים בזאת המידה יותר ממידות אחרות אלא כך הענין כי הרבה בני אדם גורמים שיתקנאו בהם ויחמדו אותם לכך היו מתפללין על אחרים, **כי אולי הם גורמים הקנאה לאחרים והתורה אמרה ולפני עור לא תתן מכשול**, ע"כ. מבואר דס"ל דגם במידות יש איסור דלפני עור, ולכך התפללו שאחרים לא יקנאו בהם ויכשלו הם עצמם בלפנ"ע.

אמנם עי' אורחות צדיקים (שער הכעס) שכתב 'אמר החכם שתדע לחבר עם אדם הכעיסהו ואם יודה לך על האמת בשעת כעסו התחבר לו ואם לאו עזוב אותו'. מבואר דס"ל דאין לפני עור במידות רעות וצ"ע. [ואין לישב כמש"כ הברכ"י דקים ליה בבנו, דרק בבנו שייך לומר קים ליה ולא במי שאינו מכיר].

והנה עי' ברכות (דף כח:) 'ת"ר בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי'. ולכאורה הביאור בתפילה זו, שמתפלל שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי על כשלוני ויעברו על כל המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעוה"ב ונמצאתי עובר על לפני עור לא תתן מכשול והיינו כמו שנתבאר שיש לפני עור במידות.

אמנם עי' ברש"י שם שפירש 'ולא אכשל וישמחו חברי על כשלוני הרי רעות שתיים שיבואו על ידי שאגרום להם שיענשו' ע"כ.

ויש להוכיח עוד מהא דנפסק בשו"ע או"ח (סי' תר"ו) דהמבקש סליחה מחבירו יבקש ג' פעמים, ויותר אינו זקוק לו, ונח' המפרשים אם אינו רשאי או שלא צריך, [והארכנו בזה במקו"א], ועי' בשפ"א ביומא (דף פז:) שכתב 'דהא דאמרינן דיותר מג' פעמים לא יבקש פיוס מחבירו י"ל הטעם משום דלאחר ג"פ נתחזק שלא ימחול לו עוד א"כ יביא אותו לידי איסור דהא אסור להיות אכזרי מלמחול' ע"כ. והיינו שעובר על לפני עור לא תתן מכשול, במה שמכשילו להיות אכזרי ואכזרי אינה אלא מדה רעה.

וע"ע בפלא יועץ (ערך שבח) שכתב 'אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ערובין יח ב) אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, וכולו שלא בפניו. והטעם שאין אומרים כולו בפניו, נראה דחינו כדי שלא תזוה דעתו ולא ירום לבבו. אבל מקצת אומרים, כדי שיזדרז בעשית הטוב בראותו שיהללוהו בשערים מעשיו' וחזר ושנה דבריו בערך דיבור (ד"ה המספר) 'לכן האומר שבחו של אדם בפניו באופן שיכול להיות גורם לו שיגים דעתו במקום מצוה עבירה היא בידו שעובר על לפני עור לא תתן מכשול'. מבואר דפשיטא ליה דאיכא עור לפני במידת הגאווה.

אולם באמת יש לדחות קצת, דהא לשיטת הסמ"ג גאווה אינו רק מידות אלא הוא לאו דבסמ"ג (לאוין ס"ד) מנה איסור גאווה בין הלאוין והוא בכלל השמר פן תשכח את ה' אלוֹקִיךָ וסיים בעל הסמ"ג 'תוכחת הענוה דרשתי ברבים אבל לחברה לאו זה ולבנות לאו זה בלאוין לא היה בדעתי גם הרמב"ם ז"ל לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאוין וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאוין וארא בחלום במראות הלילה, הנה שכחת את העיקר השמר לך פן תשכח את ה' והתבונני עליו בבוקר והנה יסוד גדול הוא ביראת ה' וכו', אחרי כן עיינתי בספר בפרק קמא דסוטה (דף ה.) וגרסינן שם בהדיא אזהרה לגסי הרוח מניין וכו' וכתוב השמר פן תשכח. ע"כ.

ועי' בספר כוכבי אור (בתולדותיו) 'הגרא"ז מלצר זצ"ל סיפר שכידוע היו עורכים בחג הסוכות שמחת בית השואבה באחד מערבי החג והיו מתכנסים בני הישיבה והיו עוסקים בשירות ותשבחות עד אור הבוקר. הגרי"ב היה משמח את הקהל באמירת חרוזים עם הנגון המיוחד להם מתובלים בדברי התעוררות בעניני דיומא. מבין האורחים אף הם היו עונים כנגדו בחרוזים והיו משיבים לו בדברי הלל ושבח, ולא נחה דעתם עד שהיו רוקדים לפניו ומזמרים לו צדיק כתמר יפרח. הגרי"ב לא היה מוחה בעדם ומניחם לשיר. הגרא"ז העיז פעם לשאול את הגרי"ב, בבחינת ילמדנו רבינו, ע"כ, והשיבו כבר פסק הרבי (כונתו להגרי"ם) שבנוגע למידות אין הלאו של לפני עור עכ"ד.

הגאון רבי דוד אריאב שליט"א

מחבר סדרת הספרים "לרעך כמוך" / ירושלים

סוס לרכוב עליו

(א) ידועה ההלכה הבסיסית בנוגע לתמיכה בעניים "די מחסורו אשר יחסר לו", וגם ידועה הגמרא שהובאה ברש"י עה"ת "אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו" (כתובות סז:). וגם ידוע הסיפור על הלל שרץ לפני עני שלושה מילין. והסיפור על העני שבא לפני רבא ואמר שהוא רגיל בתרנגולת פטומה ויין ישן. ורבא תמה על זה, והעני השיב: "זכי משלך אני אוכל, משל הקב"ה אני אוכל!" עד שבאה אחותו במקרה שלא ראתה אותו 12 שנים והביאה תרנגולת ויין, והביא לו. וכך הסיפור על מר עוקבא שהיה נוהג לשלוח לעני ארבע מאות זוז כל עיו"כ, וכששמע מהשליח שהעני נוהג לזלף ביתו ביין ישן, אמר: "מפנק כולי

האי!" והכפיל את הנתינה. מכל זה מצטייר הדבר שהסוס והעבד הם פינוק וכבוד ברמה גבוהה, וזה מה שצריך לתת לעני.

(ב) והנה עדיין יש להסתפק ולחקור מהו הגדר של סוס לרכוב עליו ושל עבד לרוץ לפניו. האם באמת מדובר בפינוק שהורגל בו וכן"ל, או שמא מדובר בצורך אמיתי או אפילו חיוני ממש. דהנה כמה אחרונים הבינו כנ"ל שמדובר בפינוק שהורגל בו ומצוה עלינו לתת לו את אותו פינוק¹. שהרכיבה בסוס היא כדרך כבוד ושררה, והעבד לרוץ לפניו הוא תוספת כבוד מופלג כדרך שרץ אליהו הנביא לפני אחאב², וכפי שעשה המן למרדכי

¹ וראיה לדבריהם יש להביא ממה שאמרו בכתובות סז: שרואים מהנהגתו של מר עוקבא ורבא שנותנים לעני גם פינוקים שהורגל בהם. ומאידך שם סח: מובא על רבי חנינה ששמע על עני שפורס על שולחנו מפות פשתן ומשי יקרות, והחזיק אותו לרמאי. ושאלו התוס' למה לא הכפיל את הנתינה כפי שעשה מר עוקבא, ותירצו שבמפות משי לא שייך פינוק, אלא ודאי עשיר היה. ונראה לבאר שהפינוק שבזילוף יין הוא בגדר איסמנים שאינו יכול בלעדיו, שנפשו סולדת מריחות רעים וכדומה. מה שאין כן פריסת מפות פאר היא הנהגת עושר בלבד. והמאירי כתב: "אף על פי שרואין את העני מתפרנס דרך כבוד, אין בכך למשוך יד שלא ליתן לו, אדרבה ראוי להפליגו במתנותיו שאפשר שהעניים חוששים לפעמים לייחוסם ומדרגת מעלתם ולא משום תענוג הם עושים אלא מדרך מעלה להסתיר דלותם מבני אדם. מכל מקום כל שנודע לנו שהוא עני מעיקרו והוא מרבה בקבלת הצדקה עד שלקה מהם כלי כסף וכלי זהב הרי זה ודאי רמאי ולא היה צריך לכך". לכן נראה שאם יש לתלות את הנהגת העני בכך שמנסה להסתיר דלותו, או שנוהג כדרך איסמנים, אין להחשיבו רמאי, אך אם הוא ידוע לכל כעני (כך שאין לתלות שמנסה להסתיר את עוניו), ואין לתלות את הנהגתו ברגישות ואיסמניסיות, נראה שיצא מחזקת עני ואין חיוב לתת לו צדקה. אך אין ראיה מכאן שנותנים לעני דברי פינוק בעלמא.

² מלכים א יח מז: "ויד ה' היתה אל אליהו וישנם מתניו וירץ לפני אחאב עד בואכה יזרעאלה". ובזבחים קב. אמרו שעשה כן משום אימת מלכות, ובמהרש"א שראוי לחלוק כבוד גם למלכים רשעים, וכ"כ במצודות.

בציבור עשיר במיוחד, הגבאים לא יתפנו לנתינת פינוקים לעניים אלא יפנו את הכסף לצרכים הבסיסיים.

ד) אבל, הדברים אינם מדויקים, כיוון שאם יש עני שאינו מוטל על הציבור ויש יחידים הקשורים אליו ומסוגלים לתת לו את די מחסורו הם חייבים, כמבואר ברמ"א: "אם אין רבים אצלו יתן לו היחיד אם ידו משגת". ומצב זה הוא כן מצוי, כגון אב עשיר או אחים עשירים ויש להם אח נצרך, שהם צריכים לדאוג לדי מחסורו שיחסר לו, ובכלל זה לסוס ולעבד. וכגון שהאב או האחים רגילים בדירת פאר, משרתים ועוזרת כל יום, רכב פאר עם נהג צמוד, מוניות באופן חופשי, נופש כמה פעמים בשנה במלונות פאר, חגים במלונות פאר כל המשפחה. והבן הורגל בזה מילדות, וכעת הוא אברך, והאבא תומך בו. האם הוא חייב לתמוך בו להביאו לרמה בה הורגל מהבית, להביאו לחיות כמו גביר, כפי שהאבא בעצמו חי? וכן האם האחים חייבים לתמוך באחיהם העני עד לרמה שאלה הוא הורגל מהבית? זהו הצד המעשי של השאלה ונידון דדין.

ה) והנה בתוספתא מסכת פאה פ"ד איתא: "אשר יחסר לו אפילו עבד אפילו סוס... מעשה בהלל הזקן שלקח לעני אחד בן טובים סוס שהיה מתעמל בו ועבד שהיה משמשו". וכן בירושלמי פאה פ"ח: "מעשה בהלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס אחד להתעמל בו ועבד לשמשו". וכן איתא במדרש תנאים דברים טו: "אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו שלא

ברחובות שושן, וכדרך השרים כיום שנוסעים לפניהם אופנועים הנותנים להם כבוד מלכים. בשיחות מוסר (לב כט) שאל הגר"ח שמואלביץ: "דהנה עני בן טובים זה ידע שהלל הזקן הוא שרץ לפניו, ולו היתה דעתו צלולה עליו לא היה נותן לנשיא ישראל להתבזות כך כדי לספק את תענוגו שירוץ עבד לפניו, הרי שרדיפת הכבוד מביאה לידי שגעון. ואם היה חסר דעה, לא היה חיוב על נשיא ישראל לעשות עמו חסד זה, וכי מצוה להשלים רצונותיו של כל כסיל ושומה? אלא בודאי היה בר דעת ורק לענין הכבוד היתה דעתו מטורפת עליו. ובאמת יש לתמוה כיצד הותר לנשיא ישראל לזלזל בכבודו, ואין לומר שנהג לפניו משורת הדין, לפי הרא"ש שאסור לו לזלזל בכבודו. וע"כ צ"ל שהלל ידע שאם לא יהיה לו עבד לרוץ לפניו יכול לבוא לידי פיקוח נפש. ראינו עד היכן מגיע טירופו של אדם אחר הכבוד", עכת"ד הגר"ח שמואלביץ. אמנם ניכר הדוחק בדבריו להסיק שכבוד מביא את האדם לידי שגעון הקרוב לפיקוח נפש.

ג) עד כאן הדברים ידועים ונפסקו בשו"ע יו"ד (רנ א). ברם, לעניין מעשה לכאורה דין זה אינו למעשה כל כך משני טעמים. א. דין די מחסורו מוטל על כל הציבור יחד או על הגבאים, אבל לא על כל יחיד ויחיד, כמ"ש הרמ"א שם, שכל יחיד נותן מתנה חלקית ואת די מחסורו נותנים הגבאים. ב. וגם הגבאים למעשה פטורים מזה, משום שברור שצורך של אוכל ובגדים ותרופות ודיור קודמים לסוס ולעבד, וכיוון שהמצב הוא די קשה ויש הרבה עניים, לכן כל עוד לא מדובר

היה יכול לאכול עד שיהא מתעמל והעבד משמשו³ (ולתעמל היינו לרפואה⁴ כמ"ש בשו"ע או"ח שכ"ח מב ומ"ב קל, ושל"ב ג). וכן בספרי פרשת ראה קטז: "סוס שהיה מתעמל בו ועבד שהיה משמשו". וכן בעמק הנצי"ב בבאורו לספרי דברים פסקא סג, וברבנו הלל שם כתבו שהעבד הוא לשמשו⁵ במקום שהוא רוכב ולא לכבוד בעלמא. (ובדרך אמונה מתנו"ע ז' ט"ז כתב שהם שני דברים, סוס לרכב עליו או להתעמל בו). ובמאירי כתובות שם כתב: "היה צריך לצאת לדרך... אם היה דרכו שלא לילך אלא ברכיבה ובעבד לפניו אין מדריכין אותו אלא על הדרך שהוא רגיל ואם צריך ללוחו מלוחין אותו כפי צרכו וכמדת חסידותו של מלוה, אם היה חולה או חלוש מעדיפין לו עד שיבריא ויתחזק ואפילו היה כפר קטן, שאין לך גדר או סדר בהוצאה בפני פקוח נפש". ומשמע שהוא דררא דפיקוח נפש, ולא רק האכלתו אלא

גם רכיבה מעיר לעיר למי שלא מורגל ללכת בדרכים רחוקות ברגל⁶. וכן משמעות הגמרא שם שמביאה סיפור על עני שהורגל בבשר וקיבל קיטנית ומת, דמשמע שמדובר בדברים שמניעתם היא סכנה. וכן בשו"ת מהרשד"ם יו"ד קסו כתב: "הרי ודאי דלא מיירי אלא במי שהורגל ואין לו יכולת עתה בשום צד למצוא הרגלו ולימודו ואפשר יסתכן, על זה אמרה תורה אשר יחסר לו"⁷.

וכיוון שמהמקורות הקדמונים מוכח שמדובר בצורך חיוני שיש בו דררא דפיקו"נ, לכן נראה שכן יש לנקוט להלכה, ואין חיוב לתת לעני די מחסורו שיש בו פינוק או שיגעון, אלא רק צרכים חיוניים קיומיים. ברם נראה שאם יש לתלות את הנהגת העני בכך שמנסה להסתיר דלותו, או שנוהג כדרך איסטנים

³ כלומר, עבד לרוץ לפניו אין הכוונה שהוא רץ לפניו כדי לכבדו כמו שמצינו שאלוהו הנביא רץ לפני אחאב משום כבוד מלכותו, אלא הכוונה שהוא רץ לפניו כאשר העני רכוב על הסוס כדי שיהיה מזומן לו בכל מקום לשמש אותו, כיוון שהוא לא מסתדר לבד, כגון בשאיבת המים וטחינת הקמח ואפיה עריכת קניות ועוד (ומה שהעבד רץ זהו משום שקצב הליכה רגילה של סוס הוא כקצב ריצה של אדם).

⁴ וכ"כ הרמב"ם דעות ד' ב: "לא יאכל אדם עד שילך קודם אכילה עד שיתחיל גופו לחום, או יעשה מלאכתו או יתייגע ביגע אחר, כללו של דבר יענה גופו וייגע כל יום בבוקר עד שיתחיל גופו לחום וישקוט מעט עד שתתישב נפשו ואוכל".

⁵ כתב הנצי"ב שם שבספרי ובתוספתא דמאי פאה פ"ד מבואר שהסוס להתעמל בו, היינו לחממו (שהוא צורך רפואי), והעבד הוא לשמשו, וגם כוונת הגמרא שהעבד הוא לרוץ לפניו, היינו לרוץ לפניו כדי לשמשו במקום שהוא רוכב כדי לשמשו שם. ולא לרוץ לפניו לכבוד בעלמא, דמאי חסרון יש בלרוץ לפניו, ואינו אלא כבוד המורגל אצלו, עכת"ד.

⁶ ולא מדובר ברכיבה של כבוד בעלמא בעיר, אלא בהליכה של דרכים רחוקות מחוץ לעיר כמ"ש "היה צריך לצאת לדרך", ובזה רוב בני אדם היו רגילים ללכת רגלי אפילו ארבע פרסות ליום (כ"ט ק"מ כמו המרחק מירושלים למלסמון?), אך המפונקים והעדינים שלא הורגלו בכך, אלא ברכיבה על סוס, עלולים להתמוטט בדרך. וכמו שכיום אף אדם אינו רגיל ללכת ברגל כמה שעות, ולכן חייבים לשלם לעני את מחיר האוטובוס אם הוא צריך לכך. וכמו שכיום אין רגילים ללכת יחף ברחוב כלל (כמו שיש ערבים שרגילים בכך), ואם ילך עלול להיפצע, ולכן חייבים לקנות לעני נעליים.

⁷ וכן בספר אהבת צדקה רסז הביא את הראיה מהמאירי ומהרשד"ם וכן מסיק, שהסוס והעבד הם צרכים חיוניים שיש בהם דררא דפיקו"נ. וסיוע גדול לדבריו הבאתי מהתוספתא והירושלמי וממדרש התנאים ומחסיפרי.

כפי שהורגל, אין להוציאו מחזקת עני בכך.

לסיום נביא מספר דוגמאות וציורים הבאים לבאר את הצד המעשי של השאלה בסגנון שארי ספרי "לרעך כמוד". למרות שהציורים מובאים בצורה מעשית, אין לפסוק על פיהם הלכה למעשה אלא אחרי שאלת חכם שיכריע בכל מקרה לגופו.

- ♦ ראובן היה גביר גדול ונהג לתמוך בסכומי עתק ביישיבות ומוסדות צדקה. הוא היה חי חיי פאר ורווחה, נהג לנפוש בחו"ל, מתארח במלונות יוקרה ונוסע במכוניות שרד עם נהג צמוד, מטוס פרטי ועוד. והנה ביום בהיר נהפך עליו הגלגל, עסקיו קרסו והפך לעני מרוד בעל חובות רבים. הוא פנה למוסדות אותן החזיק בבקשה שיתמכו בו כפי מעמדו בעבר, וימשיכו לממן לו את הנפוש בחו"ל, מלונות היוקרה, מכונית השרד והנהג הצמוד. טענתו בפיו שזהו בכלל "סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו". מנהלי המוסדות הודיעו לו שאכן הם יתמכו בו בצורכי דיור של דירה רגילה, וסל מזון שבועי, כאשר לשבת יוסיפו עוף ודג. כמו כן ישלמו לו כל חודש כרטיס "חופשי חודשי", כך שיוכל להשתמש בתחבורה הציבורית בנוחיות, והנהג הצמוד יהיה נהג האוטובוס. אך לא ישלמו את חיי הפאר בהן הורגל משום שאין זה נקרא מחסורו אשר יחסר לו.
- ♦ ראובן הוא אלמן בגיל העמידה. מצבו הכלכלי כבי רע והוא נחשב עני. קופת הצדקה השכונתית מספקת לו עוזרת בית שעתיים בשבוע, משום שכפי מצבו הרפואי קשה עליו לנקות בעצמו את הבית ועזרה זו היא בכלל "מחסורו אשר יחסר לו". התשלום ל"עובד זר" שיתמוך באדם סיעודי הוא בכלל "די מחסורו אשר יחסר לו" ונחשב כ"עבד לרוץ לפניו" שיהיה מוכן לשרתו ולסעדו בכל עת. גם אדם שאינו סיעודי לחלוטין אבל הוא זקוק מאוד לעזרה זו ובלעדיה הוא עלול לחלות או להיכנס לדיכאון רשאי לקבלה מכספי צדקה.
- ♦ מעשה בעני שבא לפני רבי נחמיה ובקש שיאכילנו בשר שמן ויין ישן כהרגלו. רבי נחמיה הציע לו לאכול עדשים, כפי שהוא עצמו היה רגיל לאכול. העני שהיה מפונק ביותר, מת מאכילת העדשים. בגמרא מובא שהיתה טענה על אותו עני שהרגיל עצמו לפינוק יתר, וגרם בכך למותו⁸.
- ♦ כבן למשפחה עשירה, היה רגיל ראובן לאכול בשר בכל יום, אף בימות החול. כעת שנשא אשה מצבו הכלכלי ירוד והוא זקוק לתמיכה. יש מצוה לעזור לו בצרכים הבסיסיים, אך בקשתו לאספקת בשר אף בימות החול אינה נחשבת לצדקה, למרות שהוא מרגיש צורך בכך. אדם החלוש בגופו והורגל לאכילת כבד פעמיים בשבוע, נחשב הכבד למחסורו אשר יחסר לו לחזק גופו ומצוה לעזור לו בכך.
- כל אחיו וגיסיו של ראובן הם במעמד כלכלי מבוסס, ולכן הם רגילים בקניית בגדים חדשים לכל חג, בריהוט חדש ויוקרתי ואוכל משובח הכולל את פירות העונה מכל הסוגים. ראובן לעומתם, אברך כולל שאשתו אינה עובדת ופרנסתו דחוקה. גם בבית הוריו הוא היה רגיל ברמת חיים גבוהה, ועבורו לקנות ריהוט יד שניה, בגדים מהגמ"ח, וארוחות פשוטות, זוהי ירידה קשה ברמת החיים. גם נסיעה באוטובוס קשה לו, אחרי שהורגל בנסיעה במכונית. אחיו וגיסיו של ראובן אכן תומכים בו כלכלית, אך אינם חייבים להעמידו ברמה גבוהה כשלחם, למרות שהורגל בכך בעבר.

⁸ כתובות סז:

- ♦ קופת הצדקה של העיר לקחה על עצמה להכניס כלה פלונית לחופה ולספק לה את כל צרכיה. הכלה באה ממשפחה מכובדת ועשירה, אך מסרבים לעזור לה כיוון שחזרה בתשובה. אילו לא חזרה בתשובה היא היתה מתחתנת באולם פאר יוקרתי, קונה שמלת כלה מפוארת ותכשיטי זהב ויהלומים, כפי שנהגו אחרותיה. כעת קופת הצדקה עוזרת לה להתחתן באולם פשוט, שמלת כלה מגמ"ח ותכשיטים מצופים זהב. כל מה שמעבר לזה אינו נחשב למחסורה אשר יחסר לה, למרות רצונה וכמיהתה לכך.
- ♦ בזמן שמעמדו הכלכלי של ראובן היה בשיא, הוא היה מזמין את ילדיו הנשואים לשבתות וחגים ועורך שולחן כיד המלך. כעת שמצבו קרס הוא מבקש מקופת הצדקה שתאפשר לו להזמין את ילדיו כבעבר. אין חובה לתמוך בו בכך, משום שאין זה בכלל די מחסורו אשר יחסר לו⁹.

⁹ עפ"י תשובות הגרי"ח זוננפלד הנמ"ח צ.

הגאון הגדול רבי שלמה ידידיה זעפרני שליט"א

ראב"ד "כתר תורה" ורב קהילות "חניכי הישיבות" ומחה"ס עמרת שלמה וש"ס / ירושלים

דיני שכנים ביחס למניני חצרות ובהניות או בלובי המשותף

שאלה:

בידו ולומר לו אין אנו יכולים לישן מקול הנכנסים והיוצאים.

בעידן הקורונה נוסדו בהרבה מקומות מניני תפילות בצבור בחצרות או בהניות או בלובי המשותף. וכאן נשאלה שאלה האם יש באפשרותו של דייר אחד או מקצת דיירים למנוע את התפילות משום רעש או הפרעה למעבר או לכלוך או חוסר סדר. כמו"כ מה הדין אם חוששים מקצת הדיירים שהמקום יתפס כחזקה קבועה.

האם יש תוקף הלכתי לתלונות אלו

תשובה:

(א) עיין גמרא [ב"ב כ ע"ב] ובשו"ע חו"מ [סימן קנ"ו ס"א] דשם נפסק שאם אחד מבני המבוי שאינו מפולש או אחד מבני החצר שביקש ליעשות רופא או אומן [מקו דם] או גרדי [אורג בגדים] או סופר שטרות או מלמד תינוקות שאינו של תורה, בני המבוי מעכבים עליו מפני שמרבה עליהם הנכנסים והיוצאים. ואפילו נתרצו לו כולם חוץ מאחד, אותו אחד מעכב עליו. כמו"כ נפסק בשו"ע שם ס"ב חנות שבחצר יכולים השכנים למחות

(ב) הנה למדנו מכאן שאכן טענת ריבוי הנכנסים והיוצאים הן מצד ריבוי הדרך והן מצד רעש וקול הנכנסים והיוצאים מהווים טענה הלכתית בנזקי שכנים, ואעפ"כ ממקום שבאת כל זה דוקא בלימוד שאינו של תורה, אבל בתינוקות של בית רבן לא מצי מעכבי. וכן הדברים מפורשים שם [קנ"ו ס"ג] דיש ללמד תינוקות ישראל בתוך ביתו ואין יכולים השכנים למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולים לישן מקול התינוקות של בית רבן, וסיים שם מרן השו"ע דהוא הדין לכל מילי דמצוה שאינם יכולים למחות בידו. ומקורו בטור ורבינו ירוחם, וכתב מרן הב"י שכן דעת רבינו חננאל והתוס' הרי"ף והרמב"ם. ממילא הוא הדין בנ"ד שמקיימים מניני תפילות בעידן הקורונה בחצרות ובהניות ובלובי של הבנינים הו"ל מילי דמצוה שלא קיים בהם טענת נזקי שכנים.

(ג) עיין חת"ס [ב"ב כ ע"ב] אשר ביאר דגוף הדין הנ"ל לא התחדש מתקנת יהושע בן גמלא, אלא כך הוא הדין מעיקר

ההלכה כי כל המצוה המוטלת על הצבור דמחוייבים לסייע זה את זה ולא לבא בטענה של נזקי שכנים. כגון רופא נפשות או תפילה בצבור, אבל לימוד תורה שהיא מצוה פרטית המוטלת על האב ללמד את בנו, הנה קודם שתיקן יהושע בן גמלא לא היו צריכים הצבור לסבול בשביל מצותו הפרטית של האב, וע"כ בא ותיקן שגם מצוה זו של תנוקות שב"ר תהא מוטלת על הצבור, ובכך נתקיים גם בה הדין שא"א לעכב מלקימה בטענה של נזקי שכנים וכדין כל מצוה המוטלת על הצבור.

עפ"י האמור בנ"ד דהוי תפילה של צבור ומוטל על הצבור לדאוג לקיומה, לא קיימים בה טענות של נזקי שכנים כריבוי הרגל או הדרך וקול הרעש.

(ד) בר מן דין עיין פת"ש [קנ"ו סק"א] אשר הביא את דברי מהרלב"ח [סימן צ"ו] אשר כתב דמה שאסור לפתוח חנות כיון שאפשר לו להתפרנס במכירה בעיר או בשוק על כן אין לו היתר לפותחה בביתו כיון שעל ידה מזיק לתושבי החצר מקול הנכנסים והיוצאים. אבל קול הפטיש והריחים שזוהי מלאכה שאי אפשר לו לפותחה אלא בביתו התירו לו לעשות, ואמנם את המכירה יבצע בעיר וכדקדוק לשון המשנה אבל עושה כלים ויוצא ומוכר בשוק. הרי שדקדקה המשנה לומר שאת המכירה יעשה בשוק ולפי שאפשר לו, אבל קול הפטיש והריחים דאי אפשר לו, לעולם מותר לו לעשות בתוך ביתו. גם החת"ס [בשו"ת חו"מ סימן צ"ב] סמך על חילוקו זה של המהרלב"ח לדינא וכתב

עפ"י להתיר לבעל יי"ש לפתוח חנות בחצר ושלא יוכלו השכנים לעכב עליו בטענה שמרבה עליהם הנכנסים והיוצאים, או מפני קול הנכנסים והיוצאים. והטעם לזה הוא דלא מצי למכור בשוק, ולפי שעיקר הפרנסה היא שבאים אנשים לשבת בבית המשתה לפיכוחי פחדא ואין דרכם לרקד בחוצות, ולכך אי אפשר להם למונעו מלפתוח בחצר. וסיים שם החת"ס דכיון שאי אפשר למכור בשוק, הדר הו"ל האי חנות כמכה בפטיש דלדעת רוב הפוסקים אפילו לכתחילה בלא החזיק אינם יכולים למחות, לבר מהרמב"ם והסמ"ג שהעמידו דוקא באופן שהחזיק ושםברתם דחוקה בש"ס עכ"ל.

(ה) ועוד י"ל מה שכתבנו בספרנו משפט שלמה ח"א[סימן ל"ב או ג'] וכן בחלק ב' [ל"ב נתיבות נתיב ג] דגם לדעת הרמב"ם והרשב"א דס"ל שלא התירו קול הפטיש והריחים אלא בהחזיק, הא בלאו הכי חוששים לקול הפטיש והריחים, מיהו יש לומר גם לדעתם דכל זה אמרו דוקא באופן שקיימת אפשרות לעשות זאת בחנות שבשוק, אבל באופן שאין לו פתרון אחר יש לומר דגם הם יודו דשרי, כיון שאין לבטל את רשותו ואין לפסוק את חיותו וכסברת הנתיב"מ [חו"מ סימן קנ"ה סק"ה] ביסוד נזקי שכנים דגם מניעת שימוש חשיב מזיק, ולכך קי"ל כרבי יוסי בענין דשרי לנטוע אילן בחצרו על אף שמזיק את הבור שבחצר חבירו כיון שגם במניעת נטיעת האילן הו"ל היזק לבעל האילן וכשם שחצר עשויה לבורות כך היא עשויה לאילנות.

ועכ"פ בנדון דידן דהוי תרתי לטיבותא גם דהוי מילי דמצוה של קיום התפילות וגם מחמת אילויין של האיסור והחשש סכנת הדבקה בקיום התקהלויות של רבים במקומות סגורים, הרי שלא קיימים בזה טענה של נזקי שכנים ובפרט שהדבר נעשה באופן זמני ולא באופן קבוע.

(ו) עד כה התייחסנו מדין נזקי שכנים ואולם אכתי יש לדון מדין שעבוד השותפים שהחצרות והחניות והלובי בפשוטו אינם מיועדים לשימוש זה של קיום מנינים של מתפללים באופן קבוע, וכשם שאחד מן השותפים יכול למחות בחבירו שלא ישתמש בחצר לשימוש שאין דרך בני חצר לעשותו שם, וכנפסק בחו"מ [קס"א ס"ה]. מיהו כל זה בשימוש קבוע אבל בשימוש ארעי כבנ"ד שנעשה מחמת האילויין של עידן המגיפה ובפרט שהוא מילי דמצוה הרי שאין דנים אפשר משאי אפשר. וגם לרבות שאכן ישנם מקומות רבים שמקיימים תפילות בלובי של הבנינים גם במשך כל השנה. ע"כ מכל הנ"ל נראה שאין זכותו של הדייר לעכב בעדם. כמו"כ מטעם כל הנ"ל אין לחוש לקביעת חזקה וזאת מאחר והדברים נעשים רק מכח האילויין באופן זמני. ומי שחושש ימסור מודעה שכל הסכמתו לדבר הינה אך ורק לתקופת האילויין הזמנית.

(ז) וכל זה כאמור באופן ארעי, אבל אם רוצים הדיירים לעשות מנין קבוע מתחת לבנין, בכח"ג יש מקום לדון בטענת הדייר האחד שיבא לעכבם

מחשש סכנה כדברי הט"ז באו"ח סימן קנ"א סק"ד המובא במשנ"ב [סקמ"א]. [ועיי"ש במשנ"ב דאם השימוש הוא רק לזמן לא חיישינן לזה. וכתב שם בשעה"צ סקכ"ב דכן עמא דבר להקל בזה]. מיהו יש שהתירו גם בזה באופן שאין שימוש מגונה מעל גבי ארון הקודש.

בר מן דין בכח"ג שבאים לפתוח ביהכנ"ס קבוע במתחם הבנין דבר זה עלול גם לפגוע בהזלת מחירי הדירות ושזוהי בעקרון טענה הלכתית כמבואר ברמ"א חו"מ [סימן קע"א ס"א] עפ"י שו"ת הרא"ש בענין מקום בביכהנ"ס עיי"ש. ואולם עיין בספר ערך השולחן [-טייב, סימן קנ"ו ס"ב אות ב'] אשר שלל טענה זו וכדמוכח ממלמדי תינוקות שאין בני החצר יכולים לעכב עליהם ולא חילקו בין אם יש הפסד בערך הדירות ובין אם לאו, ושמע מינא דבמילי דמצוה המוטלת על הרבים לא יכולים לבא בטענה זו. ועיין באורך בספר עמק המשפט [ח"ג סימן ל"ז, ותשובות והנהגות ח"ה סימן ש"ע]. אשר על כן בשאלה של ביהכנ"ס קבוע יש לדון כל מקרה לגופו עד כמה מהווה הדבר מצוה יהודית שיהא מוטל על הצבור לקיים זאת, וכן לדון עד כמה קיימת חששתו של הט"ז שלא לעשות שימוש מגונה מעל ביהכנ"ס ובפרט מעל גבי ארון הקודש, ובכח"ג יש להכריע את הדבר בבי"ד. אולם בנ"ד שמדובר על שימוש זמני ומכח האילויין יש תוקף הלכתי לקיים את המנין במתחמים הנזכרים לעיל.

(ח) מסקנא דדינא:

א. בתקופת הקורונה שנאסרה
ההתקהלות מחשש הדבקות,
ומקיימים המתפללים מנינים בחצרות,
בחניונים, או בלובי של הבנין, יש תוקף
חלכתי להנהגה זו ולא מתקבלת טענה של
נזקי שכנים או שעבוד השותפים.

ב. וכל זה בשימוש זמני אבל בשימוש

קבוע של הקמת ביהכנ"ס בבנין
מגורים יש להפנות את השאלה להכרעה
של בי"ד והכל כפי ראות עיניהם לדון
בצורך הקמת ביהכנ"ס ובהתייחסות
לחששות שהוזכרו בתשובה.

מכתבים למערכת

בס"ד ז' שבט תשפ"א

להרה"ג ר' דוד בן ידידי הנעלה ה"ה הגר"י רוטר שליט"א

הברכה והשלום

שמחתי לקבל את הערותיך על דברי הדלים שנדפסו בקונט' "אור מרדכי" כסלו תשפ"א, ואכתוב את אשר מצאתי לנכון להשיב.

א. כתבתי דממה שכ' הרמ"א דאין לחזור ולברך ברכת שהחיינו על קריאת המגילה ביום - אחר שבירך עליה בלילה, יש להוכיח דאין ברכת שהחיינו בפורים היא על עצמו של יום כביו"ט כמו שכ' המאירי, דאילו הברכה היתה על עצם היום לא הי' שייך לחזור ולברך ביום - אחר שכבר ברכת שהחיינו על היום עצמו בלילה.

וכתבת לדחות די"ל דהא דקריאת המגילה ביום היא עיקר, הואיל והיא מתקנת הנביאים, ואילו קריאת המגילה בלילה היא מדרבנן ואינה מדברי קבלה. וכמו כן י"ל דקדושת הזמן שתיקנו הנביאים מעיקרא בפורים היא רק ביום, דכל תקנת ימי הפורים מעיקרא לא היתה אלא ביום, וא"כ בברכת שהחיינו דבירך בלילה לא יצא י"ח הברכה על הזמן, ושפיר י"ל דצריך לחזור ולברך ברכת שהחיינו ביום על היום עצמו.

ולענ"ד הי' נראה דאין כל הכרח לומר דכמו שאת קריאת המגילה תיקנו לקרותה ביום, כמו כן הנביאים תיקנו את קדושת היום דפורים רק ביום ולא בלילה, דלכאורה אין ענין זל"ז. ובפשוטו אף דקריאת המגילה היא רק ביום - מתקנת הנביאים - מ"מ יומא דפורים דתיקנו הנביאים הוא מעת לעת, כמו שבתות ויו"ט כמו שנאמר ויהי ערב ויהי בקר. [עי' פסחים ב' ב' שדנו אם יש יום שמקצתו מותר בעשיית מלאכה ומקצתו אסוק, וכדו'. ולא הוכיחו מפורים].

ומה שתיקנו הנביאים את קריאת המגילה ביום ולא בלילה, אינו מורה על עצם קדושת היום שהוא רק ביום ולא בלילה. ויש להוכיח כן מראש השנה שנקרא בתורה "יום תרועה" ומצות התקיעה בשופר היא רק ביום ולא בלילה, ולא אמרי' דמשו"ה עצם היום דר"ה הוא רק ביום ולא בלילה, ומלבד דכל דיני יו"ט נוהגים בליל ר"ה כביום, כמו כן אמירת ברכת שהחיינו בלילה מהני וא"צ לחזור ולברכה על היום - ביום. והיינו דשם היום בפ"ע והמצוות הנוהגות בו כפ"ע.

וביותר דכמדומה דבי' המפרשים דהא דהנביאים קבעו דקריאת המגילה היא ביום ולא בלילה, הוא משום דביום יש יותר פרסומי ניסא, ולפ"ז ודאי דאין להוכיח מהא דקריאת המגילה היא ביום - דעצם יום הפורים מתקנת הנביאים הוא רק ביום.

ב. המ"ב כ' דאם בירך ברכת שהחיינו על הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת, שוב לא יברך ברכת שהחיינו על הדלקת נר חנוכה בביתו. וכ' להק' ע"ז דהא הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת היא רק מנהג ולא מצוה, וא"כ הי' הדין נותן שיחזור ויברך על הדלקת נר בביתו שהוא מצוה, וכמו שכ' הרמ"א דמברכין ברכת שהחיינו על קריאת המגילה ביום אף שכבר בירך עליה בלילה, משום דביום יש תוספת מצות.

וכ' להשיב ע"פ ד' אביך שליט"א דהא דמברכים על הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת, אף שהוא רק מנהג, להשי' דלא מברכין על קריאת הלל בר"ח שהיא רק מנהג, ובי' דשאני הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת דיש בזה פרסומי ניסא, מש"כ בקריאת הלל בר"ח.

ועפי"ז כתבת דלכן כ' המ"ב דאם בירך על הדלקת הנרות בבית הכנסת תו לא יברך שהחיינו על הדלקת נרות בביתו, הואיל וכבר קיים את עיקר המצוה – שהיא פרסומי ניסא – בהדלקה בבית הכנסת, אף דאינו חיוב רק קיום מצוה.

ולע"ד אין בדברך כדי שביעה, דאף אם נקבל את ד' אביך שליט"א דיש בהדלקת נרות חנוכה משום פרסומי ניסא, ולכן על מנהג זה מברכין הואיל ויש בו גם ענין של פרסומי ניסא, משא"כ הלל דחנוכה, מ"מ י"ל דהוא טעם כדי להחשיב את המנהג להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת ולברך עליו, מ"מ אין להוציא מזה דע"י פרסומי ניסא בהדלקה הנדוה בבית כנסת נחשב דקיים מצות נרות חנוכה.

דמצות נר חנוכה אינו מעשה פרסומי ניסא, וקיום המצוה הוא להדליק נר חנוכה על פתח ביתו, וכל היכא דעשה פרסומי ניסא הכר לכל מאי דבעי, אם לא הדליק נר חנוכה בפתח ביתו, לא קיים מצות נר חנוכה – לא רק שלא קיים את חובתו, אלא גם לא נחשב דקיים איזה שהיא מצוה בפרסום הנס שעשה. **ולכן** ה' נראה דאם הדליק הנר בבית הכנסת, אף שהי' בזה פרסום הנס – לא עשה מצוה כלל בזה, ואף שבירך ברכת שהחיינו על ההדלקה בבית הכנסת, לכאורה לא קיים בזה מצוה כלל, ועדיין צ"ב למה כ' המ"ב דלא יברך שהחיינו על ההדלקה בביתו אחר שהדליק ובירך בבית הכנסת.

מנאי

חיים מאיר י. הלוי שטינברג

בעניני המן במדבר

א. בקובץ שבט תשפ"א, הביא הגאון רבי ח"מ שטיינברג שליט"א דעת הראב"ע ז"ל [שמות טז, כג], דהיה אסור לישראל לבשל ולהכין עומר דשבת מבעו"י, ולכא"י יש להק' הלא מקרא מפורש הוא "והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו", ולפי פשוטו היינו שיאפו ויבשלו ויתקנו המן לשבת, וכמו שפירשו הרשב"ם והספורנו ועוד. וכן מבואר בשבת (ק"ז:) דזהו ההכנה האמורה בפסוק, דאיתא שם, לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו לאלתר, ופי' רש"י, בשעת הבאה הכנה, והכנה בהשכמה היא דכתיב וילקטו אותו בבוקר בבוקר, עכ"ל. ומבואר דמיד אחר שהביאו הכינו המן לשבת. **ובשלמא** למ"ד (פסחים מז:) הכנה דאורייתא ויליף לה מהאי קרא, אפשר לומר דוהכינו היינו ההזמנה לשבת גרידא, וכמו שפי' רש"י בפסחים שם ובביצה (ב:) עיי"ש. אבל למ"ד מוקצה לאו דאורייתא ולא יליף הכנה מהאי קרא, א"כ היאך נפרש לקרא.

ואפשר דהראב"ע ס"ל לפרש הפסוק כפירוש האוה"ח הקדו' שפי' וז"ל, פירוש, כי ההבאה עצמה בכלל ההכנה, וצריכים להכין מיום ו' כדי שלא יביאו בשבת וכו' עכ"ל. ועד"ז יפרש הראב"ע דההכנה האמורה בקרא היא ההבאה עצמה, וכן יפרש הא דשבת שם, דההבאה היתה לאלתר שהרי הביאו בהשכמה, ומינה דכל הכנה לשבת יש לעשות בהשכמה.

ומ"מ קשה א"כ מה בא הפסוק לצוות בזה, דהרי ההבאה היתה ממילא, שמצאו אחר לקיטתם לחם משנה במה שלקטו, כמו שנאמר והיה ביום השישי לקטו לחם משנה וגו' וכמו שפי' רש"י שם עיי"ש, ומה בא הכתוב לומר בזה. וי"ל דהראב"ע לשיטתו דפליג על רש"י בזה ופי' דלא מצאו לח"מ אחר שלקטו, אלא משה ציוה להם ללקוט כפליים, והיינו משום שציוה לו הקב"ה והכינו את אשר יביאו, שילקטו כפליים בשביל שבת.

ואין להק' על הראב"ע מביצה (טו:) דדרשו אסמכתא לעירוב תבשילין מן הפסוק דאשר תאפו אפו, שאין אופן לשבת אלא על האפוי וכו', ומבואר דכונת הכתוב לאפיה ובישול לצורך שבת, עי' רש"י שם. די"ל דאע"ג דאין פשוט הפסוק כן, מ"מ משום כפל הלשון [כמ"ש רש"י שם] אסמכתא ופירשוה על הכנה לשבת ביו"ט, ואי"ז אלא אסמכתא בעלמא.

ב. ובמה שכתב הרב הגאון הנ"ל לדון לשי' הראב"ע שהיה מצוה להשאיר את כל העומר דשבת לשבת, ולא הותר לאכלו ביום ו' כלל, האם כמו כן היה צריך לאכול כל עומר דיום ו' ביום ו', כמו שהיה מצוה להשאיר את כל העומר דשבת לשבת. באמת יש לחקור כן אף לשי' הרמב"ן דס"ל דהיה אפשר לאכול מעומר דשבת ביום ו', דיש להסתפק האם נימא דהואיל והותר האיסור דאל תותירו ממנו עד בוקר לגבי עומר דשבת, הותר לגמרי אף לגבי עומר דיום ו', או דילמא לגבי עומר דיום ו' עמד האיסור דשאר ימים בעינו שלא להותיר.

ומצאתי בספר צידה לדרך על רש"י בבראשית עהפ"ס ויברך אלו' את יום השביעי ויקדש אותו, שכתב לפרש מה שאמרו חז"ל שברכו במן, דהותר להם להותיר אף מעומר דיום ו' לשבת, וזהו הברכה שהיה במן לשבת, והובא בשפ"ח שם. [ובצידה לדרך כתב כן בשם מהר"ל, ושם הוא ט"ס וצ"ל מהרש"ל, כי בקצת דפוסים צוין בשפ"ח מקורו ממהרש"ל].

ואפשר לומר דזהו פלוגתא דר' זירא ורב כהנא בשבת (ק"ז:), דרב כהנא בצע רק פת אחד מהלח"מ, דאמר לקטו כתיב, ור' זירא בצע כל הככרות שהיו לפניו, לפי' רב האי גאון והרשב"א ז"ל, והובא בב"י סי' רע"ד. וצ"ב במאי פליגי, ומהו הטעם שאמר לקטו כתיב. ואפשר לומר דפליגי בנידון הנ"ל, דרב כהנא ס"ל דלא הותר להם להותיר מעומר דיום ו' לשבת, וא"כ היה להם בשבת רק עומר אחד, והלחם משנה במן

היה רק בלקיטה, [ולא בירידה, כמו שפי' רש"י בפר' בשלח פר' טז, ה, ושם פסו' כב], וא"כ הזכר דעבדי' לזה הוא רק במה שאוחזין שני ככרות בשעת הברכה דומיא דלקיטה, אבל לא באכילה עצמה, וזהו שאמר לקטו כתיב ולא אכלו, ואדרבה אם יבצע משניהם יראה כא' הותר להם להותיר נמי מעומר דיום ו' לשבת והיה להם לחם משנה לאכול בשבת, ולכך לאו שפיר למיעבד הכי. ור' זירא ס"ל דהותר להם להותיר מעומר דיום ו' לשבת, וע"כ שפיר מצי לבצוע אכולא שירותא משום כבוד שבת, ואדרבה הכי עדיף לעשות זכר ללח"מ דמן גם באכילה, שהרי הברכה דלח"מ היה גם במה שהיה להם כפליים לאכול בשבת ולא רק בלקיטה, ודו"ק.

בברכת התורה

בעילום שם

להצלחת איש חמודות ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

ה"ה עזרא טראשנדגן הי"ו

להצלחת אשתו וכל יוצאי חלציהם בכל מכל כל, ויתברכו ממקור הברכות מטל השמים ומשמני הארץ וכל טוב, ואלף המגן יגן עליהם, וישלח הא-ל ברכה רוחה והצלחה בכל מעשה ידיהם.

אמן נצח סלה ועד.

דברי התורה הנלמדים בחוברת זו וזכות הדפסתם תעמוד לזכות האשה הכבודה

מרת פרווין בת טוראן תחי'

לרפאותה ולחזקה בבריאות גופא ונהורא מעליא אנא אל נא רפא נא לה השתא בעגלה ובזמן קריב וישלח ברכה רוחה והצלחה בכל מעשה ידיה לטובה אמן ואמן.

זכות חוברת זו והדפסתה ודברי התורה הנלמדים מתוכה תעמוד לעילוי נפש רוח ונשמה של האיש הכשר הנפטר בשם טוב מן העולם המרוחם

ר' נעמת בן רבקה ואשר

שהיה מפטרוני בית הכנסת "חסד ואמת" נתניה יכב"ץ רוח ה' תניחנו בגן עדן העליון מעל כנפי השכינה ולקץ הימין יעמידהו ונזכה לראות פניו המאירים בביאת גואל צדק בקרוב

נלב"ע ט"ו טבת תשפ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

להצלחת

איש חי רב פעלים שידידו רב לו בהקמת עולה של תורה

הר"ר אליהו זרגרי הי"ו

אתה ה' תשמרהו וכצינה רצון תעטרהו.

יהא רעוא שתשרה שכינה במעשה ידיו, ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח, בבני חיי ומזוני, משפע ברכה והצלחה ומשפע בריכה העליונה.

ולהצלחת בני ביתו ומשפחתו בכל מכל כל. ויזכה לראות בניו תלמידי חכמים ומזכי הרבים ורוב נחת. אמן ואמן.

זכות הלימוד בחוברת זו והדפסתה

תעמוד לעילוי נפש רוח ונשמה של האיש הכשר הנפטר בשם טוב מן העולם המרוחם

ר' מרדכי בן רפאל ושרה זרגרי

רוח ה' תניחהו בגן עדן העליון מעל כנפי השכינה ולקץ הימין יעמידהו

נלב"ע כ"ד כסליו ה'תשע"ט לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

ולעילוי נפש רוח ונשמה של האשה הכשרה הנפטרת בשם טוב מן העולם

מרת שרה בת דוד וחיה

רוח ה' תניחנה בגן עדן העליון מעל כנפי השכינה ולקץ הימין יעמידה, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

נלב"ע כ"ד שבט ה'תשנ"ט לפ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

להצלחת ידידנו הרה"ג יוחנן יהונתן בן מלכה בכל מכל כל
ושיזכה לזיווג הגון ולהוציא אור חידושי תורתו אשר המה
בכתובים אמן .

.....

להצלחת ידידנו היקר ה"ח משה בן מוזל הוא אשתו וכל יוצאי
חלציהם בכל מכל כל אמן

לע"נ ההוא צורבא מרבנן

רבי אברהם ז"ל בה"ר אפרים

נלב"ע ט"ז אלול ה'תשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

להצלחת האי גברא רבא ויקירא דרחים רבנן ואיהו גופא צורבא מרבנן

ה"ה אליהו לסרי הי"ו

שיזכה לברכה והצלחה בכל מעשה ידיו בבני חיי ומזוני, בבריאות גופא ונהורא מעליא הוא ונו"ב, וירוו רוב נחת יהודי מכל יוצאי חלציהם, וירחיב גבולם ויהי דבר ה' עמם.

ולהצלחת אביו ואמו שיזכה לאריכות ימים ושנים עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, ויזכו לשפע רב בכל מכל כל, ויזכו לקבל פני משיח צדקינו בב"א.

זכות הלימוד בחוברת זו והדפסתה תעמוד לרפואת

ה"ה שמעון בן משה הי"ו

אנא אל נא רפא נא לו ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו ותשי"ו עצמותיו, ויחדש כנשר נעוריו, בריא אולם, וחובשה מכתו כלא היתה. אמן ואמן.

להצלחת האשה הכבודה

מרת חדוה אורית בת הרב דוד לבית רפאלי

מנב"ת

היתה כאוניות סוחר ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה. אשר נתנה מפת לחמה עבור הדפסת החוברות. הי"ת ישלח ברכה רוחה והצלחה בכל מעשה ידיה לטובה, ותבורך מפי עליון בבני חיי ומזוני ברבות הטובה, ששון ושחה ימצא בה, ותזכה לראות כל יוצאי חלציה זרע ברך ה' זרע אנשים, ויוסיף לה הא-ל בנים זכרים צדיקים וצדקניות. אמן ואמן.

להצלחת ידינו אוהב התורה ותומכיה
רבי בועז שעשוע הי"ו

.....

ולע"נ אימו
ידידיה בת שרה.
ת.נ.צ.ב.ה.

להצלחת האי גברא, נעים
זמירות ישראל

רבי אורי כדורי הי"ו
הוא ובני ביתו בכל מכל
כל אמן.

ספרי הגאון רבי פתעיהו גבאי שליט"א

ספר

מועדי הגר"ח
השאלות והתשובות
הגר"ח קניבסקי שליט"א
על סדר המועדים

ספר

בית מיתו
פירוש השאלות והתשובות
הגר"ח קניבסקי שליט"א
על סדר המועדים

לפרטים
054-84-66-021

הופיע הופיע !!!

ספר פרדס יוסף החדש

מאות הקירות ותשובות מעניינות
מגדולי הפוסקים לדורותיהם

ונוסף גם הוא ספר כרם אליעזר
מאמרים נפלאים בעניני קידוש והבדלה
עם קונטרס חינוך חבנים כהלכתו
כל בו מקיף מכל הפוסקים בכל עניני
חינוך במצוות קידוש והבדלה

קידוש והבדלה

טועמיה חיים זכו
אתה רוצה להרגיש עונג שבת
גם באמצע השבוע ?

המשך לסידרה המפורסמת פרדס יוסף החדש
על התורה והמועדים שנתקבלו בכל תפוצות ישראל

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
הפצה ראשית מרכז הספרים בהנהלת הרב יצחק פרידמן 03-6194114

יומא טבא לרבנן

יצא לאור שוב בשעה טובה ומוצלחת
הספר שרכים ציפו לו

ספר מעשה חמר

על ברכת האילנות

ג' כרכים

הספר הנודע שכבר עלה ת"ל על שולחן מלכים לפני שלושים וחמש שנה,
וכעת נערך בס"ד מחדש עם פרקים חדשים

• הל' חו"ל • מדינות דרום העולם • החייבים בבידוד
• בינו שנות דור ודור • מנהגי הקהילות, ועוד.

גולת הכותרת פ' מעשה רב של מאתיים חכמי הדורות
מלבד זקני הדור החיים עמנו לאורך ימים.

עם גנוזות ומאות פסקי הלכות ותשובות מחכמי הדור זללה"ה ויבלח"ט

הידעת?

- א. האם מברכים ברכת האילנות על אילן תפוז סיני?
- ב. האם מברכים ברכת האילנות בעכו? ביריחו? ומדוע יש שהעדיפו לברך במירון?
- ג. האם אברהם אבינו ע"ה ומרע"ה בירכו ברכת האילנות?
- ד. היאך ינהג מי שחלה עליו חובת בידוד?
- ה. האם אפשר לברך על משאית עם עציצים העוברת ממקום למקום?

